

Yóáane

Aagómá máíye.

¹ maramá tarôq íma urái-tupaama Aagómá mi-kánáaráqá máqe-uraitana Aagómá Áánûqtute maa-kááyáqá máqe-uraaye.

² Aagómá Áánûqtugaraq máqe-uraayana Aagómá Áánûqtuma mimórámá máqe-uraiye.

maramá tarôq íma urái-kanaama

³ Aanapó máqte-qtataqa abarokáq aúkáiye.

wenamáárîq máqte-qtataqa abarokáq íaukaiye.

⁴ Aagómá áyaqnobake wemá kéqokeq-wamma aúwaraimma yímikaiye.

miráipoata paá mááe.

kéqokeq-karui-yataaqa tarôq uráiye.

miráipoana paá wáíye.

Aagómá wenáyaqnobaba aúwaraimma wáqe-uraitana min-áúwáraímmá waayúkagoni arunóbáqá ómmá tágama wáqe-uraiye.

⁵ maan-ómmá kumayupí tágagiye.

kumayupí tágagitana maan-ómmá mú mikákáá akoqnáá-kumayuqa wáíye.

⁶ Áánûqtu móra-nakoma timákáraitana tágai-yataaqtaba timá yímikaiye. Áánûqtuni watáá-wataanaqa wemá máqe-uraiye. maa-nákónáwîqa Yóáane téta ááyaraae. ⁷ maan-nákómá tágai-nakoqtabama timá-yiminena iráíye. iráitata wenáarake máqte-kayukama yirummá amínoe. áaqibo maamin-áítábá iráíye. ⁸ Yóáane tágainaqa wemá íma máíye. paá tágagaimma mamé iráíye. ⁹ árai-tagainaqa mararáq yínana

máqte-kayukaraqa tágaginiye. maannáyaba Áánûqtuni áraimma tágai-yataaqtaba téna tiráiyie.

¹⁰ mararáqá Aagómá máqe-uraitana Aanapó maramá Áánûqtu tarôq uráimma aarawaamá Aamá kéiteta íma ítaraae.

¹¹ Aagómá wení waayúkaraq iráimma mi-káyúká weqtábámá íawikaae.

¹² miráimanibo yaímma óq-wayuka weqtábámá káyikainata

Áánûqtu yemmá náápaamma yímikaitata wení iyápó aúkáae.

maan-iyápó-ánnámá Áánûqtuni wenáwíkaq kéitaae.

¹³ yeráwáqá maqíkaraimma naaerákén-iyápóráá íma ákaraimibo Áánûqtu maqíkaraiye. waayúkati yimuq-yataáqnápó íma ákaraimibo Áánûqtu maqíkaraiye. aarawaabíké íma marákáraitana Áánûqtu wenamáárîq wení iyápó-annama maqíkaraiye.

¹⁴ Aagómá waékáimiye.

Aagómá aúma wemá páaq uráiyie.

mararáq kukéna watáiyie.

ketáaráqá kukéna watáiyie.

mirái-nakoma wení tágama-yataaqa Yóáane netuqyaa-káyúkágárâq aónaraae.

Áánûqtuni kímora áanikoni tágama-yataaqa aónaraae.

Aagómá aúgaraq-naqa wení tágama-yataaqa aboánôpake akoqnáá matáiyie. maaminnâ tágama-yataaqa kaayoné-í-yátááqá ógikaima ôriq umá wáitana ááqibo maami-káayóné-í-yátááqá aati-aatimá paá wáiyie.

¹⁵ Yóáane wetábá mirá téna wenáá-wenaa tiráiyie: “Aagómá aúgaraq yínítabama mirá téq kemá Yóáane timá tímikaune. Aagómá naayóbágá máqe-uraimma maramá tarôq íma urái-kanaama máqe-uraiye. miráipoaq

wenáaimma yaaguyaqmé kéyune. ááqibo íbêq-kanaayataba Aagómá aúgaraq-naqa tinaaépaq kéinnama aanibo tágagiyabama min-náqá tinaaépaq íma kéíye. tágagiyabama uyátárai-naqa ketúbáqá máíye.” téna Yóáane tiráíye.

¹⁶ min-áúgáraq-náqá

arunábáqá kaayoné-yátááqá ógikaiye.

kaayoné-yátááqá ógikaipike ketáá matáunatae.

ayúgutaipike ketáá matáunatae.

wení kaayoné-yátááqá ókaraq-okaraq umá ketáá kétimí-tae.

naayón-ámáán-áímmá yuwéna Áánûqtuma aúgen-amaan-aimma timá waéqma akoqnáá uráíye.

¹⁷ Áánûqtuma Móteti aammá aúmakain-aikaraa aammá yawítíqtukain-aikaraqa ámikaitana káqo-qtataaqa kaayoné umá aati-aatimá wái-yataaqa Ítuma mamé iráíye.

¹⁸ móra-nakoma Áánûqtuma íma aónéwaimiye. Áánûqtu wemá wenamáa wení áanikoma máíye. wenamáa kímora áanikoma ákáin-iyapoma aati-aatimá amakaq máitana áanikoma wenaboáqtábámá paá tiráátiraiye.

Yóáane nommá perái-nákómá nóinabi timá yímikaiye.

¹⁹ aanibo Yóáanenopaqa anó-monoq-wayukama Aríbaeti-annagaraq Yérútááre-wayukama timáyíkaraae. Yérútáárebake yaímma-wayukati yíwîqa Aríbaeti-annama monoq-káwáá-wáyúkámá máqe-uraae. Yóáanenopaqa kukéta ítama aónaraae: “emá náawabono?” téta tirááe. ²⁰ Yóáane wemá paá tiráíye: “kemá Metáíya íma máune.” téna tiráíye.

²¹ móragaraq Aríbaeti-annama Yérútáárebake ítama aónaraae: “ááqibo emá paá náawabono? Iráíya máano?” téta ítaraae. Yóáane tiráíye: “ímiye” tiráíye. Aríbaeti-annama móragaraqa ítama aónaraae:

“emá Áánûqtuni amuné-náqá máano?” téta ítaraae. Yóáane timá yímikaiye: “aaqáo” tiráiyee. ²² Aríbaeti-annama ááqaanibo ítama aónaraae: “timá timiyo! é náawabono? timá tíminataa ketáá timátíkaa-kayukata mó timá-yimenunatae. etábámá enamáárîq nóinae kéteno?” téta ítama aónaraae. ²³ wé Yóáane wetábá téna Áítáiyani watáama yauwéqma timá yímikaiye: “kemá paá aagómá kaqamáapaqa máune. ketáagoma páaqya-kanaama abarokáq kétaayaiye. uyátárai-nakoni aammá kaqamáapaqa mó tarôq oro! min-ánón-ámmá arupú oro!” mirá téna timá yímikaiye ²⁴ Pérti-wayukayopake óq-wayukama iréta móragaraq ítama aónaraae: ²⁵ “emá tirááne ‘kemá Metáíya íma máune. íma Íráíiya máune. íma Áánûqtuni amuné-náqá máune.’ té emá timá tímikaanatae. áaqibo nôraq itaaq nommá kébeqyikaano?” tewana ²⁶ Yóáane timá yímikaiye: “paá nokaráqá kébeqyikaune. maa taíbaq-wayukati aúkápimma móra-naqa máitata yeráwáqá íma ítaraamanibo wemá ²⁷ uyátárai-nakoma tinaaépaqa kéitaaq ketí mú mikáq-náqá kemá wení maqné-náqá maqnégánópóqa wení áitauq-anaan-annama íma kanaaráq uwaénúnamiye.” téna Yóáane Béqtanibaqa timá yímikaiye. ²⁸ miráuraitana Yótaa-non-abapaqa mikáqá Yóáane nommá péqyikewaipaqa páaq uráiyee.

Áánûqtuni tipi-típi-araaqa

²⁹ miráuma aabáyaama Yóáanen-opaqa Ítuma kéitana Yóáane Ítumma aónarena maará téna abarokáq tiráiyee: “aónaaro! maannáma Áánûqtuni tipi-típi áráakanaqa máiyee. wemá maa-márábí-kúmíq-yátáaqá kebó-yátáákáráq mamá matuwánéna kukáiyee.” ³⁰ wetábámá keráwáqá timá tímikaune: “tinaaépaq uyátárai-nakoma kéitana ketí mú mikáq-náqá kemá naayóbáqá páaq

uráune wemá máqe-urainana miráipoana wemmá yaaguyaqmá káyune.” téna Yóáane tiráiyē. ³¹ Yóáane óqa tiráiyē: “áqnáabaqa kemá kenamáárîqa íaonaraune.wemá náawabiyo? nóiqtaba kemá iráúnábô? nommá má kébeqyikaunaboata ááqibo miráuma Ítiráaeo-wayukama wemmá aónanoē. ³² Yóáane ókaraq tiráiyē: “kemá Áánûqtuni Aágoma kégumita aónaraune máaraa kukéna Aágoma wekáqá ku máqe-uraiye. ³³ aanibo kemá kenamáárîqa wemmá íma ítaraunamanibo kemô nokáráqá péqyikao téna timátíkái-nakoma mémá-kánáábímá timá tímikaiye. ‘emá aónenanamo Áánûqtuni Aágoma kumínama móra-nakoni aúraqa ku máinama anaaékaqa min-nákómá Áánûqtuni Aágogaraqa pérakaniye.’ tena ³⁴ kemá kenamáárîq aónareq tiráune. ‘min-náqá Áánûqtuni mú mikákáá-náqá máiyē.’” téna Yóáane tiráiyē.

Îtuma wení áqnáae-noiyapoma

³⁵ aabáyaama Yóáane wenanaae waráaya-nakarata maéta ³⁶ áánibo Îtuma paá ureíre kéitata aónaraae. Yóáane abarokáq tiráiyē: “aónaakao! maannáma Áánûqtuni tipi-típi-araare.” téna tiráiyē. ³⁷ kaayaq-nákórátá yegárágá ítaarayapoata Îtumma anaaé ³⁸ waqmé kéoyana Îtuma waéqma yimónaraaye. maa-kááyáqá Îtuma ítama aónaraiye: “kenákámá nóiqtaba abáá kéoyo?” téna yenáká timá yímikaiye. aanibo yenákámá tiráiyē: “Aráábaeo, náakaraq kéwaeno? teta (Aráábae wenáaimma yirááti-naqa máiyē.) ³⁹ Îtuma tiráiyē: “ketê iréka yaónaakao!” téna tiráiyē. miráimanibo yenáká iréta Îtugaraqa mi-nókáámá máqe-uraaye aabaúmá énaikaqa waaqókáqá kaayaqté-kaayaqté (4.00 kiroki) inéna uráiyē. ⁴⁰ yenákábíké móra-nakoma wemá Yóáane ítaraiipoana

Îtuma anaaéma wakáiyē wenáwîre Áánaru Tááímoni Pítāa wenábâkoe. ⁴¹ Áánaru páátákáá awaaómmá Tááímoni ko aónatuwena timá ámikaiye téna “Metáíya kerátámá aónarauye” (Metáíya wenáaimma Áánûqtunopake mú mikákáá mái-naqa). ⁴² Tááímoni Áánaru áwíqmena Îtukaqa uráiyē. Îtuma wemmá aónarena tiráiyē: “emá Tááímonio, Yóáanen áaniko, ení aúgen-awiqa Tépati wániye.” téna tiráiyē. ááqibo paá Pítāa min-áwíqá ááyanunatae. Tépati wenáaimma “óqamma” wáiyē. ⁴³ aabáyaama Káárirī-marupaqa Îtuma uínēna kéena kóurāiyē. Pírīpima aónarena timá ámikaiye: “ketinaaé waraao!” ⁴⁴ Pírīpi Beqtáirapake kéiyē. mimórá-márúkáqá Áánaruyaa Pítāa yeqtí márûkare. ⁴⁵ anaaékaq Pírīpi Natáániomma aónarena timá ámikaiye: “móra-nakoma Móteti Áánûqtuni amuné-nákáráq naayóbáq wetábá agatááe mimórá-nákómá aónaraunatae. wemá Îtuma Yótēbi wení áanikoma Náátárêtibake máiyē.” Pírīpi téna tiráiyē. ⁴⁶ Natáánio íkéitamma maará wemá tiráiyē: “Náátárêtibakenabiyo? aaqáo! mikáké íraqô-qtataaqa paá íma kéimiye.” téna tiráiyē. Pírīpi timá ámikaiye: “enamáárîq iré aónaao!” téna tiráiyē. ⁴⁷ Îtunopāqa Natáánio kéena Îtuma káonaiye.wemmá káonena Îtuma abarokáqá tiráiyē: “aónaaro! maan-nákómá Ítiráaeobake-nakoma máena wení agaemá íma wáiyē.” téna Îtuma Natáánioqtabama mirá-tiraiye. ⁴⁸ Natáánio ítama aónaraiye: “ketábámá náaraq umá ketí áaimma ítaraano?” téna tiráiyē. ááqibo Îtuma tiráiyē: “Pírīpi emmá íma ááyaraitaq yaa áménaapaqa máanaq túyánápí aónaraunamiye.” téna tiráiyē. (mi-tágón-áwîqa “píki”). ⁴⁹ aanibo Natáánio timá ámikena: “Aráábaeo, emá Áánûqtuni áanikoma máane. Ítiráaeo-mararaqa máqte-qtataakaqa anómma máane.” kétena tiráiyē.

⁵⁰ Îtuma yauwêqma tiráiyé: “emá píki yaa áménaapaqa máanaqa aónaraune maará téqo túnnama minnýabama kétima-timeno? múte anó-qtataqa anaaékaq ôriq umá aónanoé.” Îtuma mirá téna ⁵¹ óq-aimma tiráiyé: “árainé. keráwáqá abaayámmá yawákínaqa abo Áánûqtuni márûpake wení kaqtó-wayukama wíyokakaa-kama taígani mú mikáq-náqá Waayúkagon-Araakaq wenôpaqa kuké ute íyaq aónanoé.” téna tiráiyé.

2

Îtuni áqnáaen-awaameqa

¹ kaumo-yúpáámá ánatagitata móra-innima iyakánéta Káárirí-marukaq kéoe. pááqya márûkon-awíqa Kéinabare. Îtuma wenanóama mibáq máqe-uráiyé. ² Îtuma wení iyápó-annagaraqa min-íníkóní waayúkagaraq awaikóní waayúkagaraqa yááyaawata ya aónaraae. ³ wááéni-nomma ánatánena itana Îtuma anóama timá ámikáiyé: “wááéni-nomma ánataguráiyé.” wenanóama titana ⁴ Îtuma yauwêqma tiráiyé: “aaragô! etábámá ketábámá nóinabiyo? ketí kanaamá íma pááq uráiyé.” téna tiráiyé. ⁵⁻⁶ wenanóama aáwaqa mamé kéye-kayukama maará téna timá yímikáiyé: “timá-timinaiq-oro!” téna Îtuqtabama tiráiyé. abapaké móra óqta-tawema wáqe-uráae. Ítiráaeo-wayukati nommá peráí-ámmá yawítítukain-aiqtabama miráipoana min-óqtá-táwémá mibáq wáqe-uráae. móra-mora óqta-tawebima móraiq-moraíq umá waaqókákáá kaayaqté-kaayaqte káápaa-tawebima yaqmá ógiqma wáiyé (113 aríta). ⁷ Îtuma tiráiyé: “mirá-oro! mi-táwérápí nommá yábóro!” wemá téna tiráiyé. aáwaqa mamé kéye-kayukama nommá yaqmá ógiqma ótaqa makááe. ⁸ Îtuma óq-aimma tiráiyé: “íbéqa yaímma yaqmá aáwakaq-kawaa-naqa mó ámêro!”

téna titana mirá-uraae. ⁹ aáwakaq-kawaa-nakoma wemá namá aónaraitana naréna wááeni-none téna ítaraiye. ááqibo náakakenabiyo téna íma ítaraiye. aanibo aáwaqa mamé kéye-kayukama yemá ítaraae. iyakánéta on-íníkóní awaikómá aáwakaq yabíkái-naqa ááyarena ¹⁰ timá ámikaiye: “máqte-kayukama íráqô-waaeni-nomma áqnáabaq-taoqa yímituwaitana anaaékaqa yeráwáqá aáwaqa kénaawata paá-waaeni yimínoe. ááqibo emá íráqô-waaeni-nomma maráánama íbêqa keyimene.” téna tiráiyé. ¹¹ maa-qtátááqô Ítuma miráuraimma nommá wááeni-nomma aúkáitana kéena maannáma Ítuni áqnáabaq-awaameqa Kéinabaqa Kááriri-marukaqa mirá-uraiye. Ítuma wení iyápó-annama Ítuni tágama-yataaqa aónareta wemmá yirummá ámikaae.

Ítuma Káperanabaqa kóiyé.

¹² anaaékaqa mirá-umaqtuwaawata Ítuma wenanó-garaq wenábâkogaraq wení iyápó-annagaraqa Káperanabaqa urááe. mibáq pááqya-kanaama ko máqe-uraae.

anó-monoq-naupake (tépo) Ítuma táigo-qtataaqtabama kuyúqtukaiye.

¹³ ayú maqnánó-kanaama awaraq kéitata min-áyú maqnánéta owana wenáwîqa kótámakini-kanaama (páátoba) miráipoana Ítuma Yérútáárebaqa utáiyé. ¹⁴ anó-monoq-naupaqa waayúkama yetí purumakaamá tipi-típima máama meyámmá maránéta iráawana Ítuma aónaraiye. óq-wayukama maraq máeta óqtama waékáae. ¹⁵ kéwaeraawana Ítuma ánnama maténa pú yoqmá tebûqa yímiqma waqtúwáitata pípéban umáqtukaiye. monoq-naúpáké máqtemma purumakaakáráqá tipi-típigaraqa pípéban umáguraae. óqtama waékáa-kayukati yaaremá waéqtukaitana yeqtí móneqa kugúbaguraiye.

¹⁶ ááqaanibo máama meyámmámáráá-kayukama Ítuma timá yímikaiye: “maéqé páapaq kóoro!” téna wemá tiráiyé: “ketiboní naammá íma mamá meyá-námmá aúráaro!” téna Ítuma timá yímikaiye. ¹⁷ Áánûqtutaba agatáinabi wení iyápó-annama yeráwáqá yúyánákáqá makááe. minnáma agatáimma mirá kétiye: “ení monoq-náútábámá tirupi irá kamáguraiye.” téna agatáimma minná yúyánákáqá makááe. ¹⁸ anó-monoq-naupaqa kuyúqtúwáitaba Ítiráaeo-wayukama Ítumma ítama aónaraae: “nóin-awaameraq umá tiráátinonatabiyo? náápaamma matokéaq mirá kéono? náápaamma náawa ámikaiyo? tiráátiyo!” téta ítama aónaraae. ¹⁹ Ítuma yauwéqma tiráiyé: “keráwáqô, yawítítuwaiyaqa maa-mónóq-námá kaumo-yúpáá maéqa kemá móragaraqa múte itó-umaranune.” téna tiráiyé. ²⁰ Ítiráaeo-wayukama wenáama íma ítareta maará téta tirááe: “kanaarác ayáqtáá-kanaama maa-mónóq-námmá umá múte itó-uyakaraae. kaayaqté-kaayaqte-wayukati yíyiyaamma naaikamá abapaké móra aúqa urááe (46 karitimaatimá). ááqibo miráinama kanaarác kaumo-yúpáámá enamáa múte itó-umaranono?”. Ítiráaeo-wayukama téta tirááe. ²¹ áánibo anó-monoq-naqtaba Ítuma tiráiyábô wenaúyataba tiráiyé. ²² anaáékaqa Ítuma pukáipikemo itó-urai-taoqa wení iyápo-annama wenáama yúyánákáqá makéta Áánûqtuqtaba agatáin-aikaraqa Ítun-aagaraqa áráitabae téta tirááe.

Ítuma waayúkati yáaimma kéitaiye.

²³ keqnáámmá kótai-kanaama itana Ítuma Yérútáarebaqa máqe-uraitata taíbaq-wayukama wení awaaméqá aónaraapoana wenáwíkaqa yirummá ámikaae. ²⁴ Ítuma wenamáárîq yaímma-wayukati

tái-yaiiqtabama ítaraiipoana yemá wenáaiqtabama yaákarena yiráátiraiye. ²⁵ máqte-kayukati yirupimmá káonaipoana waayúkati yáaiqtabama káqowama wemmá kanaaráq ítimaminiye.

3

Îtuyaa Níkótímati

¹ ááqibo Pérati-wayukabikemma anó-nakoma Níkótímati ² Îtunopaqa nokáamma wemá iréna timá ámikaiye: “Aráábaeo, emá timá-yiminaqa Áánûqtunopake máane. minnâ ketáá kéitaunatae. Aánûqtu etê ímo máráinaama emá íma anómma uyáqtárain-awaameqa kanaaráq ínóne.” téna Níkótímati tiráiyé. ³ Îtuma wenáaraqa yauwéqma tiráiyé: “kemá áraimma kétima-amune. móra-nakoma íma móragaraq marakáinama wemá Áánûqtuni márûqa íaonaniye.” Îtuma mirá téna tiráiyé. ⁴ Níkótímati Îtumma timá ámikaiye: “wemá náaraq umáwaq waayúkago ááyaqnobakemma yauwéqma marakániyo? wenanóni ááyaqnoabaqa móragaraq ku peráinana ámûkarariq umá máena móragaraq marakániyô?” téna Níkótímati Îtumma ítama aónaraiye. ⁵ Îtuma móragaraq tiráiyé: “kemá áraimma kétima-amune. móra-nakoma íma Áánûqtuni márûpaqa wemá uyáberenamoenama wemmá nokáráq Áánûqtuni Aágogaraq marakániye. ⁶ aúgoma aúgomma ákáraitana Aágoma aágomma ákáraimiye. ⁷ íma karatiyo! kemó timámunayatabama keráwáqá móragaraq matikáino! ⁸ uwáágoma uwáá yoqmá wemá náabarabi ónááe tipáqá kéuiye. wenáama kéitaane. ááqibo náakakena kéuiyo? náakaraq kéiyó té íma káonaane. mimóraráá waayúkama Áánûqtuni Aágoma kémaqyikaiye.” téna Îtuma tiráiyé. ⁹ Níkótímati ítama

aónaraiye: “náaraq umá maami-qtátáákómá pááq ínáyô?” téna Níkótímati Ítama aónaraiye. ¹⁰ Ítuma yauwéqma tiráiyé: “Ítiráeo-wayukati anó timá-yimi-naqa máanana ááqibo maami-qtátáákóqtábámá íyaq ítaraano?” Ítuma óq-wataama tiráiyé: ¹¹ “kemá áraimma kétima-amune. ketáá kéitauna-yataaqtaba kétunanataa káonauna-yataaqtabataa kétima-yimunatae. ááqibo keráwáqá ketái táaraqá taákaq íma kémaraae. ¹² Ímo itéq oweqa maa-márábi-qtátááqtbá timá-timunama Áánûqtuni márûpaq-yataaqtabama timá-timunama náaraq umá itánô? ¹³ ááqibo áraimma móra-nakoma Áánûqtuni márûpaqa aati-aatimá íma utáiyé. paá kímora-nakoma Áánûqtuni márûpake kukáimma wenáwîqa Waayúkagon-Araaqune kemá. ¹⁴ kaqmáapaqa káapaa-augaraq-iraakabayaamma Móteti tarôq uráimma múte yaútaiye. waayúkama iraakabayaamá káonaawana yemmá Áánûqtu yíwáqnaa uráiyé. móraiq umá Waayúkagon-Araaqá múte yaúteta kaapaq-yátáqá ikámakaae. waayúkama wemmá káonaawanama yemmá Áánûqtu yíwáqnaa kéiyé. miraráá umá Waayúkagon-Araaqá múte yauwínoe. ¹⁵ miráipoata yeráwáqá Áánûqtuni áanikoma yirummá amétama yemmá káqon-auwaraimma yímikaiye. ¹⁶ owé. Áánûqtu máqte-marabi-kayukayatabama ámáabopike ákaraipoana wení kímora áanikoma yímikaiye. yeráwáqá wenáanikoma yirummá amétama yeráwáqá Áánûqtuni ayáápike íma aúyoretama ípuinoe. wenáanikoma aúgen-auwaraimma yimínama máqte-kanaama yeráwáqá paá mánoe. yirun-íyápómá matúq-matuq umá mánoe. ¹⁷ Áánûqtu wenáanikoma aarawaamá yawááq umáikaiyabae téna íkukaiye. paá aarawaamá atóbamaikaiyaba timákáitana kukáiyé. ¹⁸ móra-mora-nakoma arummô amínanama Áánûqtu wemmá íma

yawááq kéumakaiye. ááqibo móra-mora-nakoma íbêqa arummô ímo kámitanama Áánûqtu wemmá íbêqa yawááq kéumakaiye. miráipoana wemmá kímora Áánûqtuni áanikon-awikaqa arummá íkamitanama min-nákómá íkákaitana Áánûqtu wemmá yawááq kéumakaiye. ¹⁹ íbêqa Áánûqtu maannáyabama yawááq kéumaikaiye. ómmá anómma marabí tágaguraiye. ááqibo waayúkama kumayuq-yátááqtábá kényikaitata ómmá yupayo umá tágaiqtaba íkényikaiye. yeráwáqti yáaimma táigoni kéopoana ómmá yupayo iqtábá íkényikaiye. ²⁰ móra-mora-nakoma táigo-qtataaqa kéenama ómmá yupayo iqtábá íkákaiye. wení mayáígómá abarokáq yínipoana ómmá yupayo ikáqá waaqókáq íkuminiye. ²¹ móra-mora-nakoma áraimma íráqô-qtataaqa kéenama ómmá kamá yupayo ikáqá yíniye. Áánûqtun anaaé kéwaraiipoana wení mayáígómá ókáá kamá tágaginana wemá yupayo iqtábá áaqa íkegaiye.” téna Ítuma tiráiyé. ²² anaaékaq Ítugaraq wení iyápó-annagaraq maréta Yúria-marukaq ko mááwana pááqya-kanaama mááwana mibáqá nommá péqyikaraae. ²³ Ínonibaq waaqókáqá Téiramapaq taíbaq nommá wáqe-uraitata Yóáane mibáq nommá kébeqyikaiye. waayúkama nommá peráiyábá kényikaipoata wekáqá yíq-yiq kéoe. ²⁴ Yóáane ánná-naupaqa íákaraabo. ²⁵ maakáqá Ínonibaq Yóáane wení iyápó-annama Ítirááéo-wayukagaraqa nóbíq-naabiq-aimma kétee. Ítirááéo-wayukati nommá perai-ámmá yawíqtítukain-aiqtabama téta nóbíq-naabiq-aimma kétee. ²⁶ Yóáanen-opaqa iréta tiráae: “Aráábaeo, min-nákómá egáráq Yótaa-non-abapaqa mimórá-nákómá wetábámá tímikaanatae.kanaaráqá wemá íbêqa nommá kéberakaipoana máqte-kayukama wenôpaqa yageg-yageg kéoe. ²⁷ Yóáane maaráá téna yawuwéqma tiráiyé:

“máqte-qtataaqa wení márûpake Áánûqtu ámikaiipoana móra-nakoma kéqokeq-yataaqa paá íma mayáníbo.” Yóáane téna tiráiyé: ²⁸ “keráwáqá kenamáárîq tiniq umá kemá timá tímikaune. kemá Metáíya íma máune. paá timákai-naqa wenáaraqa áqnáabaq téqa tiráune. wágáábaqa maannáma timá tímikaune. ²⁹ ítáaro! móra-nakoma ánáakoma kémayaitana yenáká yimuqá kémaraaye. maannáyaba min-nákóní ábárawaoma awé kéena káonena wegáráqá amuqá kémarakaiye. miráráá umá Ítuqtaba tíyaqnoabaq ógikaipike timuqá kémaqtuwaune. ³⁰ wenáwîkoma íbêqa uíno ááqibo ketíwîkoma paá kumíkáae. ³¹ móra-nakoma yanaaké kéena wenáaimma máqte-qtataaqtabama yanaamá wáiyé. kágo-nakoma marabíké kéena wemá paá marabí-qtátááqtábámá kétéye. móra-nakoma Áánûqtuni márûpakemo kéyename ³² aónarena ítarai-qtataaqtaba Áánûqtuni márûpaqa wemá kétéye. ááqibo keráwáqá wenáaraqa taákaq íkemaraae. ³³ waayúkama wenáaraqa yáqtoqma akoqnáá urétama yíyaqnoabaq mirá kétée. ‘Áánûqtu árai-naqa máiyé.’ yíyaqnoabaq maami-káyúkámá mirá téta kétée. ³⁴ móra-nakoma Áánûqtu timákaraitana wemá Áánûqtuni watáama kétéye. Áánûqtuni Aágogaraqa wenáayaqnoabaq aati-aatimá ógiqma wáiyé. ³⁵ aboámá wenáanikoma kaayoné umákéna máqte-qtataaqa wení akoqnáaraq ámikaiye. ³⁶ móra náawawaq Áánûqtuni áanikoqtabama arummá aménama áanikoma wemmá aúgen-auwaraimma amíniye. móra náawawaq áanikoqtabama kaúbîq kéena aúgen-auwaraimma íaonaniye. wekáqá Áánûqtuni áyámma umá watúq-watuq umá wániye.” Ítuma téna tiráiyé.

4

Îtuma Yúriabake kóiyē.

¹⁻³ Yóáane netuqyaan-íyápó-ánnámá nommá péqyikaraiye. ááqibo Îtuma mú mikáq netuqyaan-íyápó-ánnámá nommá péqyikaraiye. Pérati-wayukama minná ítaraapoana Îtuma Yúriabake ítátuwena kóuraiye. Îtuma nommá íma péqyikaraiye. paá wení iyápó-annama yenamáárîq waayúkama nommá péqyikaraae. Îtuma Kááriribaqa móragaraq yauweré uráiyē.

Îtuma Táméria-inikote wataá-wataa kétiye.

⁴ Îtuma Táméria-marukaqa aúkáapi kótáma-kuraiye. ⁵ móra márûqa Táméria-wayukati márûkaqa iráiyē. pááqya márûkon-awiqá Tékemabaq waaqókáq mi-márúqá Yáakoboma wenáanikoma Yótêbi ámikaiye. ⁶ mibáq nááyóbáqá Yáakoboni nommá yabí-máíqá wáqe-uraima íbêqa paá wáiyē. aanibo Îtumma ábô-kaitana nommá yabí-máíkáqá ya máqe-uraiye. aáwaqa naí-kánáámá waaqókáq kéitata ⁷⁻⁸ wení iyápó-annama aáwaqa ko meyánîq ínéta kóuraae. móra-inikoma Támériabake nommá yabínéna iráiyē. Îtuma timá ámikaiye: “nommá tíminaq naano!” téna tiráiyē. ⁹ ááqibo maamin-íníkomá yauwéqma tiráiyē: “emá Ítirááéo-naqopo kemá Táméria-inimune. nôraq itaawáq kekáqá noqtábámá kéteno?” mirá téna timá ámikaiye. ¹⁰ anaáékaqa Îtuma maará tiráiyē: “ááqibo emá Áánûqtunopake ámî-qtataaqtabama kéitaanama ekáqá náawabi noqtábámá ítama káonaiye emá kekáqá íténaq akoqnáá umá máí-nomma áméno.” Îtuma mirá téna timá ámikaiye. ¹¹ Táméria-inikoma yauwéqma tiráiyē: “anóko, maa-nómmá yabí-máíqá mémá-nóbáqá wáiyē. ááqibo ení tawemá íma wáiyē. náakakenaq

maami kúmi-nomma yabínónô? ¹² ketáái títaubikoma Yáakoboma mú mikáq anó-naqa amé méqa kéono? wemá maami-nómmá yabí-máíqá tímikaiqtaae. wemá áanimaakaraqa wení tipi-típigaraqa mipíké narááe.” min-íníkmá mirá téna tiráíye. ¹³ Îtuma waéqma itaí-áímmá wemmá timá ámikaiye: “máqtemmo maamipíké-nómmá naíyama óqa noqtábá yikániye. ¹⁴ máqtemma kemó yíména-nomma akoqnáá umá mái-nomma nétama anaaékaq ókaraq noqtábá íyikaniye. ááqibo kemó nommá amúnama arunóbáqá metiráá yubáma kumíniye. maami-métímá yubáma piri-piri téna kúminiye. máqtemma matúq-matuq umá mái-auwaraimma mayétama matúq-matuq umá mái-yataaqa matáápoana arunóbáqá ummaa íyaniye.” mirá téna tiráíye. ¹⁵ maamin-íníkmá timá ámikaiye: “anóko, mirá-nómmá timiyo! anaaékaq noqtábá ítikainaqa keqnáámmá maakáqá noqtábámá yauweré íyenune.” wemá téna tiráíye. ¹⁶ Îtuma yauwéqma timá ámikaiye: “enawaikómá ko ááyama timá amítuwe yauweré yekao.” Îtuma mirá-tiraiye. ¹⁷ maamin-íníkmá tiráíye: “ketiwaikómá íma máíye.” Îtuma akoqnáá umá tiráíye: “árainé. enawaikómá íma máíye kéténe. ¹⁸ áraimma kéténe. emá móra-tiyaapaq-naqa matáánamiye. áánibo íbêqa mayáánama minná enawaiqá íma máíye. áraiqtabama paá yaímma emá kéténe. tébakaq kenamá tiráune.” téna Îtuma tiráíye. maamin-íníkmá yauwéqma timá ámikaiye: ¹⁹ “uyátaráana-nako! Áánûqtuni amuné-náqá máane. maannâ aónanaa únnae. ²⁰ itaao! ketáái títaubikoma maan-ánúráqá nunamummá Áánûqtukaqa tirááe. ááqibo emá ení waayúkagaraq miráuma kéténe. ‘Yérútáárebaq mibáqá nunamummá mó tero!’” téna wemá tiráíye. ²¹ Îtuma minnýyaba óq-aimma tiráíye: “aaragô, itaao!

óq-kanaama yínaamoema mi-kánááyábá íma anuraqá íma Yérútáárebaq nunamummá tinóne. ²² emá ení waayúkagaraq nunamuqtábámá íkéitaae. paá-wataama kétee. atóbamayikai-yataaqa Ítíráaeo-wayukarake kéipoana nunamummá-tí-yátááqtábá arupú umá ketáá kéitaunatae. ²³ mi-kánáamá yíniye. árainmma mi-kánáámá íbêqa wáiyee. waayúkama árai-nunamuqtabama yeráwáqá mûtûq yirummá améta Áánûqtuni árain-aikaraqa nunamummá ketibotáá Áánûqtukaqa tínoe. owé. ketibotáá Áánûqtu yeráwáqá mûtûq yirummá améta Áánûqtuni árain-aikaraqa téta mirá-káyúkábá Áánûqtuma kákaiye. ²⁴ Áánûqtu wenamáárîq aágoma máipoana waayúkati yirunóbáqá aágoma Áánûqtu wenamá maqikáné iné. Áánûqtu aágoma máinapoana máqtemma yetí aágogaraq wekáqá nunamummá tínobo. aágogaraq tétama mûtûq yirummá ámiketa Áánûqtuni árain-aikaraq nunamummá tínobo.” téna Ítuma tiráiyee. ²⁵ maamin-íníkomá timá ámikaiye: “Metáíya (Káríqto) kumínayaba kéitaune. wemá kuména máqte-qtataaqa kéitaiipoana máqte-qtataatabama timá-timinítæ.” téna tiráiyee. ²⁶ Ítuma abarokáq timá ámikaiye: “kemá kétima-amune minná kemúne.” téna tiráiyee. ²⁷ mikáqá wení iyápó-annama irááe. iréta Ítuma maamin-íníkotê wataá-wataa kítitata wení iyápó-annama ya káoneta yaaqtaba urááe. yeráwápíké móra-nakoma íma ítama aónaraiye: “nóiqtaba kákaiyo?” téna “nôraq itaa wetê wataá kéteno?” mirá téna móra-nakoma ítiraiye. ²⁸ miráitana min-íníkomá no-táwémá mikáq yuwéna anó-marupaqa uréna mibáq waayúkama timá yímikaiye: ²⁹ “iréra! móra-nakoma ya aónaaro! wemá máqte-qtataariq naayóbákáráq íbêkaraq kéuna-yataaqtaba wemá timá tímikaiye. wemá Metáíyawabiyo?” min-íníkomá téna

tiráiye. ³⁰ ááqibo waayúkama anó-marupake yuwéta Îtunopaqa kéowata ³¹ mi-kánaáráqá wení iyápó-annama waku-waku tirááe: “Aráábaeo, pááqyamibo paá naao!” téta tirááe. ³² ááqibo Îtuma yauwéqma timá yímikaiye: “ketí kaawéqá wáitaq abo keráwáqá maannáyaba ikeitaae.” Îtunopaqa kéowata ³³ mi-kánaáráqá wení iyápó-annama wemmá kéitaimma wemmá kéitaimma urááe: “móra-nakoma aáwaqa maméta irááô?” wemmá kéitaimma wemmá kéitaimma urááe. ³⁴ Îtuma miraráá téna timá yímikaiye: “ketí aáwaqa miráuma wáiyee. kemá timátíkarai-nakoni aúyánámmá waránááre waqmá mayaímá tímikaimma mamá ánatanaare.” téna Îtuma tiráiyee. Támériabake-kayukama kéowana Îtuma yimónarena óqa waéqma itai-áímmá tiráiyee: ³⁵ “keráwáqá tiráama miráuma kétee. ‘kaayaqté-kaayaqte-wiyokoni mi-kánaágóni arupimmá yómmá anagánoe.’ abo kétune tú maréra! yómmá aónaaro! yókómá íbêqa anagégaiye. ³⁶ íbêqa arammá kúqtín-nakoma wení ápêqa kémayaitana arammá watúq-watuq umá wánin-aramma kútúma ayúgutaiye. miráumaraa úbî-nakogaraq arammá kúqtín-nakogaraq yimuqá maráyóye. ³⁷ tiráama áraine ‘móra-nakoma arammá ánayumma kéubitana káqo-nakoma arammá kútúma ayúgutaiye.’ ³⁸ ááqibo keráwáqá arammá kútúma ayúma kúyoro téqa timá tíkaraune. ááqibo min-áráqtábámá keráwáqá íma uqmakéqa íma kawáá urááe. káqo-yuma maamin-árákáqtábá ôriq umá mayaímá matááwaqa ááqibo keráwáqá paá ya ayúgéguyoe.” téna Îtuma tiráiyee. Îtuma mi-kátáagóni áaimma abarokáq ítiraiye. mirá-uraiye. ánayumma wení wataáama wáiyee. waayúkama yókáá mááe. móra-nakoma Îtuni wataáama waayúkati yirupi kéubitana anaaékaq káqo-nakoma wení iyápó-annabike íráqôn-aaimma arakáá waayúkati

yirupiké aónaniye.

³⁹ maamin-íníkoní wataáboana netuqyaa Táméria-wayukama anó-marupake Ítuqtabama yirupi kéitaae. min-íníko tiráiyē: “wemá timá tímikaiye kemá máqte-qtataariq naayóbákáráq íbêkaraq kéuna-yataaqtaba wemá timá tímikaiye.” téna máqtemma min-íníko timá yímikaiye. ⁴⁰ miráipoana maami Táméria-wayukama Ítunopaqa kégumeta inaa-inaa tirááe: “ketáátê ya mááo!” téta tirááe. kaayaq-yúpáámá yéráwátê máqe-uraimma wení wataáama tiráitata ⁴¹ óq-wayukama netuqyaamá yirummá ámikaae. ⁴² anaaékaqa maamin-íníkomma yemá timá ámikaae: “áqnáabaq emá ténayababoaqtaa Ítuqtabama tirummá ámikaunatae. íbêqa ketáá kenamáárîq ítaraunatae. tirupi kéitaunatae maan-nákómá áraine wemá máqtemma yirummá amíya-kayukama yeqtí atóbamaqyikai-naqa máiyē.” mirá téta tirááe.

⁴³ kaayaq-yúpáámá ánatagitana wemá iyuwéna Kááriribaqa kégoena ⁴⁴ Ítuma wenamáárîq tiráiyē: “Áánûqtuni amuné-nákómá wenamáápaqa íma anón-awíqa wáiyē.” téna tiraiye. ⁴⁵ Kááriribaqa itata mibáq-wáyúkámá wemmá yiqtábá yimuráámuq marákáraae. yeráwáqá yenamáárîq ayú maqnánó-kanaabimma Yérútáárebaq máqe-uraawana máqte-qtataariq kéi-qtataariq mibáq immá aónaraae. ⁴⁶ anaaékaq Ítuma môragaraq Kéinabaqa Kááririmarukaqa yauweré iráiyē. mibáq áqnáabaqa nomma waéqma wááéni-nomma aúkáiyē. móra-ano-naqa Káperanabake wenáanikoma karímá ákaraiye. ⁴⁷ Ítuma Yúriábake Kááriribaqa yináimmá ítátuwena miráipoana Ítunopaqa min-ánó-nákómá ko tiráiyē: “ketáanima puiné kéibo. iré mamá atóbamakaol!” téna min-ánókómá timá ámikaiye.

⁴⁸ maaráá Ìtuma tiráiyē: “paá kéqokeq-awaameqa íaonareq keráwáqá tirummá íaminoe.” téna Ìtuma tiráiyē. ⁴⁹ anó-nakoma mibáq tiráiyē: “anoko! ketí iyápómá puínabo kuké aónaao!” téna tiráiyē. ⁵⁰ Ìtuma timá ámikaiyē: “kóaa! ení áanikoma paá mániyē.” téna tiráiyē. miráuma min-ánó-nákómá Ìtun áama ítama arupi maréna Ìtunopake kóuraiyē. ⁵¹ min-ánókómá kégumitata wení kaqtó-wayukama aapaq wenaitaatan uréta timá ámikaaē: “ení iyápóma íbêqa paá máiyē.” téta tirááē. ⁵² min-íyápógóní aboámá ítama aónaraiyē: “nóin-aabauma wení kokoq yámma ánatayakaraiyo?” téna ítama aónaraiyē. kaqtó-wayukama minnáma yauwéqma tirááē: “aabaúma yotéqma móraitana kokoq yámma ánatamakaraiyē.” téta tirááē. ⁵³ min-ábáúma mimórá-kánáaráq Ìtuma timá ámikaiyē: “enáanikoma paá mániyē.” téna aboámá aákaq makáiyē. aboágáráq máqten-araabanogaraq ábâqawaagaraqa yirupi kéitaaē. ⁵⁴ áqnaabaq-awaameq-yataaqa Kéinabaq wááéni-nokaq uráiyē. ááqibo Yúriabake yuwéna Ìtuma Kááriribaq mikáq keqnaámmá mi káqon-awaameqa uráiyē.

5

Tabaati-yúpááyábámá

¹ anaaékaq Ítiráaeo-wayukati óq-oniqtabama Ìtuma Yérútáárebaq utáiyē. ² Yérútáárebaq mibáq nokaayúkáqá wenáwîqa Batétara waaqókáq tipi-típigoni oqtaráqá wáiyē. mi-nókááyún áwábaqa móra-tiyaapaq púgágîq-nama wáqe-uraiyē. ³ mi púgágîq-naupaqa taíbaq-wayukama yipaq atááē. yaímma yúrama karoparáiyē. yaímma yítauqa arúkeq-arukeqa urááē. yaímma yítauqa yabitimáguraiyē. tébakaq-wayukama yíiyaa-kareremma urááē. nommá karááqto ínayabae téta

awé urááe. áqnáabaq náawabi nommá karááqto ipí kukáitana wení áiyayaakoma akoqnáá íniye téta waayúkama yúyánápí ítaraae. ⁴ yúyánápíké tiráama kaqtó-wamma Áánûqtunopake móra-mora-taoqa nommá waéqma uréire uráiyé. ⁵ abo mórama karí-náqá kaumo-tíyáákágáráq abapaké kaumo aúqá (38 karitimaatimá) karí maéna máqe-uraiye. ⁶ Ítuma aúyánámmá ítaraiye min-nákómá karímá naayóbáq matáiyé. ááqibo mibáq min-náqá aipaq atáitana aónatuwena Ítuma ítama aónaraiye: “emá atóbaiyaba kákaiyo?” téna Ítuma ítama aónaitana ⁷ karí-nákómá yauwéqma tiráiyé: “anón-nako! yaímma-wayukama kemmá íma tiyáátoqma nokayúpímmá nommá karááqto ipímmá tikéwae íkéoe. kenamáárîq mi-nópímô kumónae téqo kéunama káqo-yu yenókáá ketí aammá kunaúyakewae kéoe.” téna tiráiyé. ⁸ Ítuma timá ámikaiye: “itóaa! itó éyaq ení yuwaiqá yawátama mamé minnágaraq uréire uwo!” téna akoqnáá umá tiráiyé. ⁹ páátákáá min-nákómá kátobakena wení yuwaikáráq yawátamena kóuraiye. aanibo mitúpáámá Taabati-yúpáámá aagai-yúpáámá wáqe-uraiye. ¹⁰ miráipoana Ítiráaeo anó-monoq-wayukama timá amíqmeta urááe: “íbêq-yupaama Tabaati-yúpááraré. emá ení yuwaikáráq íma mamé uréire uwo aagai-yúpááraré!” téta timá ámikaae. ¹¹ wemá timá arútá-yimikaiye: “mamá atóbatikai-nakoma ení yuwaiqá yawátama mamé wao titaq mamé kéyune.” téna timá yímikaiye. ¹² anó-monoq-wayukama ítama aónaraae: “min-nákómá timákáitaa mamé yénama náawabiyo?” téta ítama aónaraae. ¹³ ááqibo atóbai-nakoma íma ítama arútaraiye Ítuqtabama náawabiyo téna Ítuma taígani-kayukabike péqma yútúgitana atóbai-nakoma íaonaraiye. Ítuqtabama íma ítaraiye wé náawabiyo.

¹⁴ anaaékaq min atóbamakai-nakoma Ítíráaeo-wayukati anó-monoq-naopaqa Ítuma aónatuwena timá ámikaiye: “aákaq maraa! emá kátobaane. móragaraq ení kebó-yátááqá kúmiq-yataaqa íma uwo! íbêqa pááqya-karima matááne. anaaékaq anópi wíyátábámá yabíqma arutaa!” téna Ítuma timá ámikaiye. ¹⁵ min atóbai-nakoma yuwéna Ítíráaeo anó-monoq-wayukama timá yímikaiye: “min-nákómá wenamáárîq kemmá atóbamatikaraiye.” téna Ítuqtabama timá yímikaiye. ¹⁶ karí kátobamayikena mirá-qtátáárîq Ítuma kénapoana Tabaati-yúpáaráqá anó-monoq-wayukama wemmá áaimma átáma waqmá ikamínéta abáá-uraae. ¹⁷ ááqibo Ítuma yauwéqma timá yímikaiye: “ketiboó, íbêqa mayaí kémayaitaqa miráipoana mayaímá mimóráíq umá kémayaune.” téna tiráiyé. ¹⁸ min-áíqtábá Ítíráaeo anó-monoq-wayukama ókaraq-okaraq umá wemmá abáá-uma uréire urááe. Tabaatiráqá aammá aúmakaan-aimma araténa Áánûqtutaba “kenamáa ketiboé” téna tiráiyé. min-áíkómá mamá wekáráq Áánûqtukaraq móraiq uráitata anó-monoq-wayukama abáá-uma ikamínéta urááe. ¹⁹ Ítuma maannáyaba yauwéqma tiráiyé: “kemá túyánámmá ítama kateko umá keráwáqá kétima-timune. áanikoma wenamáa wenamáárîq máqte-qtataaqa íma íné imíye. paá aboámá kéi-qtataaqa káonena minnáma áanikoma mimóráíq kéiyé. ²⁰ aboámá áanikomma ôriq umá weqtábámá amuqá kémarakaipoana kákaitana aboámá máqte-qtataariq kéi-qtataaqtabama áanikomma káraatiye. ²¹ aboámá pukáípike kátobamakaitana paá áanikomma pukáípike mimórá miráuma kátobamakaiye. miráuma móraiq umá aúwaraimma aboámá ámikaitana paá áanikoma móraiq umá aúwaraimma mórá náawanabi ákái-naqa ámikaiye. ²² ítáaro! aboámá máqte-

kayukama yawááq íma umáyikaniye. ímiye! áanikoma yawááq-umayikai-aiqtaba wemmá ayuwáinana tíniye. ²³ miráipoana wé náayuwabi áanikoqtabama áwíqa múte kéyauyowana miráuma móraiq umá aboán áwíkaa kéuwiye. náayuwabi áanikon-awíqa múte íkéyauyowana miráuma móraiq umá aboámá wemmá timákái-naqa wenáwíkaa íkéuwiye. ²⁴ kemá túyánámmá ítama ôriq umá kateko umá keráwáqá kétima-timune. náawabi ketáama iténama kemmá timátíkarai-naqa arummá aménama aúgen-auwaraimma matúq-matuq umá mái-yataaqa kémayaiye. wemá íma yawáá kéena ímiye! arummá amína-nakoma áqnáabaq arun-íyápómá pukáipike itó-urena matúq-matuq umá paá mániye. ²⁵ kemá túyánámmá ítama ôriq umá kateko umá keráwáqá kétima-timune. mi-kánáámá yínatama áraine. mi táoqa áaimma kátenama mibáq yirun-íyápómá pukuráa-kayukama Áánûqtuni áanikon-aama itétama náayu-naayubi yirummá amétama yeráwáqá matúq-matuq umá paá mánoe.” Ítuma téna tiráiyé. óq-wataama timá yímikaiye: ²⁶ “áraine. ketibomá Áánûqtu wenamáárîq aúwarai-qtataaqa áqnáabaq pááq-urainapoana miráuma móraiq umá kemá áanikoma aúwarai-qtataaqa móraiq umá tirunóbáqá wáiyé. ²⁷ kemá Waayúka-Araakoma máunaboana ketibomá kemmá áanikoma akoqnáa-yataaqa tímikaitaq waayúkama mamá yainánúne. ²⁸ maannáyaba íma iyánáaq uwo! ááqibo mi-kánáámá yínatama yúma pukuráa-kayukama maiqnóbáq máetama áama itánópoata ²⁹ muríanóbákénábi maiqnóbákémá utátuweta uínoe. máqte-kayukama itó-inoe. yaímma íráqô-qtataariqo uráa-kayukama paá matúq-matuq umá mánoe. tébakaq-wayukama táigo-qtataariqo uráa-kayukama yawááq-uma-ikanune. ³⁰ kenamá kenamáárîq máqte-qtataaqa íma onáaq únnae. kemá tíkái-qtataariqa

íkeune. ááqibo timátíkái-nakoni ákái-qtataariqa kéune. miráipoana paá kéiteq ítama keyainaunana ketí yaináuna-yataakoma arupú kéiyé.” téna tiráiyé. ³¹ Ítuma óq-aimma tiráiyé: “keráwáqá kemmá kenamáárîq áraimmo timá tímênaqa tirummá íaminobo paá kaayaq-wáígóbi kaumo-wáígómô timá-timiyaatama mikáq itánúnatae. ³² ááqibo óq-nakoma ketibomá wemá ketáaiqtabama áraimma keráwáqá kétima-timitaq wenáama árain-aimma kététaqtaa ketáá kéitaunatae. kenamáa ketábámá íketune. ³³ keráwáqá Yóáane nommá perái-nákónôpaqa taíbaq-wayukama timáyíkaraiye. mikáyúkámá Yóáanema ítama aónaraawana wemá arupú umá yawéqma tiráiyé. ³⁴ paá-wayukama Yóáane máqe-uraipoana wenáayabama kemá túyánámmá íkéitaune. maamin-áímmô túnnama keráwáqá tíwâqnaa umá atóbamatikaiyabae téq kéténe. ³⁵ Yóáane wemá ókáá kamá tágaraitaq pááqya-kanaama keráwáqá min-ópí timuqá kémaraae. ³⁶ Yóáane ketáaiqtabama akoqnáá umá ítaraiye. ááqibo óq-yataakoma ketí mayaímá mú mikáq akoqnáá umá keqtábámá kétee. mayaímá mamá ánataao téna ketibomá tímikaitaq maami-máiyáímmô mayáunama áraimma ketibó timá tíkaraitaq káonaae. ketibomá mayaa téna timátíkáitaq iráune. ³⁷ aanibo ketibomá timátíkáimma wenamáárîq káqo-yu ketáaiqtaba timá yímikaiye. ³⁸ wenáama aati-aatimá íkéiteqa wenóíkaqa aati-aatimá íkaoneqa kemmá timátíkarái-nakaq tirummá íkamepoaqa keráwáqá ketiboní aagómá watúq-watuq umá tirupi íma wáiyé. ³⁹ Áánûqtun áama agamatán-áípi ketáaiqtaba kétéiyé. keráwáqá anó-monoq-wayukamo maamin agamatán-aimma abáá-abaa kéeqa áaimma íkeitaabo wataáama paá keyorautopoqa min-aúgên-áúwaráímmá mayánúne téq túyánámmá kéitaae. ááqibo paá keyorautopoana keráwáqa min-aúgên-

áúwaráímmá íma yíniye. ⁴⁰ ókaraq-okaraq timá yímíkaimanibo máqtemma keráwáqá ketôpaqa iréq maamin-áúwaráímmá mayáítááqá íma kéitaae. ⁴¹ kemá íma keráwáqtábámá ketíwîqa múte yaúyóro téqa íketune. ⁴² minná keráwáqtí táaimma káoneqa Áánûqtuni akaí-yátááqá tirupi íma wáiyé. ⁴³ ketiboní náápaakaraq mamé kéyune. ááqibo keráwáqá kemmá íkétiwiraae. móra-nakoma paá wení náápaakaraq mamé yínaqa keráwáqá wemmá awiránóe. ⁴⁴ keráwákáán uráá-kayukama náaraq umáwaq tirummá kanaarâq timínô? kanaarâq ítiminoe. keráwáqá yiyuwáiyata keráwáqtí tíwîqa wenámí-kenamin umá múte yaúyóro. ⁴⁵ kemá keráwáqá ketibon-áúbáqá túbi marániye ítero. Móteti tirummá umátikena tíwâqnaa íniye téq túyánámmá kéitaa Móteti wenamá keráwáqtí túbi marániye. ⁴⁶ keráwáqá Mótetima tirummô kámeqa kemmá tirummá timínoe. ááqibo wení aúbabi keqtábámá agatáiyé. ⁴⁷ agatáimma tirummô íkámeqa náaraq umáwaq ketáama tirummá amínéq onábiyo?" téna Ítuma tiráiyé.

6

¹ anaaékaq Ítuma anó-nokayukon áwîqa Kááriribaqa nopí-káárébi meran-ábápâq uráiyé. ² ááqibo Ítuma kégoitata karí atóbamayikain-awaameqa aónawaeta taíbaq-wayukama anaaé wakááe. miráitata ³ Ítuma anuraqá wení iyápó-annagaraq umáqe-uraae. ⁴ Ítiráeowayukati kótámaki-kanaama waaqókârîq uráiyé. ⁵ Ítuma múte aónaimma taígani-kayukama wenôpaqa kéyewana káonena Píripiqtaba timá ámikaiye: "náakakena taíbaq-awaaqa meyáníq umátaawaq maami-káyúkámá yiménúnataabiyo?" téna Ítuma Píripimma ítama aónaraiye. ⁶ Ítuma wemô miráini-qtataqa ítáreboana paá Píripimma kumá yumá ítarena ⁷ Píripí yauwéqma

Îtumma timá ámikaiye: “abapaké kaayaq-wíyókón arupi óqta-mayaima mamátaa móra-mora-nakoma móra-mutaaqa yínî-kaaweqa yiménúnatae.” téna yauwéqma tiráiyé. ⁸ Îtuni iyápó-annabike móra-waigon-awiqa Áánaru Tááimoni Pítaan ábâkoma Îtumma timá ámikaiye: ⁹ “móra-iyapogoma móra-tiyaapaq-yakaraq kaayaqá káqtútai-noyaakaraq matokáiyé” téna “ááqibo kágínagoma íma maami-máqté-káyúkábímmá kanaaráq íniye.” téna Áánaru tiráiyé. ¹⁰ tiyáápaq-tiyaapaq-tiyaakagaraq-wayukama (5,000) máqe-uraawana íráqôn-aapeqa netuqyaa wáitana wení iyápó-annama timá yímikaiye: “máqte-kayukama týata maraq máero.” téna tiráiyé. ¹¹ ááqibo Îtuma yammá maténa “Áánûqtuo, maan-ááwáqô timénayabataa timuqá kémarakaune” timátuwena mikáq-mikaq umá yímíqme uréna keqnáammá káqtútai-noyaaqa maténa mikáq-mikaq umá yímíqme uráiyé. ¹² yeráwáqá kanaaráq umá mi-kááwéqá mamá yáawana wení iyápó-annama timá yímikaiye: “aqtó-átómá aíquma aíkuyoro yaímma páabaq íyúwáaro.” téna tiráiyé. ¹³ waayúkama móra-tiyaapaq-yamma nátuweta aqtó-átómá tiyááka uréna títaupake kaayaq-kámáágúq-únámá aíqtuma ógiqmakaae. ¹⁴ waayúkama min-ánón-áwááméqá immá káoneta tirááe: “áraine. maan-nákómá Áánûqtuni amuné-náqá marabí ku máiyé.” téta tirááe. ¹⁵ Îtuma mi-qtátáátábámô kéitenama anuraqá páátákáá wenamá utáiyé. wemmá awíqmeta koma yeráwáqtí anón-naqa tarôq umá máena yabíqyikaikaae téta kétéwana Îtuma ítátuwena páátákáá yiyuwéna anuraq utáiyé. ¹⁶ Îtuma anuraq máitana aaqá enánéna yúmáran immá wení iyápó-annama yenamá Káárirí-nokayukaq kukááe. ¹⁷ nopí-káárebí utéta aqtamá Káperanabaq wínéta urááe.

Îtuma paá anuraq máena yeráwáqtôpaqa íiraiqtaba aaqá ékákiye. ¹⁸ akoqnáá-uwaa kéyoraitana nokómmá ôriq umá karááqto urákiye. ¹⁹ ayau-yatáraké non aúkáapi warárituqme kéyeta nopí-káárébíké Îtuma non ámûraaqa yetôpaq kéitata aónaraae. yeráwáqá ikatîq urááe. ²⁰ ááqibo Îtuma timá yímikaiye: “kemíbo ikatîq íoro!” téna tirákiye. ²¹ yeráwáqá Îtumma nopí-káárébí auwiránéta urááe. kéowana ááqibo páátákáá yeqtí nopí-káárégómá min-ábápáq wínéta opáqá áqa irááe. ²² íbêqa iyápó-annama yuwéta nópí-kááréíbimô kéowatama taígani-kayukama yimónaraae. óq-aabayaannapimma yeráwáqá mi-káyúkámá aónaraamma kímora nopí-káárábímmá iyápó-annama yenamáa máeta kóuraae. ²³ Îtuma móra-tiyaapaq-yakaraq kaayaq-nóyáákáráq yímikai-marukaqa waaqókáqá Táíbiriati mibáké káqo-nopi-kaarema irááe. ²⁴ maa-táígání-káyúkámá Îtugaraq wení iyápó-annagaraq aónaamma íma máawata miráitata yeráwáqá Kápéranabaqa nopí-káárébí maréta Îtumma abáá ineta urááe.

Îtuma tirukóní-aawaqtabama watáá-wataa kétiye.

²⁵ “aanibo yeráwáqô Îtummo káonetama nokómmá meran-ábápáq máitata ítama aónaraae: “Aráábaeo, náa-taoraq maamibáqá yénnabiyo?” téta Îtumma ítama aónaraae. ²⁶ Îtuma yauwéqma tirákiye: “árimma kétima-timune. keqtábámô tibáá kéomma kemô anón-awaameq-yataariq únnayataba íma tibáá kéobo ááqibo kemô timúna-kaaweqa namá tímûqa yaitaq ókaraq kaawéqá timikáae téqa tibáá kéoe.

kemá keráwáqtí aáwaqune.

²⁷ keráwáqá wáqena kabiránin-aawakoni mayaímá íma máyáaro. máqte-kabirani-qtataakoma íma mamá túbáqá

máráaro! keráwáqá aáwakoma watúq-watuq umá wánin-aawakoma kétékaiyo. kemá Waayúkagon-Araaqa ketôpaq ketibomá Áánûqtu wenáwîqa ikámakaipoana mirán-ááwáqá watúq-watuq umá wánin-aawaqa timénúne.” téna Îtuma tiráiyé. ²⁸ Îtumo kaawéqtábámô timá waayúkama íma ítama arútareta yeráwáqá Îtumma ítama aónaraae: “náaraq umátaawaq Áánûqtuni mayaímá wení amuq-yatááqá kanaarác mayanúnataabiyo?” mi-káyúkámá mirá téta Îtumma ítama aónaraae. ²⁹ Îtuma yauwéqma tiráiyé: “maami-máyáímá Áánûqtuni mayaíyé. keráwáqtábá timákáitana kúminakaq tirummá áméro.” téna Îtuma tiráiyé. ³⁰ waayúkama timá ámikaae: “nóin-anon-awaameqa inataawác ketáámá emmá tiruqtáá aménúnataabiyo? ení mayaímá nóinabiyo? ³¹ ketáái títaubikoma kokoq-márúkác karaaqtatááqá íma wáikaq Áánûqtuni aúbabimma miráuma maannáe. ‘aáwaqa wíyôpake wemá yimíq-yimíq uráiyé.’” Áánûqtuni aúbabi mirá téna kétéye. ³² miráitana Îtuma mi-káyúkámá timá yímikaiye: “árainma kétima-timune. maamin-ááwáqá wíyôpake Móteti wemá íyímikaiye. ááqibo Áánûqtunopake árai-kaaweqa ketibó íbêqa keráwáqá kétimiye. ³³ aáwaqa Áánûqtunopake yuwéna maa-márábí kuména maa-márábí-káyúkámá aaramá waamá wemá yeráwáqti yirun-íyápógóní kaawéqá kényimiye.” téna Îtuma tiráiyé. ³⁴ waayúkama inaa-inaa tirááe: “anóko, maamirá-kááwéqá aati-aati étaa keqtáámá timíkááe.” téta tirááe. ³⁵ Îtuma timá arúta yímikaiye: “kemá kenamáárîq matúq-matuq umá máí-aawaqune. náawabi-naawabi ketôpaqo yénama íma áa yániye. náawa-naawabi kemmá arummô timénama íma non-áá akániye. ³⁶ kemá keráwáqá kétima-timune. kemmá kétimoneqanibo

íma keráwáqá kemmá tirummá ketime. ³⁷ máqtemma ketibomá tími-qtataaqa ketôpaqtaa yínoe. náawabi-naawabi ketôpaqa yínaqa wemmá íma watuwánúne. ³⁸ ketúyánákáq tikáinaiq íonaaq Áánûqtunopake kukáupo paá wemô timátíkái-nakoni aúyánákáq kuké-mayaune. ³⁹ timátíkái-nakoma wení aúyánámmá miráuma wáiyie. máqte-qtataaqa tímímma móra íyuanunaboqa ááqibo ánatai-yupaama máqtemma tími-qtataaqa múte itó-umayikanune. ⁴⁰ ketibon-aúyánákó mirá kéiyie. máqtekomo kemmá ketáanima káoneq tirummô ketimeqa aúgen-auwaraimma matúq-matuq umá paá mái-yataaqa íbêqa áaimma átáma kéimma ánatai-yupaama yemmá múte itó-umayikanune.” téna Ítuma tiraiye. ⁴¹ Ítuma tiráipoana “kemá Áánûqtunopake árai-kaaweqa máune.” téna titata Ítiráaeo anó-monoq-wayukama tímú-timun-aimma kótéyáté urááe. ⁴² maanáimmá tíq-tiq umá tirááe: “maaminná Ítuma Yótêbin áanikobiyo? wenaboámá wenanóagaraqa ketáamá ítaraunataabiyo? nôraq itana ‘Áánûqtunopake kukáune’ kетиyo?” mi-káyúkámá téta tirááe. ⁴³ Ítuma yetí yúyánámmá ítátuwena timá yímikaiye: “keráwáqá íma náru-narun-aimma tero!” téna tiráiyie. ⁴⁴ óq-aimma Ítuma tiráiyie: “ketibomá timátíkái-nakoma wemô móra-nakoma ketôpaq yabiti máena yíniye. ááqibo ketibomá móra-nakoma íyabiti máena wemmá ketôpaq íma yíné iné. náawabi ketôpaq yin-náqá ánatai-yupaama wemmá múte itó-umakanune. ⁴⁵ Áánûqtuni wannaabí Áánûqtu wení amuné-wáyúkámá agatááe. máqte-kayukama Áánûqtu yiráátiniye. minnáyaba yemá náayubi ketibon áama itétama náayubi yemmô yirááti-qtataaqa ítama arutétama yeráwáqá ketôpaq kéeye. ⁴⁶ móra-nakoma ketibommá íaonaraane. kímora-naqa

Áánûqtunopake kúmîn-nakoma wenamáa ketibommá aónaraiye. ⁴⁷⁻⁴⁸ áraimma kétima-timune. náawabi arummá kétimenama aati-aatimá matúq-matuq umá kémaiye. kemá matúq-matuq umá mái-aawaqune. ⁴⁹ keráwáqtí títaubikotaa kaqamáapaqa yímikain-aawakon áwîqa máánna Áánûqtunopake kúmitata nátuweta pukurááe. ⁵⁰ náawabi maakáq-ááwáqá Áánûqtunopake kúmin-aawaqa nénama wemá ípuiniye. ⁵¹ kemá kenamáárîq Áánûqtunopake kukáunama aati-aatí paá mái-aawaqune. náawabi maamin-ááwáqá nénama aati-aatí paá matúq-matuq umá mániye. min-ááwáqá timúnnama minná ketúmiye. maa-márábí-káyúkáyábáé téq kukáune. ááqibo ketúma yiménúnaboata yemá aúgen-auwaraimma mayánóe.” téna Ítuma tiráiyé. ⁵² maami-qtátááqtábá anó-monoq-wayukama aamá móté-máté umá tirááe: “náaraq umá wenaúma timínataaq nanúno?” téta tirááe. ⁵³ ááqibo Ítuma timá yímikaiye: “ítama arútáaro! Waayúkagon-Araakon aúma íma néqa wení naaegáráqá íma néqa aúwaraimma keráwáqá paá íma mayáinoe. ⁵⁴ náayu-naayubi ketúma néta ketí naaemá néta íya-kayukama aati-aatimá matúq-matuq umá mánopoata ánatai-yupaa máqtemma ketúma naíyaqa yemmá múte itó-umayikanune. ⁵⁵ ketúma kateko-ááwáqá wáitana ketí naaemá áraimma naíyátááqá wáiyé. ⁵⁶ náawa-naawabi ketúmo néna ketí naaemô néna ína-waigomma wení aágoma tirunóbáqá mánipoaqa ketaágoma wenarunóbáqá mániye. ⁵⁷ máqten-auwaraimma ketibomá timátíkái-nakoma wenaúyánákáráq kéena miráuma móraiq umá ketiboní paá mái-yataaqa ketê wáiyé. miráipoana móra-nakoma ketúma nénama arunóbáqá ketí mái-yataaqa mayániye. ⁵⁸ maamin-ááwáqá Áánûqtunopake

kukáiyē. títaubikotaa kaqamáapaqa nátuweta pukurááē. mirán-ááwáqá íma wáiyē. ááqibo náawabi maamirán-ááwáqá nénama matúq-matuq umá mániyē.”⁵⁹ Ítuma Káperanabaqa monoq-náúpáqá káyiraatena mirá téna timá yímikaiyē.

Ítuma paá matúq-matuq umá mái-wataagoni áaimma matokáiyē.

⁶⁰ ááqibo yaímma wení iyápó-annama maamin-áímmá kéiteta yé tirááē: “maamin-áímmá ummaamá káyaiyē. náawa kanaaráqá itáné inábiyo?” téta tirááē. ⁶¹ Ítuma wenáúyánánóbáqá wení iyápó-annamo aamô karáán-aimma ítaraiyē. miráitana wé timá yímikaiyē: “maamin-áíkkómmá túyánámmá ítama yuwánéraq kéoo?” téna Ítuma timá yímikaiyē. óq-aimma Ítuma tiráiyē: ⁶² “ááqibo keráwáqá aónáíyanamo Waayúkagon-Araaqa naayóbáqô maéwai-marupaqa uínaqa nôraq íno? ⁶³ Áánûqtuni aágoma mái-yataaqa waayúkama yetôpaq káyimiye. ááqibo túgotaa íma tíwáqnaa íné íné. maamin-áímmá keráwáqá timá tímikaunama Áánûqtuni mái-yataakaraq wení aágogaraq paá máiyē. ⁶⁴ aanibo keráwáqtí aúkáapimma yaímma-wayukama yirummá íma kétime.” téna Ítuma óq-aimma tiráiyē: ⁶⁵ “miráipoaq timá tímikaune minná ketibomá móra-naqa íma timákainena ínanama wemá ketôpaqa íma yíné íné.” téna Ítuma tiráiyē. naayóbáqá Ítuma aónatukaiyē yaímma-wayukama íma yirummá kámēta anaaéma íkéwareta kéo-kayukama ááqibo wemá webómô agayakánín-naqa wemmá aónaraiyē. ⁶⁶ maamin-áímmá ánatagitata taíbaq Ítuni iyápó-annabike ayuwéta yauwéqma kóuraae. ááqibo kó éta íma wetēma ókaraqa uréire urááē. ⁶⁷ miráitana Ítuma min-ánnámá tiyááka naikamá kaayaq-wáyúkámá áqnáabaq yááyarena timá

yímikaiye: “keráwákáráqá tiyuwéra kégo?” téna Ítuma tiráiyé. ⁶⁸ Tááímoni Pítaa maará téna timá ámikaiye: “uyátáraana-nako, náawanoparaq ónúnataabiyo? aati-aatimá paá matúq-matuq umá mái-aimma ení áama matokááne. ⁶⁹ ááqibo ketáámá tirummá ámikaunatae. enamáa emá Áánûqtuni katekomá aokaq-náqá máanataa ketáá kéitaunatae.” téna Pítaa tiráiyé. ⁷⁰ Ítuma ye táaraqa yauwéqma timá yímikena tiráiyé: “nôraq inábiyo? kemá kenamáárîq keráwáqá tiyááka umá kaayaqá ketúyánákó kêtikaipoaq matáunama móra-naqa Tááqtaan-aagogaraq máiyé.” téna tiráin-naqa ⁷¹ wemá Yúqtaati aboámá Tááímoni Itikáárioti wemá wenamáa tiyáákagaraqa kaayaq-iyápó-ánnábíkémá wemá anaáekaq namuro-wáyúkábí Ítumma awíqmena wíniye.

7

Ítuni ábâqawaama wenáaraqá ikéitaae.

¹ anaaékaq Ítuma Káárirí aúkáapi márûtaba-marutaba uréire uwáena uráiyé. Ítiráaeo anó-monoq-wayukama Ítumma ikamínéta owana Yúríabaq íuraiye. ² ááqibo Ítiráaeo-wayukati ayú maqnáno-kanaama áwîqa pórábónakaa-naupaq ayú maqnarááe mi-kánáámá waaqókárîq itanabóana ³ wení ábâqawaama timá ámikaae: “ení iyápó-annama mibáq emô mayána-mayaima aónanobo maa-márúqá yuwé Yúríabaqa waao. ⁴ móra-nakoma wé máqte-kayukama wemô náawabiyo téta wemmá aónaineta íyanama wé íma aúpáqá mirá íiniye. ááqibo maami-qtátááríqô ínéma máqte-kayukati yúrikaq itó-ure mirá kéinata emmá aónaaro.” téta timá ámikaae. ⁵ áraíne. wenábâqawaayugaraqá íma yirummá améta anaaemma íwakaae. ⁶ Ítuma timá yímikaiye: “ketí kanaamá íma pááq uráiyé. ááqibo máqte-kanaama

minná keráwáqti kanaamiye. ⁷ maa-márábí-káyúkámá keráwáqá íma webó kágatikaae. ááqibo kemá yeqti táigoniq on-ááímmá timá abarokáq kéunataboata kemmá webó kágatikaae. ⁸ keráwáqá kenamáárîq ayú maqnáfbáq ko aónaaro. ketí kanaamá íma pááq uráipoaq kemá ígo-aonanune.” ⁹ maamin-áímmá ánatagitana Kááriribaq wemá máqe-uraiye.

Îtuma ayú maqnaamá ko aónaraiye.

¹⁰ ááqibo áqnáabaqa ábâqawaayuma ayú maqnáfbáq kówana wemá anaaékaq aúpáq utáiyee. miráipoana waayúkama wemmá íaonanoe. ¹¹ máqtemma Ítiráaeo-wayukama ayú maqnaapí weqtábá abáá urááe: “náakaraq min-náqá máiyó?” téta ítama aónaraae. ¹² waayúka-aukaapimma yaímma-wayukama wé kana-naré kétéwata yaímma-wayukama wé kaaqaari-naré kétéwata miráuma nóbîq-naabiq-aimma tirááe. ¹³ ááqibo waayúkama anó-monoq-wayukati yáaqa kéikatetaboata móra-nakoma íma abarokáq umá aá tiráiyee.

¹⁴ ayú maqnaa-kánáámá ánatanena aúkáa-makaariqa itana Îtuma anó-monoq-naupaqa uténa aarawaamá kéyiraatena kétima-yimiye. ¹⁵ Ítiráaeo-wayukama yúyánámmá ítama netuqnaatúq kéeta tirááe: “náaraq umáwaq maamin-nákómá aúbabimma aónarenaawaq aúbama kéyorautiyo? wemá naayóbáqá íma tugarú tiráiyee.” téta tirááe. ¹⁶ miráitana Îtuma yauwéqma timá yímikaiye: “kemô kétiraatunnama íma ketôpake íkeiye. paá timátíkái-nakonopake kéiyee. ¹⁷ náawabi timátíkái-nakoni aúyánámmá itáinana wemá kemô aráátúnnayataba ítama aruténama Áánûqtunopakena kukáiyô ketááq maqmawa kêtuno téna ítama arutániye. ¹⁸ náawabi wenáúyánápíkén-áímmô ténama aanábógó wenáwîqa múte yauwínéna tíniye. ááqibo náawabi

timátíkái-nakon áamo ténama wení wataáama árain-aine. aanibo wataáama kaaqaari-áímmá arunóbáqá íma wáíye. ¹⁹ naayóbáq Móteti aammá aúmakain-aimma íyaq tímikainabiyo? ááqibo móra-nakoma keráwápíkémá íma maamin-áímmá yáqtoqma akoqnáá uráíye. nôraq itaráq kemmá tókaminera tibáá kéoo?” téna Ítuma tiráíye. ²⁰ aarawaamá yauwéqma tirááe: “epímmá kuti-áágómá wáíye. náayuq emmá ikamínéta kéowaawaq aíbôqnaaboq-aikon-aimma kéteno?” téta tirááe. ²¹ Ítuma yauwéqma tiráíye: “Tabaati-yúpáaráqá kemá móra anón-awaameqa únnayaba keráwáqá káoneq iyánaaqa kéoe. ²² maamináyaba Mótetima áumo karáí-ááímmá tímikaine. áraine. min-ááímmá íma Mótetikaqa pááq uráíye. wé tináábútáá títaubikokaqa pááq uráíye. miráimanibo keráwáqá Tabaati-yúpáaráqá pááqyan-iyapogon aúma karéwaone. ²³⁻²⁴ keráwáqá Mótetini aammá aúkain-aaimma íráqôniq umá waqmá itánúnatae kéteo. keráwáqá Tabaati-yúpáaráqô iyápótí yúmo karéwaomano. aónaaro! Tabaati-yúpáaráqá kemá móra-naqa mûtûq atúbamakaraune. ááqibo nôraq itaráq keráwáqá tíyamma kéumatikaa? keráwáqá íma túrakakemma aónama yainááro. máqte-qtataakon-aaimma arútárainana-yataaqtaba ítama yainááro.” téna Ítuma tiráíye.

yé tirááe: “maan-náqá Káríqtowabiyo?”

²⁵ ááqibo yaímma Yérútáárebake-noinin-aukaqa tirááe: “wé maamin-náráq ikamínéta kéoo? ²⁶ ááqibo aónaaro! wemá abarokáq aamá kétiye. ááqibo yé íma móra-aimma kétimakaae. áraine. máqtemma anó-kayukama yé ítaraae wé Metáiyabiyo? ²⁷ miráimanibo ketáá wemó yi-márúqá aónaraunatae. ááqibo Metáiyamo ínaqtaama móra-nakoma íma wemô kúmi-maruqa íaonaraiye.” téta tirááe.

²⁸ Îtuma monoq-náúpáqá máena waayúkama káyiraatena timá yímikaiye. wemá ááyataa umá tiráiyē: “keráwáqá kemmá kétimoneraq kemô yúnna-maruqa aónaraune ké-teo? miráimanibo kemá kenamáárîqa ke-túyánákáqá íkukaune. áraine. timátíkái-nakon aúyánápíkē timátíkái-taqa kukáune. wenáaimma áraine. miráimanibo keráwáqá wemmá íaonaraae. ²⁹ ké kemá wemmá aónaraune. kemá wetê máqe-uraune. áaqibo wetê máunana wé timátíkáitaqa kukáune.” téna tiráiyē. ³⁰ miráitata yé wemmá ánná amínéta urááe. miráimanibo wení kanaamá íma páaq uráiyē. miráitana móra-nakoma íma aneqá ayáámma ánékukaiye. ímiye. ³¹ taígani-kayukama aúkápikemma yaímma-wayukama yirummá améta tirááe: “Metáíya yénama óq-anon-awaameqa mú mikáq anón-awaameqa ínîyô?” téta tirááe.

yaímma i-wáyúkámá timáyíkááwata Îtuma ánnáma ínéta urááe.

³² Îtuqtabama waayúkama netuqnaatúq-aimma káráán-aimma Pérati-wayukama ítátuweta uyátárai-monoq-wayukagaraqa Pérati-wayukaqaraqa i-wáyúkámá timáyíkááwata Îtumma ánná amínéta urááe. ³³ Îtuma tiráiyē: “kemá keráwátê páaqya-kanaama mánunaboq kemá timátíkái-nakonopaqa kónune. ³⁴ áaqibo keráwáqá kemmá tibáá kéomanibo keráwáqá kemmá íkétimonaae. keráwáqá kenamáárîq kemá máuna-marupaqa íma kanaaráq uínoe.” téna Îtuma tiráiyē. ³⁵ miráitata yé Ítiráaeo-wayukama ye-íyáá aayó-aayo kététa tirááe: “wé náakaraq kóinaqtaa íaonanunataabiyo? wemá Karíki-marupaq íyaq uráiyô? káqomma Ítiráaeo-wayukama mibáq máapoana kémaena mibáq Karíki-wayukama timá yiráátiniyo? ³⁶ wé kétéye. ‘keráwáqá kemmá kétébaaoe. miráimanibo keráwáqá íkétimonaae’ áaqibo ‘keráwáqá

kemô máuna-marukaqa íma kanaaráq uínoe.’ téna kétiye. maamin-áíkkón áaimma nóinabiyo?” téta tirááe.

akoqnáá umá mái-nomma

³⁷ ánatainna-taoqa mú mikáq anó-taoqa ayú maq-naapí Ítuma itó éna waéqma itaí-áímmá ááyataa umá anón-aimma tiráíye: “móra náawa-naawabi non-áámô akaína-naqa ayuwáíyanawaq ketôpaq yíno kéyenawaq wemá naíno. ³⁸ Áánûqtuni áa agamatán-áúbábí kétiye. ‘arunóbáké matúq-matuq umá mái-noko metiráá yubá-tuwena kumíniye’ mirá kétiye.” téna tiráíye. ³⁹ maamin-áímma Ítuma Áánûqtun-aagotaba kétiye. máqtemma náayubi wenáaraqo itétama Áánûqtuni aáma mayánoe. Ítuma pukáipike íma itó-uraipoana mi táoqa Áánûqtuni aáma íma yímikaiye.

⁴⁰ yaímma-wayukama min-áímmá kéiteta mamá tirááe: “wé maamin-náqá áraimma Áánûqtuni amuné-náqíye.” téta tirááe. ⁴¹ yaímma-yu tirááe: “wemá áraimma Metáíyae” kétéwata ááqibo yaímma-yuma “ímiye” kétéwata “Metáíyaraatati wé miráuma Káárirí-marupake íyine iné.” téta ⁴² “íyaq Áánûqtuni áa agamatán-áúbábí Metáíyaqtaba tiráinabiyo? móra-aaniko Tébitin-annabike Béqtaremubaqa Tébitini pááqya-marupake kéíye.” téta tirááe. ⁴³ ááqibo miráitata Ítuqtabae téta máqtemma aaraukáqá mamá yáíkaa urááe. ⁴⁴ yaímma-wayukama aneq yáqtoraineta kээtamanibo ááqibo móra-nakoma íma wenaneqá ko yáqtokaiye.

⁴⁵ miráitana anó-monoq-naupake i-wáyúkámá yauwéqma yewata uyátárai-monoq-wayukagaraq Pératí-wayukagaraq min-í-wáyúkámá ítama yimónaraae: “nôraq itaráq keráwáqá wemmá íawiqme irááo?” téta ítama yimónaraae. ⁴⁶ i-wáyúká yauwéqmá tirááe: “móra-nakoma maan-nákó tiníq umá íketimiye.” téta

tirááe. ⁴⁷ Pérati-wayukama yetábámá mirá téta timá yímikaae: “wemá keráwákáráq tímioq-naayooq kéiyoo? ⁴⁸ keráwáqá aónaraawaqtaawaq móra ketáábíké uyátárai-monoq-wayukabi Pérati-wayukabikemma yirummá ámikaa íyabiyo? ⁴⁹ ímiye! paá maami-káyúkámá aá íma ítaraa-kayukama Áánûqtuni áa Móteti agatáimma íma kéitaae. Áánûqtu yawááq-umayikaniye.” téta timá yímikaae. ⁵⁰ ááqibo yeráwápíké móra-nakon-awiqa Níkótímáti wemá naayóbáq Ítunopaq ko aónaraiye wemá timá yímikaiye: ⁵¹ “ketáái Ítiráaeo-wayukati aammá aúkain-aikoma móra-nakomma íma ketáá yawááq-umakaraanataa wemô naayóbáqô nôrabi uráina-yataaqtaba tínataa itánatae.” téna Níkótímáti tiráíye. ⁵² yeráwáqá yawuéqma tirááe: “egáráq Kááribakenabono? emá Áánûqtuni aúba-wannaabin-aimma yorautiq-yorautiq umá aónaao! mipí móra Áánûqtuni amuné-náqá íma Kááririmarupake íma pááq íniye.” téta tirááe.

8

aaraukáqá mamá keyataiye.

¹ máqte-kayukama yeqtí naaópataa wéyáwé umágoana Ítuma Óribêti-anuraq utáíye. ² aabáyaanapimma nokáapaq anó-monoq-nama kuru aúkánobaq wáipaq móragaraq yawuéqma kéuwitata máqtemma wenôpaqa iráawana maraq máena aarawaamá keyiraatena timá yímikaiye. ³ móra-inikoma máqtemma aá itaí-wáyúkágáráq Pérati-wayukagaraq min-ínímmá awíqmeta irááe. min-íníkmá aaraukáqá mamá keyainaitataboata yetúbáq aúkáapi mú itó-umakaraae. ⁴ yé Ítuma timá ámiketa tirááe: “tirááti-nakotao, maan-íníkmá kiyaamoríqá kéena aaraukáqá mamá keyainaibo wemmá aónaaro! ⁵ aammá aúmakain-aipimma Móteti mirá téna

timá tímikaitae. mirámô íyan-ininaukaqa óqtatanapo ikámóro téna timá tímikaitae. emá é nóina kéteno?” téta tirááe. ⁶ yé mirá téta wemmá makáqma aónaraae. yeráwáqá móra-aimma abáá-uma aá timákanetaboata mirá-tiraae. miráitana Îtuma aítaubitaukaq máqe-urena ayáánaubiqnapo marabí aúbama agatáíye. ⁷ yemá ókaraq-okaraq umá itaa-ittaa urááe. aanibo wé itó-urena timá yímikaiye: “waayúka-aukaapikemmo móra-nakoma kúmiq-yataaqa kebó-yátááqá otaammá kuí-qtataaqa íma wárainanama áqnáabaqa móra-oqtatama min-íníkmá aneqá iyaabóma ikamíno.” téna tiráíye. ⁸ ááqibo keqnáámmá aítaubitaukaq máqe-urena ayáánaubiqnapo mararáqá aúbama agatáíye. ⁹ yé miráuma ítátuweta máqtemma máápaqtaa móra-mora yáubaguraae. máqtemma anó-kayukama áqnáabaqa kówata yinaaemma tébakaq-wayukama yáubaguraae. ááqibo Îtumma wenamáa ayuwéta kóuraae. kówana wenamáa min-íníkgáráq máqe-uráíye. wemá Îtun aúbáq itó-uma máitana ¹⁰ Îtuma itó-urena min-íníkmá timá ámikaiye: “maan-íníkmá, yé náakaraq mááo? móra-nakoma enôpaqa íyaq óqtatamma iyaabótukaiyo?” téna tiráíye. ¹¹ min-íníkmá tiráíye: “anó-nako, móra íma máíye.” téna tiráíye. ááqibo Îtuma timá ámikaiye: “kegáráqá íma yawááq kéumakaune. emá kóaa. kóure anaaékaq íma móragaraq kebó-yátááqá uwo!” Îtuma maamin-íníkmá timá ámikaiye.

Îtuma maa-márábín-óné.

¹² anaaékaqa Îtuma keqnáámmá tiráíye: “kemá maa-márábín-ómmúne. náawabi ketinaaémo warénama wemá matúq-matuq umá mái-omma kémayena kumayuqnóbáq aati-aatimá íma uréire íniye.” téna tiráíye. ¹³ Pérati-wayukama wemmá timá ámikaee: “emá enamáárîq

timá waéqme uréire kéone. emô téna-yataaqa íma árainiye.” téta tirááe. ¹⁴ Ítuma yauwéqma tiráíye: “kemá kenamáárîq ketáayaba tennamá áraine. káqo-nakomo máena ketáayaba tínnama árain-aimma tíniye. kemá náakakenabi iréq náakarabi kemá ónúnama kéitaune. miráipoana ketáama árain-aimma wáíye. ááqibo náakakenabi iréq náakarabi kemá ónúnama keráwáqá ikéitaae. ¹⁵ keráwáqá maa-márábí-káyúkámá paá maa-márábín-ááíqtábámá ítama keyainaabo kemá mórai q umá móra-nakoma íma yawááq kéumakaune. ¹⁶ kemá íma kenamá máune. timátíkái-nakoma minná ketibomá ketimakaq máíye. miráipoana kemô móra-yataaqa keyainaunama árain-aaimma keyainaune. ¹⁷ Ítiráaeo-wayukati aammá aúkain-aipimma kétiye. kaayaq-nákórátámô móra-aimmo tíyamma minná yenákámô nóinabi tíyamma árain-aíne. mirá téna kétiye. ¹⁸ kemá kenamáárîq ketábá kétunama ketibomá timátíkái-nakoma ketábágárâq kétiye.” téna Ítuma tiráíye. ¹⁹ yeráwáqá ítama aónaraae: “enabomá náakarabiyo?” téta ítama aónaraae. Ítuma yauwéqma tiráíye: “minnámo kemmô kétimonaama minná ketiboé. ááqibo kemmô kétimoneqa minná ketibo aónainoe.” téna tiráíye. ²⁰ Ítuma maamin-áímmá anó-monoq-naupaqa keyiraatena waaqókâq Áánûqtuma yimuqá marakéta áme-moneqa wáinaukapaqa timá yímikaiye. wení kanaamá íma iráipoata móra-nakoma íma ánná ámikaiye.

keráwáqá kemô kóunabaqa íma kanaarâq uínoe.

²¹ miráitana keqnáámmá Ítuma timá yímikaiye: “kemá kégounaboqa keráwáqá kemmá tibáá inomanibo keráwáqá keráwáqtí kúmiq-yataapikaraq kebó-yátáápíkarâq uínoe. kemá kónabaqa keráwáqá

kenamáárîq íma kanaaráq uínoe.” téna Ítuma tiráíye. ²² miráitata máqtemma Ítiráaeo-wayukama tirááe: “minná wenamáárîqa íyaq ikámma puínéna kéíyo? nôraq inábiyo wé tiráíye ‘kemó kouna-marupaqa keráwáqá íma kanaaráq uínoe?’” téta tirááe. ²³ ááqibo Ítuma óq-aimma timá yímikaiye: “keráwáqá napakémíbo kemá yanaapákémúne. keráwáqá minná maa-márábí-káyúkámóbo kemá maa-márábíké-náqá íma máune. ²⁴ miráitaq keráwáqá timá tímíqma ánatarane. keráwáqá keráwáqtí kúmiq-yataapikaraq kebó-yátáápíkaráq puínoe. keráwáqá tirummô timíyaqa náawabi MÁUNE. kegáráq Áánûqtute mórabi máune. áraimma keráwáqá keráwáqtí kúmiq-yataapikaraq kebó-yátáápíkaráq puínoe.” téna Ítuma tiráíye. ²⁵ yé timá ámikaae: “ááqibo é náawabono?” téwana Ítuma timá yímikaiye: “minná áqnáabaqa kemá nóine térabi timá tímikaune. ²⁶ netuqyaan-áímmá keráwáqtábá kenamáárîq timá keráwáqá yawááq-umatikanaa únnae. ááqibo óq-aimma tenúne. máqten-aimma kemá marabí-káyúkámá kétima-yimunama mútûqa timátíkái-nakoma wenôpake itáunama wemá aati-aatimá áraimma kétiye.” téna Ítuma tiráíye. ²⁷ aboáqtábá kétitata yemá íitaraae. ²⁸ miráitana Ítuma timá yímikaiye: “anaaékaqa kemá Waayúkagon-Araakokaqo kaapaq-yátáqá múte yauyéqa mikáqá kemmá náawabi MÁUNE timónanoe. máqte-qtataariqo kéunama kenamáa kenamáárîq íkeune. ímiye. kemá maami árain-aimmo túnnama ketibomá kétiraatena timá tímín-aimma kétune. ²⁹ maaminámo timátíkái-nakoma wemá ketê máíye. máqte-qtataariq únayaba wemá amuqá kématikaipoana wemá kemmá ítiyuwaitaq kenamáa íureire kéune.” téna Ítuma tiráíye. ³⁰ wemá aamô kétitama taíbaq-wayukama wemmá yirummá

ámikaae.

Îtuyaa Áabaraama

³¹ móragaraq Îtuma Ítiráaeo-wayuka wemmô yirummá ámê-kayukayaba tiráiyē: “kerawáqô ketáabimmo máeqa áraimma keráwáqá ketí iyápó-annama mááe. ³² keráwáqô ketáabimmo máeqa keráwáqá máqten-arai-qtataaqa aónéqa árain-aaimma ítaraunama keráwáqá ánnábike ayútikaiyaqa kóinoe.” téna Îtuma timá yímikaiye. ³³ mirá téta yemá timá ámikaae: “ketáámá Áabaraan-annabike-kayukataa máunatae. óq-wayukama keqtáámá íyaqtoewaone. ‘keráwáqá ánnábike ayútikaiyaqa kóinoe’ nôraq itaawáq kéteno?” téta tirááe. ³⁴ Îtuma yauwéqma tiráiyē: “árain-aimma kétima-timune. kúmiq-yataariq i-nákómá otaammá kuína-nakokaraqa minnâ otaammá kuína-yataakoma wemmá yáqtoqma ánná kámiye. ³⁵ yáqtorai-nakoma ábâqawaan aúkápimma íma máiyē. ááqibo paá áanikoma ábâqawaan aúkápimma wemá aati-aatimá máiyē. ³⁶ otaammá kuína-yataakoma keráwáqô yáqtorainaqa kemá áanikoma aati-aatimá ketibotê kémaunaboq kemô yabítuwanaqa kóinoe. miráipoana áraine móra-nakogaraq móra-yataakaraq keráwáqá íma kanaaráq yáqtoraniye. ³⁷ kemá ítaraune. Áabaraan-annama mááe. ááqibo kemô timátimuna-yataaqa íma kémaiyeq kemmá tíkamino-kanaayaba abáá kéoe. ³⁸ ketibonôpaq wái-qtataaqtaba aónareqa kétima-timune. nóinainabi ketibonôpakemo ítáama miráino.” téna Îtuma tiráiyē. ³⁹ Ítiráaeo-wayukama miráuma tirááe: “ketibotáá Áabaraama máiyē.” téta tirááe. Îtuma yauwéqma tiráiyē: “Áabaraan-annama máeq oweqa wemô mayaímá máyáinikaa umá mayaíné oné. ⁴⁰ kemá árain-aimma Áánûqtunopake ítama timá tímikaunaboqa keráwáqá kemmá tíkamineqa tibáá kéoe. Áabaraama mirá íuraiye.

⁴¹ keráwáqá Tááqtaama keqtiboní mayaímá kémayaabo!” téna Ítuma kítitata waayúkama agaren áaimma tirááe: “aguyáán-iyaporaá íma máunatae. Áánûqtu wenamá ketibotáá máíye.” téta mi-káyúkámá tirááe. ⁴² Ítuma timá yímikaiye: “Áánûqtuqtaba ketiboé téq oweqa kemmá túyánámmá timíné oné. kemá Áánûqtunopake iréqa íbêqa maami máunaboqa kemmá túyánámmá timíné oné. kemá íma ketúyánápikémmá kukáupo Áánûqtu timátíkáitaq kukáune. ⁴³ nôraq itaráq ketáama íma ítama kárutao? ketáama íkétikaipoqa keráwáqá íma kanaaráq ítama kárutaae. ⁴⁴ keqtibomá Tááqtaama máitaq ákái-qtataariq kéoe. Tááqtaama naayóbáqá áqnáabaqa káqo-nakomma ikákaiye. aboámá máíye. wepímmá árain-aaimma íma wáitanaboana wemá aati-aatimá árain-aikon-anaaema íkéwaraiye. wemô kaaqaari-áimmô kétena wenábike mirá téwaine. maami-kááqáárí-nákómá kaaqaarimô kétenama kaaqaari-áíkkón aboámá máíye. ⁴⁵ ááqibo kemá árainma kétima-timunaqanibo kemmá íma keráwáqá tirummá kétime. ⁴⁶ kanaaráq móra-waigoma keqtábá kúmiq-yataariq kéone tíníyô? kemô árainmo kétima-timunaqa nôraq itaráq ketáama íkéitao? ⁴⁷ náawabi Áánûqtuni iyápóma máenama wemá Áánûqtuni áama kítaiye. keráwáqá íma Áánûqtuni iyápó máepoqa íma wenáaraqa kéitaae.” téna Ítuma tiráíye. ⁴⁸ Ítiráaeo anó-monoq-wayukama yawwéqma tirááe: “emá Táméria-napoa kuti-áágón áaraan-aimma kéteno? ketáámá árain-aimma kétunataabiyo?” téta anó-monoq-wayukama tirááe. ⁴⁹ Ítuma yawwéqma tiráíye: “kuti-áágómá tirunóbáqá íma máíye. ááqibo ketibon áwîqa múte kéyauyune. áánibo keráwáqá ketíwîqa múte yawwínôqtaba kammáa kámagoe. ⁵⁰⁻⁵¹ kemá ketíwîqa íma múte yauyónáá kéune. ááqibo móra-

nakoma ketíwîqa múte yauwínéna kéena wemá mamá káyainikaiye. árainmma keráwáqá kétima-timune. móra-nakomo ketáama warénama wemá aati-aatimá ípuiniye.” téna Ítuma tiráíye. ⁵² anó-monoq-wayukama miráuma tirááe: “árain-uramma íbêqa itáunatae. epímmá kuti-ááqómá arunóbáqá wáíye. Áabaraama pukuráitata Áánûqtuni amuné-wáyúkágáráq pukurááe. ááqibo emá kéténe ‘móra-nakoma ketáamo warénama ípuiniye.’ ⁵³⁻⁵⁴ nôraq inábiyo? ketibotáá Áabaraamma pukitaa mú mikákáán-ánómmá emá máano? Áabaraama pukuráíye. Áánûqtuni amuné-wáyúkágáráq máqtemma pukurááe. emá náawana káureq kéteno?” téta tirááe. Ítuma yauwéqma tiráíye: “kemô ketíwîqo múte yauyéqa minná ketíwîqa paátataqiye. móra-nakomo ketíwîqo múte yauyénama minná ketibomiye. keráwáqô temmá minná keráwáqtí itóe. ⁵⁵ keráwáqá wemmá íaonaraabo kemá wemmá aónaraune. kemá téqa wemmá íma aónaraune tennamá keráwákáá ónúne. kaaqaari-náqá mánune. owé. kemá wemmá aónareqa wenáama matokéq mirá kéone. ⁵⁶ keqtítaubikoma Áabaraama kemá kukáuna-kanaama aónanipoana Áánûqtu aráátiraipoana ôriq umá amuqá makáíye. káonena amuqá makáíye.” téna Ítuma tiráíye. ⁵⁷ Ítiráaeo anó-monoq-wayukama timá ámikaae: “emá íma móra-tiyaapaq-tiyaaka-auqa uráápo emá Áabaraamma náaraq umá aónaraano?” téta tirááe. ⁵⁸ Ítuma yauwéqma timá yímikaiye: “naayóbáq Áabaraamo íma máikaqa kemá kenókáá náawabi máqe-uraunama MÁUNE.” téna Ítuma timá yímikaiye. ⁵⁹ miráitata yemá óqtatamma múte matéta Ítumma iyaabóma ikamínéta urááe. ááqibo wemá aúpáq péqmarena anó-monoq-naupake yaákarena aa íwáimma yaúbaguraiye.

9

aúgaroq-nakoni wataáama

¹ Ítuma uréire kéena mórama aúgaroq-naqa aónaraiye. wemá naayóbáqá anóama kémarakaitanama aúramma karopáguraiye. ²⁻³ máqtemma Ítuni iyápó-annama wemmá ítama aónaraae: “Aráábaeo, náawaq kúmiq-yataariq itanawáq anóama aúgaroq-iyapoma marákárainabiyo? maamin-nákóaq kúmiq-yataariqa urái anóaboawaq kúmiq-yataariqa uráiyô?” téta ítama aónaraae. ááqibo Ítuma maará téna timá yímikaiye: “maamin-nákóní kúmiq-yataakoma íma wemmá mamá aúgaroq-naqa aúkáiye. wenanóboyuti kúmiq-yataakoma íma wemmá mamá aúgaroq-naqa aúkáiibo mi-wágón áaimma miráuma íma wáiyé. ímiye. maami-qtátáaqá Áánûqtuni maiyáígómá abarokáq maan-nákókáq páaq íniye. ⁴ íbêqa aabaúma wáinagaraq timátíkái-nakoni mayaímá máyáanatao. miráipoana aaqô enáinanama móra-nakoma mayaímá íyaonena kanaarácq ímayaniye. ⁵ kemá maa-márábímô máunama kemá maa-márábín-ómmúne.” mirá téna Ítuma timátuwena ⁶ Ítuma mararácq wirááti wiqmakéna maramá abákáténa wirááti-maragaraq mamá yogarí-karaariq umátuwena Ítuma yomá tarôq uráiyé. tarôq umátuwena Ítuma mi-tónápó min-nákóní aúnáakaq pérakatuwena ⁷ miráitana Ítuma wemmá timá ámikaiye: “emá Táéróa-nokaayupi nommá koberaao.” téna tiráiyé. maamin-áwíqá waéqma yarááe “timákáawana kóuraiye”. miráitana wemá uréna nommá kobékaiye. nommá pétuwena mikáké aúramma karácqma aónamaena yawúéqma iráiyé.

⁸ ááqibo máqtemma wení márûpaq-wayukagaraqa wemmá káonaa-kayukagaraq naayóbáqá wemá aáwaqtaba aarawaamá ítama yimónéwaine téta yé

tirááe: “nôraq inábiyo? aqá maamin-nákómá maraqô máena waayúkaraqa áa káyaitana aáwaqtabama itaa- itaa éwainabiyo?” tewata ⁹ yaímma-wayukama tirááe: “owé. wemá maamin-náqíye.” téta tirááe. ááqibo yaímma-wayukama tirááe: “ímiye. wemá paá miráuma móraiq urái-naqiye.” tewana aanibo aanábógó wé tiráíye: “minná áraimma kemúne.” téna tiráíye. ¹⁰ yé timá ámikaae: “nôraq itanawáq aúramma kabárikaiyo?” tewana ¹¹ wé yawéqma timá yímikaiye: “min-náqá Ítue téta áwîqa kényaae. wemá yomá tarôq umátuwena túnáakaq tótaa umátíkátuwena wé timá tímikena tiráíye ‘emá Tááéroa-nokaayupi nommá koberaao’ téna titaqá ááqibo kemá nommá kogéberaunana túrakoma íraqôniq kéitaq kéqokeq-yataaqa íbêqa káonaune.” téna titata ¹² yé timá ámikaae: “min-náqá náakaraq máíyo?” tewana maará téna wemá tiráíye: “kemá paá íaonaraune.” téna yawéqma tiráíye. ¹³ maamin-náqá naayóbáqá aúramma karopáguraimiye yemá Pérati-wayukaraq awíqmeta urááe. ¹⁴ mi-túpáámá Ítuma yomá tarôq umátuwena aúgaroq-naqa mamá aúramma tágayakaraiye mi táoqa Tabaati-yúpááraré. ¹⁵ mikáq Pérati-wayukama ítama aónaraae: “enaúrakoma náaraq umá íraqôniq uráíyo?” tewana wé timá yímikaiye: “wemá túnáakaq yomá pétikaitaq nommá kobéqtuwe íbêqa kanaaráq káonaune.” téna timá yímikaiye. ¹⁶ miráipoana yaímma Pérati-wayukama tirááe: “Tabaati-yúpáámá íma kawáá kéipoana maamin-nákómá Áánûqtunopake íraiye.” téta tirááe. káqo-Perati-wayukama tirááe: “wemô kúmiq- araaq-naqa máenamoenama wemá náaraq umáwaq anón-awaameqa kanaaráq iné inábiyo?” téta timátuweta yaíkmaq umá kaayaq-ánnáe urááe. ¹⁷ miráitata min-nákómá keqnáámmá ítama aónaraae: “enaúramma wemá kékabarirakaitaa wetábámá nóineq tinóno?” téta ítama

aónaraae. wé tiráiyē: “wemá Áánûqtuni amuné-náqíyē.” téna yauwéqma tiráiyē.

¹⁸ ááqibo wemá naayóbáqá aúgaroq-naqa marákáraamanibo íbêqa kanaaráq káonaitata anó-monoq-wayukama minnáyaba yirummá íkámētaboata anóboyuma yááyareta ítama yimónaraae: ¹⁹ “maaminnâ keqtáaninabiyo? árainaq kenákámá aúgaroq-naqa marákáraayanabiyo? owé. kétéyamanibo náaraq umáwaq íbêqa wemá aúramma kanaaráq káonaiyo?” téta ítama yimónaraae. ²⁰ anóboyuma yauwéqma timá yímikaaye: “ketáanikorataboaka aónarauyama anóama aúgaroqa marákárainiye. ²¹ ááqibo wé náaraq umá aúramma kanaaráq káonaiyo? kerátá íma ítarauye. náawa aúramma mamá kabárirakaraiyo? kerátámá íaonaraue. wemmá ítama aónaaro! wemá anópoana wenamáárîq aamá timá-timiniye.” téta tirááye. ²² wenanóboyuma Ítíráaeo anó-monoq-wayukayataba yáaqa kéikatetaboata mirá-tiraaye. anó-monoq-wayukama yeráwáqá wágáábaq timá akoqnáá umákaae: “móra-nakoma Ítuqtaba Metáíyae tinná-naqa monoq-náúpáké watuwánúnatae.” ²³ minnáyababoata wenanóboyuma tirááye: “wemá anómibo wekâq ítama aónaaro.” téta tirááye.

²⁴ miráitata kaayaq táoqa keqnáámmá maamin-nákómá naayóbáqá anóama kémarakaitanama aúramma karopáguraimiye wemmá Pérati-wayukama ááyareta yé timá ámikaae: “emá Áánûqtun-awiqa múte yauyuwo! ketáá káonaunatae maamin-náqá Ítuma kúmiq-yataariq i-náqíyē.” téta tirááe. ²⁵ minnáyabo min-nákómá yauwéqma tiráiyē: “wemá kúmiq-yataariq inárábi íyabiyo kemá íma ítaraune. kemá móra-yataaqa árainma kéitaune. kemá naayóbáqá túgaroq-naqa

máqe-uraunamibo íbêqa kanaaráq káonaune.” téna wé timá yímikaiye. ²⁶ yé ókaraq-okaraq itaa-itya umá ítama aónaraae: “wemá emmá nôraq umákáraiyo? wemá náaraq umá aúramma kabárirakaraiyo?” téta ítama aónaraae. ²⁷ yauwéqma wé timá yímikaiye: “kemá keráwáqá timá tímikaunaqanibo íma kéitaae. nôraq itaráq keráwáqá keqnáámmá itánéra kéoo? áqa keráwákáraráq kékaitaraq wení iyápó-annama auránéra kéoo?” téna yauwéqma tiráiyé. ²⁸ yé wemmá aá awááqureta tirááe: “emáaq wení iyápó-annama mááne. áaqibo ké ketáá Mótetini iyápó-annataa máunatae. ²⁹ Áánûqtuma Mótetima aamá ámikaiye minnáyaba kéitaunatae. miráimanibo min-náqá náakakena iráiyó? ketáá íaonaraunatae.” téta tirááe. ³⁰ min-nákómá yauwéqma timá yímikaiye: “keráwáqá anó-kayukamanobo wé náakakena kéiyó íaonaraunatae téq kétee. aanibo wemá wenamáárîq ketúramma mamá kabáritikaraiye.” téna tiráiyé. ³¹ yé timá ámikaae: “túyánámmá kéitaunatae. Áánûqtuma kúmiq-wayukati yáama íma kéitaibo paá wenaúyánámô ítama kaqtó umá máyáa-kayukama yetáama Áánûqtu kéitaye. ³² maa-márámô tarôq urái-kanaarake íbêq-kanaarakaraq aúramma karoparáin-iyapoma marákáitana móra-nakoma íma kabárirakewaine. móra-nakoma íma kanaaráq mirá-iniye. ³³ maamin-náqá Áánûqtunopake írenama wemá anón-awaameqa kanaaráq íniye.” téna wé tiráiyé. ³⁴ yé akoqnáá umá tirááe: “nóinabiyo! emá kúmiq-yataapi paá marákáaraa íbêqa ketáá kékiraa-tennataabiyo?” téta yé timátuweta min-náqá yabitimátukaae.

³⁵ Ítuma min-náqá yabitimátúwáan-aimma ítátuwena yaónatuwena tiráiyé: “emá Waayúka-Araakomma arummá káme íyabiyo?” téna ítama aónaraiye. ³⁶ min-

nákómá yauwéqma tiráiyē: “anóko, wemá náawabiyo? timá tíminaq wemmá tirummá áméno.” téna tiráiyē.
³⁷ Ítuma timá ámikaiye: “wemmá aónatukaane. minná íbêqa etê wataá-wataa kéteq máune.” téna Ítuma timá ámikaiye. ³⁸ uyátáraana-nako, kemá emmá tirummá kámune.” timátuwena Ítukaqa araayutáummá aténa nunamupí Ítun-awiqa múte kéyauyena timá ámikaiye. ³⁹ miráitana Ítuma tiráiyē: “maa-marábí kemá árain-aiiqtaba kaaqaari-ááíqtábá yainaiyábá kukáune. miráitata íkaonaa-kayukama kanaaráq aónanoē. ááqibo káonaa-kayukama yúgaroq-wayukama auránóē.” téna Ítuma waéqma itaí-áímmá tiráiyē. ⁴⁰ yaímma Pérati-wayukama wenamakaq máeta timá ámikaaē: “kekáráqtáá túramma kégaropaiye. íyaq kéteno?” téta timá ámikaaē.
⁴¹ Ítuma yauwéqma tiráiyē: “keráwáqô paá túgaroqo máeq oweqa keráwáqá íma kúmiq-yataakaraqa ííneq oné. ááqibo íbêqa keráwáqá ‘kanaaráq káonaunataē’ téq kétee. miráipoana keráwáqtí kúmiq-yataaqa paá wáiyē.” téna Ítuma tiráiyē.

10

tipi-típigoni kurubí waéqma itaí-áímmá

¹ Ítuma mirá tiráiyē: “árainma kétima-timune. náawabi móra-nakoma tipi-típigoni kurubí oqtabákémá íuyenamo óq-aukapakemmo uyénama maami uyábéráina-naqa moyá-náqá máiyē. ² móra-nakoma oqtabákémô uyábéráina-naqa wemá tipi-típi-kawaa-nare. ³ kawáábóana oqtaráq yabí-nakoma oqtamá kéiyakaiye. miráitata tipi-típima yeqtí kawáá-nákón áama kéitaaē. wení tipi-típima yíwîq-yiwiqa yátuwena mi-kánóqá máápaq áqnáabaq kóitata anaaē waqmé kégumoe. ⁴ wení tipi-típima yiwíqma márúte yuwéna wemá áqnáabaq

kégumitata wenáama kéitetaboata tipi-típi-annama anaaé wakááe. ⁵ káqo-wan anaaé ikewaraae. káqo-wan áama íiteta wenáaq ikátéta peréqé wínoe.” téna Ítuma tiráiyé. ⁶ waéqma itaí-áímmá Ítuma timá yímimanibo yeráwáqá nóin-aainabiyo téta íma ítama arútaraae.

oqtayábámá Ítuma kétiye.

⁷ ááqibo Ítuma keqnáámmá timá yímikaiye: “áraitma kétima-timune. kemá tipi-típigoni oqtamúne. ⁸ máqtemma áqnaabaqa ye-káyúkámá yeráwáqá moyámmá mayaí-wáyúkáé. ááqibo tipi-típigoma íma yetáama kéitaae. ⁹ kemá oqtamúne. náawabi oqtaráq wéna arummá tiména kurunóbáq uyáberaina wemmá kawáá umákanune. wemá uyábekena yaúbagure umá uréire kéena aáwaqtaba abáá umá mayániye. ¹⁰ moyá-nákómá moyámmá kémayena kéikamena kéqokeq-yataaqa mamá táíq inéna kéiyé. kemá yúnnama minná yeráwáqá matúq-matuq umá máí-auwaraimma óqiqma yiménáae téq iráune.” téna tiráiyé.

tipi-típogoni kawáá-náqá máune.

¹¹ óq-aimma Ítuma tiráiyé: “kemá íráqô-tipi-tipi-kawaa-naqupo ketiyáánaubíqa aóna-mayaaro. íráqô-tipi-tipi-kawaa-nakoma wemá tipi-típi-annayabae téna puíniye. ¹² móra-nakoma paá meyáqtábá mayaímá kémayena wemá kawaa-náqá íma máena tipi-típima íma yabíqma kárutaiye. áwáábíq-iyammo ínanama wemá iyuwéna péqmare kóinana áwáábíq-iyakoma tipi-típima yúpuqma pípéban éqé keyuwaiye. ¹³ wemá paá móneqtaba mayaímá kémayena tipi-típi-yatabama íma arummá kéumayikaiye. ¹⁴ kemá tipi-típigoni íráqô-kawaa-naqune. ketí tipi-típi-annama keyimonaunata kemmá kétimonaae. ¹⁵ móraiq umá ketibomá kemmá kétimonaitaq kemá wemmá

káonaune. aanibo maami-típí-típí-ánnáyábáé téq ketí aúwaraimma yetôpaqa káyimune. ¹⁶ ketí óq-tipi-tipima íma maami-tíqnóbákémíbo minnágaraq kemá áqnáabaq kéweq yíwíqme onata ketáama itánoe. miráiyata kímora tipi-tipi-annama máiyana kímora-kawaa-nakoma yabíqyikaniye. ¹⁷ ketí aúwaraimma káyimune. minnágon-aaigtaba ketibomá keqtábamá kákaiye. miráinaq anaaékaq ketí aúwaraimma yauwéqma mayánúne. ¹⁸ móra-nakoma ketí aúwaraimma íma kanaaráq matuwániye ímiye. kenamááríq ketí aúwaraimma káyimune. kemá ketí akoqnáárake ketí aúwaraimma kanaaráq yukéq ketí akoqnáárake kanaaráq yauwéqma mayánúne. maamin-áímmá ketibonôpake matáune.” téna Ítuma tiráiyé. ¹⁹ Ítiráaeo anó-monoq-wayukama maamin-áíqtábá keqnáámmá yaíkaaq umá kaayaq-ánnáíq urááe. ²⁰ netuqyaa-káyúkámá tirááe: “kuti-áágómá wepímmá máitana wemá aíbôqnaaboq kéiyé. nôraq itaráq wenáama kéitaa?” téta tirááe. ²¹ yaímma-wayukama tirááe: “maamin-áímmá íma aíbôq-nakon-aamiye. móra kuti-wákómá aúgaroq-nakoni aúramma mamá íyaq kanaaráq kabáírakaniyo?” téta tirááe.

Ítiráaeo anó-monoq-wayukama Ítumma namuroîq umákáraae.

²² anaaékaq Yérútáárebaqa ayú maqnaí-kánáámá páaq uráiyé. mi-kánáámá naayóbáqá monoq-námmá yimuráamuq kémareta monoq-nákóní oqtamá itaae. mi-kánáámá yaugi-kánáámíye. ²³ Ítuma anó-monoq-naupaqa yítaubikoma Tórómóni-oqtaraqa uréire kéitata ²⁴ Ítiráaeo anó-monoq-wayukama amakaq yagutéta timá ámikaae: “emá Metáiyamo máema kanaaráq timá abarokáq umá-timinonatae. náaraq umá-taoraq awé

ónúnataabiyo?” téta timá ámikaae. ²⁵ Ítuma maará téna yauwéqma tiráiyē: “kemá timá tímîqma ánatatukaun-aqanibo keráwáqá íma tirummá tímikaae. máqte-mayaima ketibon áwîkaqa kémayaunama ketáaiqtaba kêtiraatiye. ²⁶ miráimanibo keráwáqá íma ketí tipi-típi-annama máepoaqa íma tirummá ketime. ²⁷ máqtemma ketí tipi-típi-annama ketáama kéitaawaqa kemá yemmá kéimonaunata ketinaaéma kéwarae. ²⁸ kemá matúq-matuq umá paá máí-auwaraimma kéyimune. miráipoata yemá íma aúyokinoe. móra-nakoma ketiyáá pikema yemmá íma yabítuwaniye. ²⁹ nói-qtataarabi ketibomô tímîmma minná mú mikáq anókaapoana móra-nakoma ketibon ayáá pikema yemmá kanaaráq íyabítuwaniye. ³⁰ ketibotê kegáráq kerátámá kímoramuye.” téna Ítuma tiráiyē. ³¹ Ítiráaeo anó-monoq-wayukama keqnáammá óqtatama mamá ikamínétamo kéowanama ³² Ítuma timá yímikaiye: “netuqyaammá íráqô-mayaima ketibonôpake tiráátiraune. keráwáqá nói-mayaiyabawaq óqtatamma iyaabóma tíkaminera kéoo?” téna Ítuma tiráiyē. ³³ anó-monoq-wayukama yauwéqma timá ámikaae: “ketáámá íma móra íráqô-mayaiyabata óqtatanapo ikamónátaa kéunatae. ímiye. emá Áánûqtuma áyóqa káyaanatae. emá paá-naqanopo ‘kemá Áánûqtumune’ kétenaqtæ.” téta tiráae. ³⁴ Ítuma yauwéqma tiráiyē: “‘tiráune keráwáqá Áánûqturaa-moe.’ miráuma agamatáammá keráwáqtí aammá aúmatan-aipimma íyaq agatáiyô? ³⁵ wannaabímmá Áánûqtu yemmá timá yímikena mera-káyúkáyábámá Áánûqturaane. téna yeqtábá tiráine. Áánûqtuni watáama agamatá kátáámá aati-aatimá wení akoqnáama íma kanaaráq aúyoraniye. ³⁶ ketibomá móra-aukapaq kêtikena maa-márábí timátíkaraiye. miráipoana ‘kemá Áánûqtun áanikomune’ túnnama keráwáqá

keqtábámá áyóqa káyaiye kéteo? ³⁷ ketiboní mayaímá ímo kémayaanaqa kanaaráqíbo ketáaraqa tirummá ítíméro. ³⁸ ááqibo ketiboní mayaímá kémayaanaqa keráwáqá ketáaraqa íma tirummá kétimeq oweqa kemá mayaímá mayáunaraq káonera mi-máyáígómá tirummá kámara anaaékaq ítama arutánoe minnâ ketibomá tirunóbáqá máitaca kemá wenarunóbáqá máune.” téna Ítuma timá yímikaiye. ³⁹ miráitata móragaraq yáqtoqma ánná amínéta ománibo wemá iyáápike akarupátuwena kóuraiye.

⁴⁰ keqnáámmá Ítuma yauwéqma uréna Yótaa-nomma atátuwe uréna naayóbáqá Yóáane nommá pégyikewaipaqa mibáq ko máqe-uraiye. ⁴¹ mibáq máitatama wenôpaqa aarawaamá netuqyaa irááe. iréta tirááe: “Yóáane íma móra-awaameq-yataariqa uráimanibo máqten-aiqtaba maami-nákótábá Ítuqtaba timá áraimma tiráíye.” téta tirááe. ⁴² ááqibo mibáqá netuqyaa-káyúkámá Ítumma yirummá ámikaae.

11

Aráátarati pukuráíye.

¹ ááqibo móra-naqa karímá matáíye. minákón-áwîqa Aráátaratie. wemá Béqtanibake Máriaa wenaúko Máátaa yeqtí márûpake kukáíye. ² wemá mi Máriaa ákûq-nomma Ítun-aitaukaq pérakarena aqnótáunapo áyúnakarain-inikoma ayóbíyoma Aráátarati karímá matáíye. ³ miráitata kaayaq-ánáánómá aamá yuwááyana Ítunopaqa win-áikómá mirá-tiraiye: “uyátaraana-nako emá maannáqtábá akái-naqa karíma kémayaiye.” téna tiráíye. ⁴ Ítuma min-áímmá ítátuwena tiráíye: “wení karímá puí-karímá íma wáíye. paá Áánûqtuni tágama-yataaqa mamá pááq ínena kéipoana minnâ

Waayúkagon-Araakon-awiqa múte yauwínoe.” téna Ítuma tiráiyē. ⁵ Ítuma Máátaaqtabama wenaúkoqtabama Arááataratiqtabagaraqa Ítuma ôriq umá yeqtábama kákaiye. ⁶ aanibo wemá Arááatarati karí máyáiyē-aimma iténa wé kaayaq táoqa ókaraq mibáq máqei-marupaq paá máqe-uraiye.

⁷ anaaékaqa wení iyápó-annama timá yímikaiye: “yauwéqma Yúriabaqa kónatae.” titata ⁸ wení iyápó-annama timá ámikaae: “Aráábaeo, íbêqa Ítiráaeo-wayukama óqtatanapo emmá ikamínéta kéoe. ááqibo emá keqnáá-márúpáráq yauwéqma ónáae téq kéteno?” tewana ⁹ Ítuni-kanaama awaararíq kéitanaboana yauwéqma tiráiyē: “íyaq tiyááka umá kaayaq-ábáúmá aaqá kamátágaraiyo? ááqibo waayúkagoma wágáama uréire kéenama maa-márábín-ókómá tágaraitana káonaiipoana íma aítauqa yurarániye. ¹⁰ miráimanibo waayúkagoma nokáámmo uréire kéetama ómmá yirunóbáqá íma tágaraitanapoata yítauqa yuraránoe.” téna tiráiyē. ¹¹ mirá-timatuwena anaaékaqa Ítuma timá yímikaiye: “ketáái aanábómá Arááatarati waguráiyē. ááqibo kemá ko itó-umakanune.” téna tiráiyē. ¹² máqtemma iyápó-annama timá ámikaae: “uyátáraana-nako, aanibo wemá aú wagurénama keqnáámmá paá mániye.” téta tirááe. ¹³ Ítuma Arááatarati pukáiqtaba kítitata ááqibo wení iyápó-annama paá waguráitana kétiyaa téta yé tirááe. ¹⁴ miráitana ‘Arááatarati pukuráiyē’ téna Ítuma abarokáq umá timá yímikaiye: ¹⁵ “ááqibo kemá keráwáqtábá túyánámmá kéiteqa timuqá kémarauene. kemá mi táoqa íma wetê máqe-uraune. miráinaqa keráwáqá mikáqá tirummá timínoe. íbêqa wenôpaqa ónátae.” téna tiráiyē. ¹⁶ Tóamáti wenáwíkon áaimma ábárawaoma wemá máqten-noiyapo-annayaba timá

yínikaiye: “méwiyataa wegáraq ko púyonataao!”
Tómááti téna tiráiyé.

¹⁷ ááqibo Ítuma uráiyé. wemá uréna ítaraiye Arááatarati kaayaqté-kaayaqte-yupaama muríanóbáqá (máátíq-máatinobaq) máqe-uráiyé. ¹⁸ Yérútáárebaqa waaqókáq Béqutanibaqa (3 km) wáiyé. miráuma íma ayáqtáákaqa wáiyé. paá awarakáqíyé. ¹⁹ ááqibo Ítíráeobakemma netuqyaa-nóínínáúkákáq Máátaayaa Máriaanopaqa irááe. yetiyóbímo púiqtabama yenákátí yíyaqa mamá íraqôniq ínéta irááe. ²⁰ Máátaama Ítumo in-áímmá ítátuwena aapaq ko aónaraiye. miráitana Máriaa paá yaákarena naaúpaqa máqe-uráiyé. ²¹ ááqibo Máátaa Ítuma timá ámikaiye: “uyátáraana-nako, maakáqô máanaraka ketiyóbíma ípuinena iné. ²² íbêkaraqa kemá káonaune. aanibo emá nóiqtababi Áánûqtukaqo íténanama emmá paá amíniye.” téna Máátaa tiráiyé. ²³ Ítuma timá ámikaiye: “enayóbíma paá kanaaraq ító-iniye.” téna tiráiyé. ²⁴ Máátaa timá ámikaiye: “kemá ítaraune. ánatai-yupaaraqa mi-túpáámá máqtemma aarawaamá keíto-iyana wemá ító-iniye.” téna Máátaa tiráiyé. ²⁵ Ítuma timá ámikaiye: “pukáipike ítói-aaimma paá máí-auwarakaraqa kemúne. náawabi kemmá arummá tiména wemá puínamanibo wemá paá ító-uma mániye. ²⁶ máqte-kayukama paá máetamo kekáq yirummó timíyamma yeráwáqá aati-aatimá ípuinoe. Máátaao, emá minnáyaba aúyánámmá kéitaano?” téna Ítuma tiráiyé. ²⁷ ááqibo Máátaa Ítumma timá ámikaiye: “owé, uyátáraana-nako, kemá ekáqá tirummá ámíqtukaune. emá Metáiyama máane. eqtábá Áánûqtun-aanikoma maa-márábímmá kumíniye téta naayóbáqá amuné-wáyúkámá tiráne.” téna Máátaa timá ámikaiye.

Ítuma ibiqá yakáiyé.

²⁸ Máátaa mirá-timatuwena aúkoma Máriaa ko ááyaraíye. ko ááyama áwábaq uréna yaákarena timú-timunaipike timá ámikaiye: “yirááti-naqa ya máena emmá kááyaiye.” téna timá ámikaiye. ²⁹ Máriaa maamin-áímmô kéitenama páátákáá itó-uma Ítunopaqa uráíye. ³⁰ Ítuma márûpaqa íma utáibo paá wágáábaqa Máátaa aónaípaq máqe-uráíye. ³¹ máqtemma Ítiráaeo-wayukama Máriaagaraqa naaúpaqa máeta wenáyaqa mamá íráqôniq émáa-kayukama aónaamma wemá iyánáaq umárena páátákáá máápaq yaúbagitata yemá anaaé waqméta kukááe. wemá pukái-nakoma muríanóbáq móyukaapaq ibiqá márú-yaranenawaq kéiyaa téta waqmé kukááe. ³² Máriaa Ítu máipaqa irénama Ítumma káonena aí-taupi aipaq aténa timá ámikaiye: “uyátáraana-nako, emá maakáqô máanarakaatati ketiyóbíma ípuine iné.” téna tiráíye. ³³ Ítuma aónaimma min-íníkmá ibiqá kéyaraitana Ítiráaeo-wayukama yimónaimma yegáráq ibiqá kéyaraawana arummá ôriq umágitana karagíqá wenaarúnóbáqá yuráíye.

³⁴ Ítuma timá yímikaiye: “keráwáqá náakaraq wemmá ákáraao?” téna titata yé timá ámikaae: “uyátáraana-nako, iré ya aónaao.” téta tirááe. ³⁵ Ítuma ibiqá yaránéna kéíye. ³⁶ miráipoata Ítiráaeo-wayukama tirááe: “aónaaro. weqtábá ôriq éna kákaitanaboana ibiqá kéyaraiye.” téta tirááe. ³⁷ ááqibo yaímma-wayukama tirááe: “wemá aúgaroq-nakon-auramma kabárirakaraiye. kanaaráq wemá óq-yataariq umákainana Aráátarati ípuiniyo?” téta tirááe. ³⁸ Ítuma keqnáámmá arummá ôriq kéitana min-náqá muríanóbáq móyukaapaq iráíye. muríanô-taqa óqtanapo ayá yumákaawana wáqe-uráíye. ³⁹ Ítuma tiráíye: “keráwáqá min-óqtámá paábaq matúwáaro.” titana Máátaa puki-nákóní ámánaakoma timá ámikaiye:

“uyátáraana-nako, wemá pukitana kaayaqté-kaayaqte-yupaama kóuraiye. miráipoana íbêqa táí-akuqa kéíye.” téna Máátaa tiráíye. ⁴⁰ ááqibo Ítuma timá ámikaiye: “emá arummá timéma Áánûqtuni tágama-yataaqa aónanone íyaq timá ámikauno?” téna Ítuma tiráíye. ⁴¹ maamin-óqtámá aukáqtúwááwana Ítuma yanaa múte káonena tiráíye: “ketiboó, ketáama itáánayaba timuqá kémaraakane. ⁴² áraíne. kemá aónaraune. aati-aatié emá ketáama kéítaane. ááqibo máqtemma aarawaamá maakáqá itó-uraapoata itaígáae téq kétune. yeráwáqá emá timátíkaraane téta mikáq emmá yirummá amínoe téq kétune.” téna Ítuma tiráíye. ⁴³ mirá-timatuwenama wemá anón-aiq timá ááyaraiye: “Aráátaratio! yaúbatuwe kumuwo!” téna Ítuma ááyaraiye. ⁴⁴ pukái-nakoma yaúbatuwena kukáíye. wenayáamma mórabí maqmá atáá-umakareta ánná-tabaraabenapo wenaítaukaq atáá-uma mórabí maqmá móraiq umá wenaqnókáqá keqnáámmá óq-tabaraabenapo útúyakaraae. Ítuma timá yímikaiye: “wemmá uwáqtuweraq ayuwáiyana kóíno.” téna Ítuma tiráíye.

anó-monoq-wayukama Ítumma ikamínéta waayaímmá tirááe.

⁴⁵ minnýaba taíganímma Ítiráaeo-wayukama Máriaamma aónaineta ye-káyúkámá Ítuma nôrabi i-qtátááqá káoneta yirummá ámikaae. ⁴⁶ yaímma-wayukama uyaatéta Pérati-wayukaraq uréta Ítuma nói-qtataarirabi immá mó-tima-yimikaae. ⁴⁷ aanibo Pérati-wayukagaraq anó-monoq-kawaa-wayukagaraq káánítóre-wayukama ya áikuteta káánítóre áwîqa Táánítarani maará téta tirááe: “ketáámá náaraq ónúnataabiyo? wé maamin-nákómá netuqyaa anón-awaameq-yataariqa kéíye. ⁴⁸ ááqibo ketáá ayúwáananataa

miráuqtenamo uínatama máqte-kayukama wekáq yirummá kámiyatama Árómani-wayukama ketáái anó-monoq-namma ketáái waayúkagaraq yama mayáinoe.” téta tiráae. ⁴⁹ yepíké móra-nakon-awiqa Kááyapati wemá maa-kárítímáátíráqá mú mikákáá anó-monoq-nakoma máena wé timá yímikaiye: “keráwáqá íma maami-qtátááqá aónaraae! ⁵⁰ maamináyaba keráwáqá íyaq túyánámmá kéitaa? maannâ móra-naqo puyéna máqtemma aarawaamá yíwáqnaa ínímma minná kanaaráqíye. móra-naqa puínatama máqte-kayukama íauyoranoe.” téna tiráíye. ⁵¹ áraimma wenááq-maqma ítiraiye. ímiye. wemá mú mikákáá anó-monoq-naqa maa-kárítímáátíráqá máqe-uraiye. miráínana Ítuma puyéna Ítiráaeo-wayukama yíwáqnaa íniye téna amunémá kégutena tiráíye. ⁵² ááqibo íma paá ketáái wayúkayataba yíwáqnaa ínéna pukáíye. ímiye. Áánûqtuni-iyapo-annama máqte-naukapaqo máa-kayukama mamá mórabi áíkuyikanena puíniye. ⁵³ aanibo miráitata mi táoqa Ítumma ikamínéta waayaímmá timáeta uréire uráae. ⁵⁴ miráitana Ítuma móragaraq íma Ítiráaeo-aukaapimma uréire uráíye. wemá mi-márúqá yuwéna kaqmáápaqa uréire uráíye. kaqmáápaq waaqókáq móra-marukon-awiqa Íparama mibáqá wení iyápó-annate máqe-uraiye.

⁵⁵ íbêqa Ítiráaeo-wayukati kótamaki-kanaama awaraq kéitataboata áwábake taígani-kayuka maréta Yérútáárebaq múma yirummá maqmá tágaiyaqtaba utáae. ⁵⁶ yeráwáqá Ítuqtaba arútama aónaqteta kéuyoata anó-monoq-namatupaqa máe-kayukama aamá timá wenamí-kenamin uráae: “é náaran-auyananaq kéitaano? kaawéqá naíbáq íyaq yíniyo?” téta wemmá kétaimma wemmá kétaimma uráae. ⁵⁷ missing?

12

Máriaa Ítun-aitaukaq akúq-matawema pérakaraiye.

¹ abapaké móra-kanaama awaraq kéitana kótámaki-kanaama pááq inéna uráiyé. Ítuma Béqtanibaq uráiyé. mi-márúkákq Aráátaratima pukáipike mamá itó-umakaraiye. ² mikákq yeráwáqá kaawéqá amínéta urááe. Máátaa aáwaqa kéikamitana Aráátarati yaareráqá Ítugaraq máqe-uraiye. ³ Máriaa anón-oqtanawíqa yaan-ákúq-mátáwémá maténa Ítun-aitaukaqa atímma pérakarena Ítun-aituqa wenaqnótáurake ayúnakaraiye. miráitana átê-kuyukoma mi-náúpáqá ôriq uráiyé. ⁴ wení iyápó-annabike móra-naqa Yúqtaati Itikáarioti wemá Ítumma mamá namuro-wáyúkátí iyáápimma anaaékaq maránéna wé Yúqtaati tiráiyé: ⁵ “nôraq itataawáq maamin-ákúq-mátáwémá íma kéyimetaa meyámmá matáunataabiyo? mipímmá kaumo-tíyááká-tíyááká-óqtámmá (300) wáiyé. ááqibo meyámmá matáunarakaatati mi-méyámmá áwáyoq-wayukataa kanaaráq yiménaqtaa únnae.” Yúqtaati téna tiráiyé. ⁶ áwáyoq-wayukama yimíyátábá ítiraibo paá moyánápóana wemá moyámmá mamá wenamáárîq moyámmá mayáinayaba tiráiyé. wemá mónékaq yabíkéna wenamáárîq máyáinapoana wemá tiráiyé. ⁷ miráitana Ítuma tiráiyé: “wemmá min-íníkömmá ayuwáaro. minnâ maqtokéna kemmá uqta mátikaino-kanaaraqtaba kémaqtoraiye. ⁸ áwáyoq-wayukama keráwáqtê aati-aatimá mánobo kemá keráwáqtê aati-aatimá íma mánune.

anó-monoq-wayukama Aráátaratimma ikamínéta waayáimma tirááe.

⁹ taibaq Ítiráaeo-wayukama Ítuma Béqtani-marupaqo máin-aimma itátuweta yeráwáqá mibáq urááe. yeráwáqá

uráamanibo Ítuqtabae téta íuraabo Aráátaratimma aónainetaae. Ítumo náawanabi pukáipike mamá itó-umakaimma aónaineta urááe. ¹⁰ miráitata anó-monoq-kawaa-wayukama ¹¹ Aráátaratiqtabae téta taíbaq Ítiráaeo-wayukama anó-monoq-wayukama iyuwéta yirummá Ítumma ámikaae.

Ítuma Yérútáarebaq anómma uyátarai-nakoraan umá uráíye.

¹² óq-taoqa netuqyaa aarawaamá kótámaki-kanaaraq ayú maqnáiyama aónaneta ya máeta ítaraae. miráuma Ítuma Yérútáarebaq ínena kéíye-aimma ítátuweta ¹³ yeráwáqá kóbekáátágóní amamá akáteta utín-utin umá aapaké awiránéta urááe. wáaqa yumáe kéweta tirááe: “atóbatikai-nako, ótáánao, yéna-nakoqtabama anómma uyátarai-nakon-awikaq kéyenana Áánûqtu amuqá kémarakaiye. Ítiráaeo-wayukati mú mikáq anómma yabíyikai-naqa (kíni) Áánûqtu weqtábá amuqá kémarakaiye.” téta tirááe. ¹⁴ Ítuma móra naatéq-ótiráákákóní ámûraaq máena kéíye. Áánûqtun-aama agamatá-kátáágó tiráiniq umá kéíye. mirá kétiye: ¹⁵ “Tááíoni-maruko, áaqa ígáíno! aónaaro. keráwáqti mú mikáq anómma yabíyikai-naqa kéíye. naatéq-ótiráákákóní ámûraaq máena kéíye.” Áánûqtuni agamatá-kátáágó téna kétiye. ¹⁶ maamin-áímmá Áánûqtuni agamatá-kánnáágó tiráimma áqnáabaq Ítuni iyápó-annama íma ítaraae. aanibo anaáekaqa Ítumma pukáipike Áánûqtuma tágama-yataapi mamá atóbamakaitata mikáq yeráwáqá yúyánákáq maréta tirááe. Áánûqtuni agamatá-kánnáágó tiráimma yaákaq urááe.

¹⁷ taíbaq Ítute máqeo-kayukama Ítuma Aráátaratimma ááyaitana utátuwena úin-aimma timá abarokáq kéiteta

nôrabi i-náikáráq tirááe. ¹⁸ taíbaq óq-wayukama maami anón-awaameqa in-áímmá ítaraapoata yeráwáqá aapaq yaónaineta irááe. ¹⁹ minnýaba Péрати-wayukama yeíyáá téite urááe: “káonaao? ketáataa íma ítánoe. aónaaro! máqtemma maa-márábí-káyúkámá wenanaae kéwaraae.” téta Péрати-wayukama tirááe.

yaímma Karíki-wayukama Ítumma aónaneta abáá-uraae.

²⁰ yaímma Karíki-wayukama maréta Yérútáárebaqa aapinaammá tíyaqtaba ayú maqnaapí utááe. ²¹ yeráwáqá Píripikaq urááe. wemá Beqtáirapake Kááriri-marupaq iráíye. wemmá yeráwáqá ítama aónanaqtaa: “anóko, ketáámá Ítumma aónaqtaa kéyunataae.” téta tirááe. ²² miráitana Píripi maréna Áánarukaq kéwena timá ámitata keqnáámmá mákanakama marétarata Ítukaq kéwetarata mó-tima-amikaaye. ²³ Ítuma yauwéqma tiráíye: “mi-kánáámá íbêqa kéyitata kemá Waayúkagon-Araakoma anómma tágama-yataaqa káme. ²⁴ kemá áraimma kétima-timune. mórama wíti-yumma marabí íkumena ípuinama kímora pááqyan-ayumma wenamá wániye. minná wemá puínamanibo taíganimma uta-uta umá ôriq umá arammá iyániye. ²⁵ móra-nakoma wení aúwaraiqtaba ôriq umá akáinanama wemá wení aúwaraiqtaba páátataakaa íniye. móra-nakoma wení aúwaraiqtaba maa-márábí mái-yataaqtaba íakainanama anaaékaq matúq-matuq umá aati-aatimá mái-auwaraimma maqtorániye. ²⁶ náawa-naawabi kekáqô mayaímô mayanénama ketinaae waráino! kemá máuna-marukaqa ketí mayaímá matikáí-náqá mániye. ketí mayaímá matikáína-nakoma ketibomá wenáwîqa múte yauwíniye.” téna tiráíye. Ítuma óq-aimma tiráíye: ²⁷ “íbêqa tíyakoma ummaa kéyaiye.

ááqibo nóineq tenúno? ‘ketiboó, ketí ánatagina-kanaama íma yúwénana kumíno tenúno?’ ímiye. minnýaba paá kukáune. ²⁸ ketiboó, tágama-yataaqa enáwíkaq akoqnáa umá mamá maa-márábí-káyúkámá yiráátinonama enáwîqa anómma uyátá-maqma mimórá mái-waigonamiye.” téna Ítuma mirá-timatuwaitana aagómá wíyôpake kukéna tiráiyé: “kemá tágama-yataaga ketíwíkaq mamá múte yaútaunnama móragaraq múte yauyónúne.” téna maamin-áíkkómá tiráiyé. ²⁹ waayúkama máqeo-kayukama min-áímmá ítátuweta tirááe: “wíyona kétéiyé.” téta kétéwata yaímma-wayukama tirááe: “Áánûqtunopakekako kétéiyé.” téta mi-káyúká tirááe. ³⁰ Ítuma yauwéqma tiráiyé: “aagómá wíyôpake keqtábá ítiraibo keráwáqtábá itaígáae téna tiráiyé. ³¹ íbêqa máqtemma maa-márábí-káyúkámá Áánûqtu káyainaiye. maa-mará áaikoni anó-naqa Tááqtaama íbêqa ikámma waqtuwániye. ³² aanibo kemá maa-márábíkkémô múte ító éqa máqtemma yiwíqma ketôpaqtaa ónúne.” téna Ítuma tiráiyé. ³³ wemá min-áímmô tiráimma minná náaraq umá puíníyo minnýataba yiráá téna tiráiyé. ³⁴ ááqibo aarawaamá yauwéqma tirááe: “miráuma aammá aúmakaan-aipitaa ítaraunataa miráuma Metáíya paá matúq-matuq umá mániye. nôraq itaawáq Waayúkagon-Araakokaq múte yauwínoe kéteno? náawawaq Waayúkagon-Araakoma máiyó?” téta ítama aónaraae. ³⁵ mirá téna Ítuma timá yímikaiye: “pááqya-kanaabi ómmá keráwáqté mániye. keráwáqá ómmá wáinagaraq ókáká íma máíyanama keráwáqá kumayukómá yawááq-umatikaniye. móra-nakoma kumayuqnóbáqá uréire ínna-nakoma ‘náakaraq kéi náakaraq kéwiyo’ téna wemá kanaaráq íkáonaiye. ³⁶ ómmá wáinaq ókómmá tirummá áméro! miráinaq keráwáqá ókón áráaqa mánoe.” téna

Îtuma tiráiyē. Îtuma min-áímmá timátuwenama yemmá iyuwéna aúpq kóuraiye.

netuqyaa Ítiráaeo-wayukama Îtumma yirummá íamikaae.

³⁷ Îtuma netuqyaa anón-awaameqa yetúrikaqa imánibo yeráwáqá paá íma Îtumma yirummá ámikaae. ³⁸ netuqyaa-káyúkámá Îtumma yirummá íamikaapoata Áítáíya Áánûqtuni amuné-náqá wenáama áraíne téna kéyiraatiye. Áítáíya naayóbáqá tiráine: “uyátáraana-nako, náawaq ketáái táaraqa ítáraiyo? náawakaraq uyátárai-nakoma wení akoqnáama aráátitanawaq kanaarác aónaraiyo?” téna Áítáíya tiráiyē. ³⁹ maami-qtátáátábábóata yeráwáqá kanaarác yirummá íma káme miráipoana Áítáíya tiráine: ⁴⁰ “Áánûqtu yeráwáqtí yúramma mamá karopamáyikena yúyánámmá mamá óqtakaa umátukaiye. miráitata yé íma yúramma káoneta yúyánámmá íma kéítaae. yeqtí yúrakakema íkáonaapoata yúyánámmá íma ítama káruteta kéopoata íma ketôpaqa waéqma íyaqa yemmá mamá atóbamayikanune.” téna Áítáíya naayóbáqá tiráine. ⁴¹ Áítáíya uyátáraana-nakoni tágama-yataaqa aónaraiipoana weqtábá wenáaimma tiráiyē.

⁴² ááqibo netuqyaa-káyúkámá yaímma Táánítarani-kaanitori-wayukagaraq wemmá yirummá ámikaamanibo Pérati-wayukati yáaqa kéikatetaboata yeráwáqá yirummá áme-kayukama íma abarokác umá tiráae. abarokácô tíyatama monoq-náúpáké paábaq waqtuwánoe. ⁴³ yenamáárîq yeráwáqtábá yetíwîqa múte yawwígáae kététemanibo Áánûqtuni tágama-yataaqtabama abarokác umá íketee. ⁴⁴ ááqibo Îtuma yááyama tiráiyē: “náawabi arummá kétimenama kenamáa kekáqá íma arummá kétimibo ketibomá timátíkái-nakokaraq

arummá kámiye. ⁴⁵ náawabi kemmá kétimonenama wemmá ketibomá timátíkái-naqa káonaiye. ⁴⁶ kemá maa-márábí-ómmá kukáune. miráipoana náawabi kekáqá arummá timénama wemá íma kumayupímmá mániye. ⁴⁷ móra-nakoma ketáama kéitena ketáama íkémayainama kemá kenamáárîq wemmá íma yawááq-umakanune. aanibo maa-márábí yawááq-umayikanaaq íkukaune. ímiye. kemá aarawaamá yááyabo umáyikanaaq kukáune. ⁴⁸ náawabi kemmá anaaéma umátikenama ketáama ímayenama íbêqa yainai-yátááqá wemmá káyainaiye. minnámo ánatai-yupaama máqtemma túnna-aikoma wemmá mamá yawááq-umatikanoe. ⁴⁹ kemá ketúyánápíkén-áímmá íkétune. ímiye. ketibomá timátíkái-nakoma wenamáárîq timá tímin-aimma kêtunaboqa máqten-aimma kétima-timune. ⁵⁰ ááqibo kemá ítaraune. ketiboní watáama aati-aatimá matúq-matuq umá mái-auwaraimma mamá paá kéíye. miráitaqa máqten-aimma túnna minná ketibó timá tímin-aimma kétune.” téna ítuma tiráíye.

13

Îtuma wení iyápó-annati yítuqa tete uráíye.

¹ kótámaki-kanaama waagókárîq kéitana Îtuma maa-márábíké yuwéna aboánôpaqa uínî-kanaama yimmá ítaraíye. maa-márábí máena wení aanábó-wáyúkáyábá ôriq umá kákaitana yeqtábá yikáíq-yikaiq umáe kéuyena wení puíni-kanaaraq uráíye.

² Tááqtaama Yúqtaatin aúyánámmá waéqma Îtuni kutarurîq webó-náqá aúrâkaraiye. ááqibo aáwaqa kénaawana ³ Îtuma ítaraíye máqte-qtataaqa Áánûqtuma wenayáápi ámikaitanaboana wemá Áánûqtunopake kukáunaboqa yauweré uyónúne téna aúyánámmá ítaraíye. ⁴ aanibo Îtuma aáwaqa naí-yáárérâq máqeikake

itó-urena wení ámûraake aqtorái-wáqtómá ayúqma mikáq kéyuwena óíqa ayumí-wánáámá (táúrima) maténa ámûrana uráiyé. ⁵ káqomma wemá nommá táápepi atímakena wení iyápó-annati yítauqa tete umáyíkarena ayumí-wánáánápó yítauqa ayúnikanena uráiyé.

⁶ áqnáabaqa Tááímoni Pítaakaq yitana Pítaa tiráiyé: “uyátáraana-nako, ketítauraq tete umátikane kéono?” téna Pítaa ítama aónaitana ⁷ Îtuma yauwéqma tiráiyé: “îbêqa emá íaonaraanaiq ónáa kéune. ááqibo anaaékaqa emá aónanone.” téna Îtuma tiráiyé. ⁸ Pítaa akoqnáá-aimma abarokáq tiráiyé: “emá íma ketítauqa tete ínóne.” téna titana Îtuma yauwéqma tiráiyé: “ááqibo kemô enaítuqa ímo tete onaamá emá íma ókaraq ketí iyápó-annama mánone.” téna Îtuma tiráiyé. ⁹ Pítaa timá ámikaiyé: “uyátáraana-nako, ketítuqa wenamáa ítete é mútûq tiyáánaa tiqnókaráq tete umátikaa!” téna Pítaa timá ámikaiyé. ¹⁰ Îtuma mikáq tiráiyé: “móra-nakoma máqten-aubakaraqo nommá pétukenama íma óqa peránibo paá wenaítuqa tete íno. mútûq keráwáqtí túgogaraq tirunóbáqá íraqôniq uráibo kímora-nakone.” téna Îtuma timá yímikaiyé. ¹¹ móra-naqa waéqma kutarurîq webómá aukái-naqa Îtuma aónatukaipoana tiráiyé: “kímora-nakone.”

¹² Îtuma wení iyápó-annati yítuqa tete umáyíkátuwena wení ámûraaq aqtorái-wáqtómá mamá aqména yauwéqma yaareráq umáena tiráiyé: “kemô umátikauna-yataaqtaba ítama kárutao? ¹³ keráwáqá keqtábá yirááti-nare kéte ‘uyátáraana-nako’ kéte kéoma minnâ áraíne. miráipoana minnâ kemúne. ¹⁴ ááqibo kemá keráwáqtí títauqo tete umátikaunama kemá yirááti-naqa uyátárauna-nakoma tete kéumatikaune. mórariq umá keráwápíké káqowa-kaqowan-aituqa tete

ínôqtaba ketiyáánaubiqá aóna-mayaaro. wenáítauq-
 wenaitauqa tete íné oné. ¹⁵ íbêqa keráwáqá umá tiráá
 túnnaiq kemá nôrabi umátikaunayaba mimóráiḡ umá
 keráwáqá íné oné. ¹⁶ éqtukena timámemo áraine. móra
 mayaímá máyái-nakoma aati-aatimá wení mayaímá
 mayákái-nakomma íma uyátá-maqma anómma kémaiye.
 móra-nakoma watáama mamé i-nákómá timákáitana
 yi-nákómmá íma uyátá-maqma anómma kémaiye.
¹⁷ keráwáqá ítama arútama miráeq oweqa mikáq timuqá
 maránoe. ¹⁸ kemá nóinabi íma máqtemma keráwáqtábá
 ketí iyápó-annama máqtemma ye táaimma káoneq
 yiwíkaunama taíbaq-wayukabike yíwíkeq Áánûqtuni
 agamatá-kátáámá áraine téq káyiraatune. min-ágámátá-
 kátáágó kétéye. ‘móra-nakoma ketí aáwaqa ketê nai-
 nákómá wenáítagegunapo múte yaáqma tímûraq
 yániye.’” téna Áánûqtuni watáa agamatán-áíkmá mirá
 kétéye. Ítuma óq-aimma tiráiyē: ¹⁹ “mi-qtátááqá pááq
 íné kéitaq íbêqa aamá kétima-timune. mi-qtátááqá pááq
 ínaqa keráwáqá mikáq tirummá amínomma minná
 náawabi MÁUNE. ²⁰ akoqnáá umá kétima-timune.
 kemá timákauna-naqa náawabi awirénama kekáráq
 kétéwiraiye. náawabi kemmá tiwirénama timátíkarai-
 nakokaraq káwiraiye.” téna ²¹ min-áímmá Ítuma
 timátuwena amakó ôriq umá ummaa yágítana wé tiráiyē:
 “árainma kétima-timune. keráwápíké móra-nakoma
 kemmá mamá namuro-wáyúkábí tikániye.” téna Ítuma
 tiráiyē. ²² wení iyápó-annama wenaúrapi-kenaurapi
 káoneta yúyánápí náawaqtaba kétéyo téta íaonaraae.
²³ iyápó-annabike móra-naqtaba Ítuma ôriq umá ákái-
 naqa Ítun-amakaq yaareráqá máena aítaraaqa agebamá
 máqe-uraiye. ²⁴ miráitana Tááímoni Pítáa aqnótáq
 yumátuwena ‘náawaqtaba kétéyaa wekáq itaao’ téna

awaaméqá umá timá ámikaiye. ²⁵ Îtun-aiqtaabi agebaréna tiráiyé: “uyátáraana-nako, náawaqtaba kéteno?” téna ítama aónaitana ²⁶ Îtuma yauwéqma tiráiyé: “kemá yammá aáwaq-anopi yamá atîmma áménama minnáqíye.” téna Îtuma timátuwena yammá aáwaq-anopi yamá atíkена Yúqtaati Tááímoni Itikááriotini áanikoma ámikaiye. ²⁷ mikáq Yúqtaati min-aáwáqá mamáyáitana Tááqtaama wepí yabékítana Îtuma timá ámikaiye: “nôrabi ínéma páátákáá mirá-uwo!” téna tiráiyé. ²⁸ máqtemma yaareráqá máe-kayukabike móra-nakoma Yúqtaatima nóin-ainabi timá ámin-aimma íma ítama arútaraiye. ²⁹ Yúqtaati móne-ketima matóráiqtaba kétéyaa téta yaímma-wayukama tirááe: “kótámaki-kanaaraq-yataaraq meyánîq uwo kété kéqokeq-yataaraq áwáyoq-wayukama yimiyówaq” kétéyaa téta tirááe. ³⁰ Yúqtaati min-aáwáqá kémayenama máápaqa kumayupí yáubaguraiye.

aúgen-amaan-aimma

³¹ Yúqtaati ayuwéna kóitana Îtuma tiráiyé: “îbêqa Waayúkagon-Araakoni tágama-yataaqa mamá abarokáq kéumakena Áánûqtuni tágama-yataaqa Waayúkagon-Araakokaq kéumakaiye. ³² Waayúkagon-Araakoma Áánûqtuni tágama-yataaqa abarokáq mamé ínana wení tágama-yataaqa Áánûqtu waéqma wenamáárîq wepí páátákáá abarokáq mamé íniye. ³³ ketí pááqyan-iyaqo! kemá keráwáqtê pááqya-kanaama mánune. keráwáqá tibáá-inoe. ááqibo keqnáámmá Ítíráaeo-wayukamma timá yímikaunaiq umá kemá kétima-timune. keráwáqá kenamáárîq kemá kóúnabaqa íma kanaaráq uínoe. ³⁴ íbêq-kanaayaba kemá aúgen-amaan-aimma kétimune. kemá keráwáqtábá tikáiniq umá keráwáqá móraiq umá weqtábá kákaina weqtábá kákaina umá máero. miráuma

keráwákáráq káqowaqtaba kákaina káqowaqtaba kákaina tíkáiniq únnaiq umá máero. ³⁵ akaí-yátááqá keiyáátaa wenámí-kenamin umá maíyata ketí iyápó-annae téta máqte-kayukama aónainoe.” téna Ítuma tiráiyé.

Ítuma tiráiyé Pítaama anaáema umátikaniye.

³⁶ Tááimoni Pítaa tiráiyé: “uyátáraana-nako, náakaraq kéono?” téna wé timátuwaitana Ítuma yauwéqma tiráiyé: “kemá kouna-marupaqa íbêqa emá íma kanaarác tinaaéma waráínóne. ááqibo anaáeqaq ketinaaéma waráínóne.” téna Ítuma tiráiyé. ³⁷ Pítaa timá ámikaiye: “uyátáraana-nako, nôraq ínaraq enanaaéma íbêqa kanaarác íwaranuno? kemá eqtábáé téq áqa puyónúne.” téna Pítaa titana ³⁸ Ítuma yauwéqma tiráiyé: “emá keqtábáé téaq áqa puíné kéono? kemá akoqnáá umá kétima-amune. kokóregoma áa tiné kéinaa emá keqtábá kaumobáqá ‘wemmá íaonaraune’ té wakaránóne.” téna Ítuma Pítaamma timá ámikaiye.

14

aboánôpaqa uí-ámmá Ítumiye.

¹ Ítuma wení iyápó-annama timá yímikaiye: “íma yuwáiyana tíyako ummaa yaíno. miráinaq Áánûq-tukaq tirummá kámaraq ááqibo kekákárác tirummá tíméro. ² ketiboní naaúpaqa taígani-maqa wáiyé. ímo wárainaqqa kemá keráwáqtábá wágáábaq timátikanaa únnae. kemá kóureqa keráwáqtí márûqa ko tarôq umá óqtaa umátikanune. ³ kemó kówéqa keráwáqtí márûqa ko tarôq umá óqtaa umátíkátuweq kemá yauwéqma iréq kenamáárîq yatiwiranúne. kemá máuna-marupaqa keráwákárác mánoe. ⁴ kemá ónááqo únna-maruqtaba aammá keráwáqá kéitaae.” téna Ítuma wení iyápó-annama timá yímikaiye. ⁵ Tóamáati timá ámikaiye:

“uyátáraana-nako, náakaraq kóinono minnâ ketáá íaona-raunatae? náaraq umátaawaq maamin-ámmá kanaaráq aónanunataabiyo?” téna Tóamáati timá ámikaiye. ⁶ Ítuma yauwéqma tiráiyé: “kemá kenamáárîq ketibonôpaq wíámúne. kemá áraimma tí-ááímúne. kemá aati-aatimá paá matúq-matuq umá mái-aaimune. móra-nakoma ketibonôpaqa kéyena káqon-amma íma mamá awi íniye. ímiye. kemá kenamáamune. ⁷ kemmô kétimoneqa ketibokáráqá káonaae. íbêqake wemmá aónatukeqa wemmá keqtúrapike aónaraae.” téna Ítuma yauwéqma tiráiyé. ⁸ Píripi timá ámikaiye: “uyátáraana-nako, emá enaboqtáá tiráátinana keqtáá kanaaráq íno.” téna Píripi timá ámikaiye. ⁹ Ítuma yauwéqma tiráiyé: “Píripao, kemá ayáqtáá-kanaama keráwáqtê máqe-uraune. emá íyaq kemmá timónaraano? náawabi kétimonenama ketibokáráqá káonaiye. nôraq itaawáq ‘enaboqtáá tiráátiyo’ kéteno? ¹⁰ kemá ketibopí máunana wemá ketibomá kepí máiyé. minnáyaba íyaq kekáqá arummá kétimeno? aamô timá-timunama íma ketááq-maqma kétune. ketibomá kepí máena wení mayáimá kémayaiye. ¹¹ keráwáqá maanáikáqá tirummá áméro. kemá ketibopí máunana ketibomá kepí máiyé. ááqibo ímo miráinaqa kemá máqtemma anón-awaameq-yataariq únnama aónaraabo minnáyaba kekáq tirummá tíméro. ¹² kemá áraimma kétimatumune. móra-nakoma arummá timénama móraiq umá anón-awaameq-yataariq íniye. kemá ketibonôpaq uyátamaqma anón-awaameq-yataariq íniye. ¹³ aanibo máqteqtataaqtabama ketíwíkaqa nunamupí itáíyaqa kemá paá mirá-onune. miráonana ketiboní tágama-yataakoma kemá áanikokaqa yíniye. ¹⁴ ááqibo ketíwíkaqa nunamupí móra-yataariq uwó tíyaqa kemá paá mirá-onune.” téna Ítuma tiráiyé.

Áánûqtuni Aokaq-Áágómá kumíniye.

¹⁵ Îtuma óq-aimma tiráiyē: “keráwáqô, keqtábá tikáinaqa ketí ámáan-aimma taákaq matokéra mirá-inoe. ¹⁶ketibommá ítama aónaanana wemá káqomma tíwâqnaa í-náqá wení Aokaq-Áágómmá timákainana keráwáqtê ku matúq-matuq umá mániye. ¹⁷Aágoma wení árain-aikoni áaimma máiyē. maa-márábí-káyúkámá wemmá íkaoneta íkéteta képoata wemmá íma kanaaráq awiránóe. wemá keráwáqtê máipoana keráwápí mániye. ááqibo keráwáqá kenamáárîq wemmá káonaae. ¹⁸miráinaq kemá ítíyuwaanaq keráwáqá kenamáa anóbo íma máin-iyapogoraan umá íma mánobo kemá yauwéqma keráwáqtôpaq yenúne. ¹⁹pááqya-kanaabi maa-márábí-káyúkámá kemmá móragaraq ítimonainobo kemmá matúq-matuq umá máí-auwaraimma matokáunaboq keráwákárâq miráuma mayáinopoq miráinaqa kemmá timónanoe. ²⁰mi-kánáámô yínaqa keráwáqá itánoe. minná kemá ketibopí máunaq aanibo keráwáqá kepí máápoaq kemá keráwápí máune. ²¹náawabi ketí aúgen-amaan-aimma aákaq matokéna mirá énama wemá keqtábá ôriq umá kákaiye. keqtábámô ôriq umá akáina-nakoma ketibomá weqtábá ôriq umá akániye. kegárâq ketí tikaí-yátááqá aménúnaboq kemá kenamáárîq ketáaimma aráátenune.” téna Îtuma tiráiyē. ²²Îtuma óq-Yuqtaatimma timá ámikaiye íma Yúqtaati Itikáariotimibo: “uyátáraana-nako, náaraq umáwaq enáaimma keqtáá kétiraatetaa maa-márábí-káyúkámá íma yiráátenune kéteno?” téna Yúqtaati tiráiyē. ²³Îtuma yauwéqma tiráiyē: “náawabi keqtábá akáinanama kemá túnna-aimma aákaq matokéna mirá-iniye. ketibomá weqtábá akáinakama ketibotê kegárâq wenôpaq iréka wetê kerátá ya matúq-matuq umá máyuye. ²⁴náawabi

íma keqtábá akáinanama kemá túnna-aimma íma aákaq matokéna miráinipoaq wemmá ketáaimma íaraatenune. aamô kéitaamma íma kennáé. ááqibo min-áímmá ketibó timátíkarai-nakonopake kéíye.” téna Ítuma tiráíye.

Ítuma puínéna ákaq-aimma kétiye.

²⁵ wení iyápó-anamma Ítuma timá yímikaiye: “keráwáqtê máeqa maami-qtátááqá timá tímikaune. ²⁶ Áánûqtuni Aokaq-Áámá tíwáqnaa í-náqá ketibomá ketíwíkaq timákainana kégumena wemá máqte-qtataaqa kétiraatena wemá tímikauna-aimma túyánákáq mamá marániye. ²⁷ kaayoné-yátááqá keráwáqtê yuwáune. ketí kaayone-yátááqá keráwáqá kétimune. maa-márábí-káyúkámá mirá-kááyóné-yátááqá íyokaa-qtataaqa kétimune. íma yuwáiyana tíyako ummaa káyainaraq íma ikatíqa oro! ²⁸ keráwáqá ítaraawaq timá tímikaune. minnâ ‘kemá koureqa yauwéqma keráwáqtôpaq yenúne.’ keqtábá tikáinaqa timuqá maránóe. kemá ketibonôpaqa kégounama ketibomá kemmá uyátá-maqma máíye. ²⁹ íbêqa mi-qtátááqá íma páaq iné kéitaq paá aamá kétima-timune. mi-qtátááqá páaq ínaqa mikáq tirummá timínoe. ³⁰ kemá íma keráwáqtê ayaqtáá-kanaama wataá-wataa tenúne. maa-márágón áai-nakoma (Tááqtaama) kéimanibo wení akoqnáá-yataaqa kemmá íma kanaaraq uyátá-maqma yokáíye. wení akoqnáarakemma kemmá ánná ítiminiye. ³¹ maa-márábí-káyúkámá timónainoe. minnâ ketiboqtábá ôriq umá kétékaitaq wemá máqten-aimma timá tímímma taákaq yokéq mirá kéune. itó-oro! maa-márúkáké yuwéqtaa kónatae.” téna Ítuma tiráíye.

¹ Ítuma wenamáárîq ánnágon áaimma wení iyápó-annama timá yímikaiye: “kemá árain-annagon ábô máunana ketibomá yókón aboámiye. ² amagómá arammá íma iyáitanama akáma kéiyaabotuwaiye. ááqibo arakarác-ámámá ayáama tágatukena amumá yaákarena aráka-araka égé yuwáitana anaaékaq óq-aupaqa arammá iyánîqtaba mirá kéiye. ³ ketáa timá tímikaunaboaq íbêqa keráwáqá aúgen-augen uráae. ⁴ kemá keráwápímmô máunaiq umá keráwáqá kepímmá mórai q umá máero. amagómá ábôraqa íaraaparenama wemá arammá íma iyániye. miráínaqa keráwákárác kekác íma máeqa keráwáqá arammá íma iyánoe. ⁵ kemá ánnágon-abomune. keráwáqá ánnágon-amamoe. miráipoana náawabi kepí máinaqa kemá wepí máenana wemá arammá netuqyaa iyániye. ááqibo kekáké yuwéq ókaqo máeqa keráwáqá móra-yataariqa kanaarác íma ínoe. ⁶ móra-nakoma kepí ímo maínanama wemá amamó ayáama iyaabótúwáanikaa umá yuwáiyana aayákaginata máqtemma aúqma irabí agatuwánoe. ⁷ keráwáqá kepí maíyanama ketáagoma keráwápí maínaqa keráwáqá kemmá kenamáárîq nunamupí máqte-qtataaqtaba itáiya-qtataakoma mamá páaq umátiminoe. ⁸ keráwáqá taíganin-aramma iyéqo ketí iyápó-annamo auráiyana ketiboní tágama-yataakoma múte yauwíniye. ⁹ ketibomá keqtábá ôriq umá kákaitaqa mórai q umá kemmá keráwáqtábá ôriq umá kétikaiye. ketí tikaí-yátáákón aúkáapi máero. ¹⁰ kemá ketiboní ámáan-aimma taákaq matokéq miráuraunaboaq kemá wení akaí-yátáápí máune. mórai q umá keráwáqô ketí ámáan-aimma taákaq matokéq miráiyama ketí tikaí-yátáápí máinoe. ¹¹ kemá timá tímikaune. minná ketí timuq-yatáaqá keráwáqá mayánoe. ketí timuq-yatáaqá keráwápí ógiqma mániye. ¹² maaminnáma ketí ámáan-aimmibo. keqtábá tíkáiniq

umá weqtábá kákaina weqtábá kákaina umá máero. ¹³ mú mikáq anómma akai-yátááqá íma wáíye. minná móra-nakoma akáina-wayukayabae téna puíniye. káqo-nakoni akái-yátáákómá íma uyátá-maqma wáíye. ¹⁴ kemá áamáan-aimma túnna-yataariq owéqa keráwáqá tíkái-kayukamoe. ¹⁵ mayái-nákómá wemá mayaímô ámî-nakomma nôrabi i-qtátááqá íma kéitaiye. miráipoana kemá íma keráwáqtábá ókaraq ‘ketí mayai-wáyúkáé’ téqa tenúne. máqte-qtataaqa ketibonôpake itáuna-yataaqa keráwáqá timá tímikaunaboq keráwáqtábá íbêqa ‘kemmá tíkái-kayukae’ kêtune. ¹⁶ keráwáqá íma kemmá máqte-kayukabike tíkáimma íma tiwíkaabo kemá kenamáárîq keráwáqá máqte-kayukabike tíkáimma tiwíkaune. kemá mi-máyáírâq keráwáqá timátíkaraunaboq keráwáqá koma matúq-matuq umá mái-aramma ko iyáíq-iyaiq umá máraiyana ketibomá keráwáqá nói-qtataaqtatabi ketiwíkaq itaíyanama wemá timíniye. ¹⁷ keráwáqá maami-qtátáárîqa oro! weqtábá kákaina weqtábá kákaina umá máero.” téna Ítuma tiráíye.

máqtemma maa-márábi-káyúkámá Ítumma wení iyápó-annagaraq íyamma kéumayikaae.

¹⁸ óq-aimma Ítuma wení iyápó-annama timá yímikaiye: “maa-márábi-káyúkámá keráwáqtábá ítikaiyaqa minnáma taákaq máráaro! áqnáabaq keqtábá íyikaitata anaaékaq keráwáqtábá íkéyikaiye. ¹⁹ keráwáqá maa-márágóní waayúkamo máraiyatama yemá keráwáqtábá yikániye. ááqibo kemá keráwáqá maa-márábiké tíkáimma tiwíkaunapoana íbêqa maa-márágóní waayúkama íma mááe. miráipoana yemá keráwáqá íyamma kéumatikaae. ²⁰ timá-timuna-aimma taákaq máráaro! ‘móra mayaímá máyái-nakoma aati-aatimá wení mayaímá mayákáinakomma íma uyátá-maqma anómma kémaiye.’

miráipoana yeráwáqô kemmá tíkamma kéwaretama keráwákáráq tíkamma waránóe. yemá ketáamo keíteta mirá étamo-etama yemá keráwáqtí táagaraq kéiteta mirá-inoe. ²¹ yemá timátíkáin-nakomma íanonaraapoata ketíwíqtabae téta maami-qtátáárîq umátikanoe. ²² kemá ímo iréqo aamá timá yímenatama yeqtí yigae-yátááqá íwane imánibo íbêqa yeqtí kúmiq-yataaqa íma kanaaráq aúpáq yuwánóe. ²³ náawabi kemmá áyámma umátikaina-nakoma mórai q umá wemmá ketibokáráq áyámma kéumakaiye. ²⁴ kemá anón-awaameqa káqo-kayukama ikéoniq umá kenamá yiráátiraunaboata yeqtí yigae-yátááqá íma wániye. ááqibo íbêqa yeráwáqá aónaretamanibo kemmá ketibokáráq paá íyámma kéumatikaakarataae. ²⁵ ááqibo yeráqwátí agamatá-kánnáábí árainma yíniye. ‘yeráwáqá paáyaba kemmá íyámma umátikaraae.’ ²⁶ akoqnáá umá tíwáqnaa ínînaqa árain-aain-Aagoma ketibonôpake timákáanana kumínama ketí árain-aaimma má tínaq keráwáqá itánoe. ²⁷ ketê keráwáqá áqnaábake mamé iráapoaq keráwákáráq keqtábá árain-aimma tínoe.” téna Ítuma wení iyápó-annama timá yímkaiye.

16

¹ Ítuma ókaraq íyamma umáyikanoqtaba téna tiráiyee: “keráwáqá kemmá tirummô timí-yátááqá íyuwaigae téq maa-qtátááqtabá timá tímikaune. ² keráwáqá monoq-náúpáké waqtuwánóe. áraine. mi-kánáámá yínanama keráwáqô tíkamiya-kayukama ‘Áánûqtuni mayaímá ké-mayaunatae’ téta tínoe. ³ ketibokáráq kekáráq íti-monaraapoata mi-qtátáárîq umátikanoe. ⁴ ááqibo timá tímikaune. mi-kánáámá yínaqa timá tímítukaiqtaae téq mikáq túyánámmá ítama taákaq ínoe.” téna Ítuma tiráiyee.

Áánûqtuni Aokaq-Áámá kumíniye.

óq-aimma Ítuma tiráiyē: “áqnaábaqa keráwáqtē máqē-uraunaboqa keráwáqá maami-qtátááqá íma timá tímikaune. ⁵ ááqibo íbêqa timátikáitaq kukáuna-nakonopaqa kóune. miráitana keráwápíkē móra-nakoma ‘náakaraq kégono’ téna íma ítama kétimonaiye. ⁶ kemá maamin-áímmá kétunana keráwáqtí títakoma ummaa kéyaiye. ⁷ paá árain-aimma kétima-timune. kemá kónanama íraqôniq umátikaniye. íma kónanama keráwáqtôpaqa Tíwáqnaa Í-náqá íyiniye. ááqibo kemá kowéqa Tíwáqnaa Í-náqá timákáánana keráwáqtôpaqa kumíniye. kumínama ⁸ waayúkagoni kúmiq-yataaqtaba wemá yainániye. kateko-yátáákón áaimma má téna yaináí-yátáákón áaimma má téna íniye. ⁹ Tíwáqnaa Í-náqá yénama miráuma kaumo-yátááqtábá tiniye. minná áqnaábaq yeráwáqá íma kemmá yirummá kétimēpoata maami-kúmiq-yátáákóni táigon-aiiqtabama wemá yiráátiniye. ¹⁰ ketibonôpaqa kóunaboqa ókaraq ítimonanopoana kateko-ááíqtábá wemá tiráátiniye. ¹¹ maa-márágón áai-nakoma (Tááqtaama) yawááq-umatukaipoana yaináí-yátáákón áaiqtaba Tíwáqnaa Í-náqá tiráátiniye. ¹² kemá taígani-qtataaqtaba timá timēnaa únmananibo íbêqa maamin-áíká keráwáqá mamá ummaa yamátikaniye. ¹³ wemá yénama Árain-aain-Aagoma máipoana wemá máqtemma árain-aain-aimma má téna taákaq mamá tikániye. wenamáárîq wenááq-maqma ítinibo paá ítáin-aimma tínana anaaékaq pááq ínî-qtataaqtaba timá-timiniye. ¹⁴ nóin-ainabi ketôpakemmo kéitenama timá-timinipoana ketí tágama-yataaqa wemá múte yawwíniye. ¹⁵ máqtemma ketibomá matokái-qtataaqa minná kennámiye. miráipoaq kemá timá tímikaune. ‘nóin-ainabi keráwáqá timá-timinama

ketôpake kémayaiye.’ ” mirá téna Îtuma tiráiyē. iyápó-annama yiru-qtatáákómá anaaékaq waéqma yimuq-yatááqá aurániye. ¹⁶ Îtuma wení iyápó-annama timá yímikaiye: “pááqya-kanaabimma keráwáqá kemmá ítimonainoe. ááqibo pááqya-kanaabimma móragaraq kemmá timónainoe.” téna Îtuma wení iyápó-annama timá yímikaiye. ¹⁷ maannáyaba yaímma wení iyápó-annama ye iyáá tirááe: “wenáaimma nóiqtaba kėtiyo? wemá kétima-timiqtae. ‘pááqya-kanaabimma kemmá ítimonainoe.’ ááqibo ‘pááqya-kanaabimma móragaraq kemmá timónainoe.’ wemá ókaraq tiráiyē. ‘ketibonôpaq kóunaboq kėtiye.’ ” téta ¹⁸ wení iyápó-annama tirááe: “nôraq téna ‘pááqya-kanaabine’ kėtiyo?” téta yeráwáqá kaumo kááyaq-yuyanamma ítaraae. wení iyápó-annama ókaraq tirááe: “nóin-aiiqtaba kėtiyo? ketáá íma ítama kárutaunatae.” téta tirááe. ¹⁹ Îtuma aónaraimma yeráwáqá wemmá ítama aónaineta kéowana timá yímikaiye: “keráwáqá kaumo kááyaq-tuyanamma kéiteq kemmá ítama timónaineraq kéoo? kemô túnnama ‘pááqya-kanaabimma móragaraq kemmá timónainoe’ maaminnýatababoaq keráwáqá wemmá kéitaimma wemmá kéitaimma kéoo?” téna Îtuma timá yímikaiye. ²⁰ óq-aimma Îtuma tiráiyē: “árimma kétima-timune. keráwáqá ibiqá káyareq keráwáqá mi-kánááráq ketoqá máiyana miráiyata mimórá táoqa maa-márábi-káyúkámá yimuq-yatáápi mánoe. keráwáqá tirumá ínomanibo anaaékaq tiru-qtatáákómá waéqma timuq-yatáápi mánoe. ²¹ aaragómá iyápómo akáínéna kéenama wení kanaamá kéitanaboana wemá arummá ôriq kēiye. ááqibo anaaékaq iyápóma marákátuwenama amuqá kémarena wení aíqo éwai-qtataaqa wemá káwikatuwaiye. ²² miráitaq íbêqa keráwáqá tirummá kéoe. ááqibo móragaraq keráwáqá kétimonaanana keráwáqti tíyakoma

kanaa íniye. keráwáqtí timuq-yatááqá náawabi móra-nakoma keráwápiké ímatuwaniye. ²³ mi táoqo pááq inaqa keráwáqá móra-yataaqtaba íma kekáq itánóe. áraimma kétima-timune. keráwáqá móra-yataaqa ketibokáq itáiyana ketíwíkaq wemá timíniye. ²⁴ naayóbakáráq móra-yataataqa ketíwíkaq íma ítama aónaraae. íbêqa ítama aónéra kéqokeq-yataaqa kémayaiyana keráwáqtí timuq-yatáákómá ógiqma wániye. ²⁵ maami-qtátááqá taíganimma waéqma itaí-áipí timá tímikaune. mi táoqa yínaqa íma waéqma itaí-áipí timá-timenupo paá ketiboqtábámá abarokáq timá-timenune. ²⁶⁻²⁷ ketibomá wenamáárîq keráwáqtábábá kákaipoana mi táoqa keráwáqá ketíwíkaq itáiyaya ketibokáq ‘ítatikanune’ téq kétune. keráwáqá keqtábámá tikáitababoq kemá ketibonôpake kukáunaq tirummá tímikaapoana minnýaba ketibomá keráwáqtábá kákaiye. ²⁸⁻²⁹ kemá ketibommá ayuwéq maa-márábí kukéq íbêqa keráwáqá tiyuwéq ketibonôpaq yauweré kégone.” Ítuma mirá téna titata wení iyápó-annama timá ámikaae: “mi aónaao! íbêqa waéqma itaí-áímmá íkétipo paá abarokáq kéténe. ³⁰ íbêqa ketáá káonaunatae. minná emá máqte-qtataaqtaba ítareboaa náawabi móra-nakoma paá íma awé kéonana emmá ítama káonaiye. minnýabataa ‘Áánûqtunopake kukááne’ téqtaa ekáq tirummá kámunatae.” téta wení iyápó-annama tewana ³¹ Ítuma yauwéqma tiráiyé: “íbêqa keráwáqá árainaq kéwareraq tirummá ketimeyo? ³² itáaro! mi-kánáámá kéyena íbêqa yábaaq kéipoaq keráwáqá móra-mora umágíyaya kenamáa mánune. ááqibo kenamáa íma mánupo ketibó ketê máiyé. ³³ kaayoné-yátááqá mayaígáae téq maami-qtátááqá timá tímikaune. maa-márábímmá tú-tiq-yataapi máinomaniibo akoqnáá umá máero! maa-márábí-qtátáákón áaikoma kemá uyátámakuraune.

17

Îtuma tágama-yataaqtaba nunamummá kétéye.

¹ Îtuma maará-timatuwena yanaa wíyôpaq aúramma káonena tiráiyee: “ketiboó, íbêqa kanaamá pááq umáguraiye. tágama-yataaqa enáanikokaq múte kényuwinana tágama-yataaqa ekáq áanikoma kanaaráq múte yauwíniye. ² miráipoaa emá náápaamma máqte-kayukati anómma ámitukaane. ááqibo wemá yemmá tiména-wayukama matúq-matuq umá mái-auwaraimma kanaaráq yimíniye.” téna Îtuma tiráiyee. ³ matúq-matuq umá mái-auwaraimma miráuma wáiyee. móra-nakoma ekáráq kemá Îtu Káriqtokaraq káonaiye. emá enámáa árai-manikoe. ááqibo Îtu Káriqtomma emá timákaanana kukáiyee. ⁴ Îtuma óq-aimma nunamupí tiráiyee: “mayái mayaaó té tiména-mayaima mamá ánatatukaane. minnáyababoaq ení tágama-yataaqa maa-márábí-káyúkámá kényiraatune. ⁵ ketiboó, naayóbáqá maa-márámá íma pááq uráitaq kemá etê máeqa anó-tagama-yataaqa egáráq kegáráq matokáuyane. ááqibo mirá-tágámá-yátááqá íbêqa keqnáámmá timiyo. ⁶ maa-márábí-káyúkámá tímikaana-wayukama enáwíkon áaimma yiráátiraune. naayóbáqá ení waayúkama máqeuuraamanibo kemmá tímikaanata enáaraq kéiteta mirá-uraae. ⁷ íbêqa yemá ítama kárutaae. minná máqte-qtataaqa ketê wáimma timénaq matokáunama enôpake iráiyee. ⁸ irááti-yataaqa timá tímikaanama yeráwáqá timá yímitukaunata yeráwáqá matááe. naayóbáqá etê máqeuuraune. enôpake yúnaa enamááríq timátíkaraanata minnáyaba áraimma ítama arútaraanata yirummá tímikaae.

Îtuma yirummá ámê-kayukayaba nunamummá kétimayikaiye.

⁹ kemmá yirummá tímê-kayukayaba nunamummá kêtimayikaune. kemá íma maa-márábí-káyúkáyábá nunamummá kêtune. yemá árainma enabóata paá tímikaana-wayukayaba nunamummá kêtimayikaune. ¹⁰ máqtemma kemá matokáunama ennámiye. móraiq umá máqtemma emá yokááná-yataaqa kennámiye. tiména-wayukama yirummá timéta ketí tágama-yataaqa múte yaútaae. ¹¹ íbêqa kemá íma maa-márábí máune. enôpaqa kényunatama yeráwáqá maa-márábí mááe. mú mikáq aokaq-kétíbóo, emá enáwîkoni akoqnáaraq tímikaanana enáwîpi tímikaana-wayukama kawáá umá yabíqyikaa. miráinaka kerátámá úyaniq umá miráuma yeráwáqá kímoriaq ígáae téq kêtune. ¹² kemá yeráwáqtê máeqa enáwîkoni akoqnáaraq tímikaanaq maamin-ákoqnááraké yemmá yabíqyíkaraune. kemá yabíqyíkaraunaboata máqtemma emá tímikaana-wayukabike mórama enayáapike iyukaune. paá kímora-nakoma aúyokurena Áánûqtuni agamatá-kánnáágómá tiráiniq umá árainma iráiyie. ¹³ íbêqa enôpaq kényunamanibo maa-márábí paá máeqa maa-qtátááqtábá kêtunaboata timuq-yatááqá yirupi kémayaiyanama yimuq-yatááqá ógiqma wániye. ¹⁴ enáama yímikaunatamanibo maa-márágóni waayúkama kekáá umá íma máápoata yeráwáqá maa-márágóni waayúkama yemmá íyámma umáyikaraae. ¹⁵ tíménna-wayukama eqtábá 'maa-márábíkemmá íma yiwíqma paábaq yuwaa' téq íkéitaupo paá Táinakoqtaba kawáá umá 'íráqôniq umáyikaa' téq ítama káonaune. ¹⁶ kemá íma maa-márábí-náqá máunata yeráwáqá móraiq umá maa-márábí-káyúkámá íma mááe. ¹⁷ yeráwáqá aokaq-aokaq umá árain-aain-aipi mamá yikaa. enáagoma árain-aain-aimma wáiyie. ¹⁸ kemmá maa-márábímmô timátíkaráanaiq umá yeráwáqá móraiq

umá maa-márábí timáyikaraune. ¹⁹ keráwáqtábááé téq kenamááríq mamá aokaq-aokaq kéune. miráipoata yeráwákáráq mamá aokaq-aokaq umá árain-aain-aipi kanaaráq mánoe.” mirá téna Ítuma nunamupí tiráiyé.

Ítuma wení iyápó-annati yáamo ítáa-kayukayaba nuna-mummá kétimayikaiye.

²⁰ Ítuma ókaraq nunamummá tiráiyé: “yenamáa yeráwáqtábá íma maami-núnámúmmá kétimayikaupo ááqibo yeráwáqtí yáamo ítáa-kayukayabagaraq kétimayimenata yirummá amínoe. ²¹ emá ketiboó, kepí maénaq kemá epí máunaiq umá yeráwáqá mimóráiq umá kímora-nakoraa umá kerátábí máigaae téq kétune. ²² kemmá tímikaana-tagama-yataaqa yímikaunaboata yeráwáqá kímora-nakoraa umá kerátámá máuyaniq umá mánoe. ²³ kemá yepí máunaa emá kepí máane. miráuma komaé-yamae umá mórabi íráqôn-aiiqtaba ánatatuwenata máigaae téq kétune. máiyata maa-márábí-káyúkámá aónanoe. minnâ emá timátikarema keqtábá ‘ákarainiq umá’ yeráwáqtábá ‘ákaraine’ téta tínoe. ²⁴ ketiboó, emá yeráwáqá kemmá tímîqtukaanaq yeráwáqá kemá máennabaq máigaae téq kétune. tágama-yataaqa emô tímikaanama maa-márámá íma pááq uráitaama emá keqtábá ôriq umá ákaraine. miráinata yeráwáqá ketí tágama-yataaqa yimónanaae téq kéune. ²⁵ kateko-kétíboó, maa-márábí-káyúkámá emmá íma aónaraabo kemá emmá aónaraune. maami-káyúkámá ‘é timátikaraane’ téta íbêqa kétimonaae. ²⁶ enáwîkon áaimma yiráátiraune. ókaraq-okaraq yiráátimaeq onúne téq miráuma keqtábá tíkái-qtataaqa yokáánama yeráwápí maínaq kegáráq yeráwápí mánune.” Ítuma mirá téna nunamupí tiráiyé.

18

Yúqtaati Îtumma namuro-wáyúkátí iyáápi kéyimiye.

¹ Îtuma mirá-timatuwena wení iyápó-annate Kítaroni-kokubi ko atátuweta mórama yópi máqtemma utááe.

² Îtuma netuqyaa-túpáá wení iyápó-annate mi-tómmá wáipaq wéwainapoana Yúqtaati namuro-wáyúkátí iyáápimmo Îtumma ma ayuwái-nákómá wemá naayóbáqá mi-qtómmá aónaraine. ³ ááqibo Yúqtaati ááiq-wayukama yiwíqmena i-wáyúkágáráq uyátáraa-monoq-wayukabikekaraq Péрати-wayukabikegaraq yiwíqmena iráíye. ááiq-yataakaraq maméta ókáráq kúraqma mamé irááe.

⁴ Îtuma máqte-qtataaqa wenaneq pááq ínimma aónaraiye. miráitana wemá waaqókáq uréna timá yímikaiye: “keráwáqá náawaqtaba abáá inera kéoo?” téna ítama aónaitata yemá tirááe: ⁵ “ketáámá Îtumma Náátárêtibake-nakoqtabataa kábaa-unnatae.” tewana Îtuma tiráíye: “kemúne.” téna tiráíye. Yúqtaati namuro-wáyúkátí iyáápi Îtumma mayuwái-nákómá yeráwáqtê itó-uma máqe-uraiye. ⁶ Îtuma “kemúne” kêtítata yemá abákaq-abakaq umááe kéweta yinaaépake marabí ko wagéqé urááe. ⁷ keqnáámmá Îtuma ítama yimónaraiye: “keráwáqá náawaqtaba abáá inera kéoo?” téna titata yemá tirááe: “Îtuma Náátárêtibakene.” téta móragaraq tirááe. ⁸ Îtuma maará téna yawéqma timá yímikaiye: “kemá timá tímítukaune. minná kemiye. ááqibo kenamáa kemmá kêtibaaeqa iyuwáiyata tébakaqa kóoro.” téna timá yímikaiye. ⁹ Îtuma naayóbáq tiráíye: “máqtemma emá tímikaana-wayukabike mórama enayáápike íyuwaunana pukuráíye.” téna tiráimma min-áikómá íbêqa kímora-nakoma Yúqtaatikaq áraimma pááq kéíye.

¹⁰ mikáq Tááímoni Pítaa yáákáá-qtátááqá yabítiréna mú mikáq anó-monoq-nakoni mayái-nákómmá ikámma aáq aqtómá káratukaiye. maami-máyái-nákón áwíqá Máarakatie. ¹¹ ááqibo Ítuma Pítaamma timá ámikaiye: “mi-táákáá-qtátááqá yauwéqma ánánobaqa maraao. ketibomá tímikai-kaapubike tú-tiq-yataaqa íyaq mayánúnô?” Ítuma mirá téna Pítaamma timá ámikaiye. ¹² minnýataba ááiq-wayukagaraq i-wáyúkágáráq Ítumma yáqtoqma ánná atáá urááe.

Ítumma Áánatini aúbáq ítama káonaae.

¹³ áqnaabaq Ítumma awíqmeta Áánatikaq urááe. Áánati wemá Kááyapatimma ánáakon aboáé. mú mikákáá anó-monoq-naqa mi-kárítímáátíráqá máqe-uraiye. ¹⁴ taákaq máráaro! Kááyapati wemá naayóbáq tiráine: “móra-naqo puyéna máqtemma aarawaamá yíwáqnaa ínímma minná kanaaráqíye. móra-naqa puínatama máqte-kayukama íauyoranoe.” téna Kááyapati naayóbáq tiráiyé.

¹⁵ Tááímoni Pítaayaa iyápó-annabike móra-waigote Ítumma anaaé waqméta urááye. yenákábíké móra-waigomma mú mikákáá anó-monoq-nakoma aónama arútaraimiye. yenákábíké keqnáá-nákómá Ítugaraq anó-nakoni naaúpaqa utááye. ¹⁶ ááqibo Pítaa máápaq oqtaráq itó-uma máqe-uraiye. miráitana móra-waigoma mú mikákáá anó-monoq-nakoma aónama arútarai-nakoma yauwéqma kukéna oqtaráq yabíkáin-inikoma márúmna timá ámituwena Pítaama awíqmeta uyábekaaye. ¹⁷ oqtaráq yabíkáin-inikoma Pítaamma timá ámikaiye: “egáráq min-nákóní iyápó-annawabono?” téna titana Pítaa yauwéqma tiráiyé: “kemá ímiye.” téna tiráiyé. ¹⁸ yaugiq itata máqtemma mayái-wáyúkágáráq i-wáyúkágáráq iramá agamaréta iraráq itó-uma máawana aanibo Pítaa yeráwáqtê ya itó-uma máena iramá

káánuraiye. ¹⁹ mú mikákáá anó-monoq-nakoma Ítumma wení yiráati-yataaqtababi wení iyápó-annayataba ítama aónaraiye. ²⁰ Ítuma yauwéqma maará téna timá ámikaiye: “abarokáq umá máqtemma maa-márábí-káyúkámá timá yímikaune. aati-aatimá monoq-náúpáqá anó-monoq-nama wái-marupi máqtemma Ítiráaeo-wayukama ya aikuyo-marupimma timá yímikaune. ketáayataba aupaq-áímmá ítiraune. ²¹ nôraq itaa kekáqá ítama káonaano? timá-yimunata ítaraa-kayukama ítama yimónaao. kemá túnna-aimma yeráwáqá ítaranoe.” téna Ítuma yauwéqma timá ámikaiye. ²²⁻²³ mirá-tinaiqtaba móra-i-nakoma óyauga yuráqtuwena wemá akoqnáá umá tiráiyé: “miráumawaq mú mikákáá anó-monoq-nakokaq timáminono?” téna titana Ítuma yauwéqma timá ámikaiye: “otaammá kuí-aímmô tiráán-aama máqte-kayukama timá yíminata ítáaro. ááqibo árain-aimmo kêtun-aama nôraq itaawáq kétikamono?” téna Ítuma timá ámikaiye. ²⁴ miráitana Ítumma ánná atáá-umakaamma paá wáinakaraq Kááyapati mú mikákáá anó-monoq-nakaq Áánati timákáitana uráiyé. ²⁵ mimórá táoqa Tááímoni Pítáa iraráqá ító-uma máena kégaanitata ítama aónaraae: “egáráq wení iyápó-annabikenabono?” tewana Pítáa yauwéqma tiráiyé: “kemá ímiye.” téna wakákáiyé. ²⁶ móra-mayai-nakoma wemá Pítáa aárammo káratukain-annabiken-nakoma Pítáamma ítama aónaraiye: “egáráq Ítutema yópímmá máanaraq aónaraunabiyo?” téna ítama aónaitana ²⁷ Pítáa móragaraq wakaréna mimórá táoqa “ímiye” titana mikáq kokóregoma áa tiráiyé.

Ítuma Pááíratini aúbáq kéitoiye.

²⁸ aaqá iraráitata Kááyapatinopake Ítumma awíqmeta anó-kamaani-nakoni naaópaqa urááe. kámááni-nakoni

naaúpaqa íma uyábékaae. uyáberetama kótámaki-kanaaraq-aawaqa kanaaráq ínanoe. ²⁹ miráipoana Pááírati kumá yaúbama yeráwáqtôpaq kukéna tiráiyee: “nóiqtabawaq keráwáqá wenaúbimma kémaraao?” Pááírati ítama yimónaitata ³⁰ yeráwáqá yauwéqma ten-áikómá maará-tiraae: “wemá íma otaammô kúi-nakaa íma enôpaqtaa awíqme má ayuwánáá únnatae.” téta tiráae. ³¹ ááqibo Pááírati timá yímikaiye: “keráwáqá kenamáárîq mamá Ítíráaeo-wayukati aamma aúmakaan-aiپی wemmá yaináaro!” Pááírati téna titata Ítíráaeo anó-monoq-wayukama tiráae: “móra-nakoma ikamíyábámá ketáái mayaimá íma wáiyee.” téta tiráae. ³² naayóbáqá Ítuma náaraq umá puyónúnô tiráina-aikoma áraimma páaq inéna kéiyee. ³³ Pááírati kámááni-naupaqa yauwéqma uyábékema Ítumma ááyarena ítaraiye: “emá Ítíráaeo-wayukati mú mikákáá anómma yabíkáána-naraq (kíni) máano?” téna ítama aónaitana ³⁴ Ítuma yauwéqma tiráiyee: “keqtábámá enamáárîraq enááq-maqma ítama káonaa waayúka naayóbáráq timá ámikaan-ainaq ítama káonaano?” téna Ítuma tiráiyee. ³⁵ Pááírati yauwéqma Ítumma timá ámikaiye: “kemá Ítíráaeo-narabuno? ení waayúkagaraq uyátáraa-monoq-wayukagaraq emmá awíqmeta má tímikaae. emá nôraq uráánatabiyo?” téna Pááírati Ítumma ítama aónaitana ³⁶ Ítuma yauwéqma tiráiyee: “ketí márûqa maa-márágónnámá íma wáiyee. ketí márûqa maa-márágónnámô wáikakaa ketinaaemma wáraa-kayukama ááiqa éta íma kemmá tiwíqma anó-monoq-wayukati iyáápi maráné oné. ímiye. ááqibo ketí márûqa maa-márágónnámá íma wáiyee.” téna Ítuma tiráiyee. ³⁷ Pááírati tiráiyee: “emá anómma yabíkáána-narabono?” téna ítama aónaitana Ítuma yauwéqma tiráiyee: “emá keqtábá anómma yabíkáána-nare kéténe.

ketinóma matíkáitaq maa-márábí kukáunama árain-aain-aimma ténááq kukáune. máqtemma árain-aain-annama ketáaraq kéitaae.” téna Ítuma tiráiyē. ³⁸ minnáyaba Pááírati yauwéqma tiráiyē: “aanibo árain-aain-aimma nóinabiyo?” téna Pááírati tiráiyē.

mirá-timatuwena Pááírati keqnáámmá kumá yaúbama anó-monoq-wayukayopaq kukéna tiráiyē: “kemá otaammá kutáin-aaimma wepímmá íkáonaune. ³⁹ taákaq máráaro. keráwáqá móra-aaimma yokáapoq móra-naqa ayúwáanana kótámaki-kanaaraq wíniye. miráinaq ‘Ítiráaeo-wayukati anómma yabíkái-naqa’ ayúqtikanuno?” téna Pááírati tiráiyē. ⁴⁰ mikáq yeráwáqá anókaq timá ámikkae: “wemá ímiye. ketáá Baráábatiqtaba kétékaiqtaae.” téta áyaqtaa umá tirááe. Baráábati wemá otaammá kumá waayúka ikákēna moyámmá maténa i-náqíyē.

19

¹ miráitana Pááírati timá yíkáitata Ítumma tebûqa ámikkae. ² ááiq-wayukama áwáábiq-annama kárama atoyumá aqnókáq kámokaa umá kuyákareta tokô-kaqtoma matéta anómma yabíkái-nakokaa umá aneq abákaraae. ³ yemá ókaraq-okaraq umá iréta tirááe: “‘Ítiráaeo-wayukati anómma yabíkái-nakoqtaba’ máqtemma miráono-maraaono téra tíyaqtaao.” téta timátuweta wemmá óyauqa yurákááe.

⁴ keqnáámmá Pááírati kumá yaúbarena timá yímikaiyē: “aónaaro! otaa-qtátááqá wepímmá íma káonaunaboq wemmá awíqma márúte máápaq keráwáqtôpaq kumónúne.” téna Pááírati timá yímikaiyē. ⁵ Ítuma áwáábiq-annagaraq tokô-kaqtogaraq umátokainakaraq kumá kéyaubaitanama Pááírati timá yímikaiyē: “aónaaro! maan-náqá wemíyē.” téna timá yímikaiyē.

⁶ uyátáaraa-monoq-wayukagaraq anó-monoq-naupaken-i-wayukagaraq wemmá káonetama anókaq ááyaqtaa umá tirááe: “wemmá kaapaq-yátáq ikámma aráápa maraaol! wemmá kaapaq-yátáq ikámma aráápa maraaol!” téta tewana Pááírati timá yímikaiye: “keráwáqá kenamáárîq wemmá awíkera kaapaq-yátáq ikámma aráápa máráaro! kemá aónáunama íma otaammá kutáíye.” téna Pááírati titata ⁷ Ítiráaeo anó-monoq-wayukama yauwéqma timá ámikaae: “wemá ‘Áánûqtun áanikomune’ tiráipoana minnýaba ketáái aammá aúmatan-aikoma maan-náqá puíno kétéíye.” téta timá ámikaae. ⁸ ááqibo Pááírati min-áímmá ítáimma wemmá ókaqma-aaqa kamáguraiye.

⁹ Pááírati yauwéqma kámááni-naupaqa uténa Ítumma ítama aónaraiye: “emá náakakena iráánô?” téna ítáitana Ítuma aamá ítiraiye. ¹⁰ Pááírati timá ámikaiye: “nôraq itaawáq íma ketáaraq yauwéqma kéteno? ketí akoqnáárake emmá kanaaráq ayúkeq kétéi akoqnáárake emmá kaapaq-yátáqá ikámma aráápa-yakanune. íyaq minná káonaano?” téna titana ¹¹ Ítuma yauwéqma timá ámikaiye: “Áánûqtu ení akoqnáá-yataaqa ámikaiipoaa ení akoqnáárake kemmá kanaaráq mirá-umatikanone. miráipoana kemmá tiwíqmena enayáapi má máráinakopi wái-kumiq-yataakoma ení kúmiq-yataaqa uyátámaqma wáíye.” téna Ítuma yauwéqma timá ámikaiye.

¹² min-áímmá ítátuwena Pááírati Ítumma ayuwáinnana kóinin-aiqtaba abáá kéitata Ítiráaeo anó-monoq-wayukama anókaq ááyaqtaa umá tirááe: “emá ayúwénana kóinaama Títaama” Arómani mú mikáq anó-naqa wení ‘aanábómá’ íma mánone. móra-nakoma wenamáárîq anómma yabíkái-nakon amé mékaan énama wemá Títaani webó-náqá mániye.” téta tirááe. ¹³ Pááírati yeráwáqô ten-áímmá ítátuwena Ítumma awíqma yainái-

nákóní abíqtáráq óqtamma maréq-uraapimma Ítiráaeo-wayukati yáabimma Káábatae tekáq Pááirati maraq máqe-uraiye. ¹⁴ taákaq máráaro. mi táoqa kótámaki-kanaaraq máqte-qtataaqa mamá óqtaa í-yúpáámíye. miráuma abaúgómá aúkáa-makaaq itana (12:00) Pááirati timá yímikaiye: “aónaaro! keráwáqtí anómma yabíkái-naqa maannámiye.” téna Pááirati tiráíye. ¹⁵ min-áímmá ítátuweta waayúkama áayaqtaa umá tirááe: “nékaq akaao! nékaq akaao! wemmá kaapaq-yátáq ikámma aráápa maraao!” téta tewana Pááirati akáyáámá timá wíráabe umákena timá yímikaiye: “nónabiyo! keráwáqtí anómma yabíkái-naqa kemá kaapaq-yátáq ikámma aráápa-makanuno?” téna titata uyátáraa-monoq-wayukama yauwéqma tirááe: “Títaama wenamá ketáái anómma yabíkái miye.” téta tirááe. ¹⁶ ááqibo miráitana Pááirati Ítumma yeqtiyáápi maréna kaapaq-yátáq ikámma aráápa-maraigae téna yímikaiye.

Ítumma kaapaq-yátáq ikámma aráápa-makaae.

miráitata Ítumma awíqme yewana ¹⁷ wenamáárîq kaapaq-yámá aqména uráíye. ááqibo móra-anugon-awíqa “áqnón-ayaatane” ten-ánúráq kóuraiye. Ítiráaeo-wayukati yáabimma Kórákótá-anue. ¹⁸ mibáq Ítumma kaapaq-yátáq ikámma níri amá aráápa-makaraae. káqomma kaayaq-nákárátámá téba-tebaq kaayaq-káápáq-yátáq yíkamma níri amá aráápaq-mayiketa Ítumma aúkáapi ikámma kaapaq-yátáq aráápa-makaraae.

¹⁹ Pááirati móra-aubama agamá kaapaq-yátáq aráápa-makaiye. min-áúbágómá mirá-tiraiye: “Ítuma Náátárêtibakene Ítiráaeo-wayukati anómma yabíkáinare.” wemá mirá téna agatáíye. ²⁰ min-áúkápáq Ítumma kaapaq-yátáq ikámma aráápa-makaraae. waaqókáq anó-marukapoata taígani-kayukama min-áúbámá yoráútaae.

Pááírati Ítíráaeo-wayukati yáabikaraq” Arómani-aipikaraq Karíki-aipikaraqa agatáiyē. ²¹ miráitata uyátáraa-monoq-wayukama Pááíratimma timá ámikaae: “Ítíráaeo-wayukati anómma yabíkái-nare’ té íagayaa! emá maará té agayaa. ‘maan-nákómá Ítíráaeo-wayukati anómma yabíkáuna-naqune tiráiyē’ té agayaa!” téta tewana ²²Pááírati yauwéqma tiráiyē: “kemá agamaráuna-aubama minná agamakáune.” téna tiráiyē.

²³ ááiq-i-wayukama Ítumma kaapaq-yátáq ikámma níri amá aráápa-makatuwetama wení unáákáqtôma mamá yakáqma kaayaqte-kaayaqte-aqtoiq umáketa móra-mora umá yáátáá umátaae. wení aneke-káqtókáráq matáamma íma arááqtama-qtamma meyabaké kumátamakuraine. ²⁴ wení aneke-káqtóyátábámá ááiq-i-wayukama ye íyáá téite urááe: “maaminná íma yakaráíyaqtaao! minnáraq aábêma kéyaananatanaa móra uyátainna-nakoma mayániye.” téta aábê yarááe. naayóbáq Áánûqtuni agamatá-kánnáábí tiráine. minná

“ketí unáákáqtôma mamá yátáá umáyeta ketí unáákáqtôraq aábê yamá móra uyátainna-nako mayániye.”

téna tiráiniq ááiq-i-wayukama mirá-uraae.

²⁵ ááqibo Ítuni kaapaq-yátágóní waaqókáqá wenanóagaraq wenanóani aúkogaraq wenáwîqa Máriaa Kárópatin ánáako Máriaa Máátarinigaraq itó-uma máqe-uraae. ²⁶ Ítuma wenanóakaraq wení iyápó-annabike ôriq umá ákái-nakaraq mikáq itó-uma mááyana yimónatuwena wenanóamma timá ámikaiye: “aaragô, enáan-ima maamiye.” téna Ítuma wení iyápó-annabike móra ákái-nakoqtaba timátuwena ²⁷ wení iyápó-annabike ákái-nakomma timá ámikaiye: “enanôma maamiye.” téna

titana mikáké min-íyápó-ánnábíké-nákómá Ítuni anóama awíqmena mó yabírakaraiye.

²⁸ íbêqa aónaimma máqte-mayaima wenaboámá ámikai-mayaima mamá ánatagitana Ítuma tiráiyē: “kemmá nonáá kétékaiye.” téna tiráiyē. mirá kétématuwenama máqtemma Áánûqtuni agamatán-áikómá pááq íniye tiráiniq umá ánatagitana áraimma mirá-uraiye. ²⁹ tawebímmá wááéni-nokaraq waaqókáq wáqe-uraiye. aináákáá-qtátááqnápó wááeni-nopi yamá atímma yátábi apiramá múte mamá Ítun óyaukaq makááe. ³⁰ wááéni-nomma yaímma nátuwena mirá téna tiráiyē: “maaminnâ ánatagiye.” mirá-timatuwena aqnómmá mamá awáutena pukuráiyē.

Ítumma kéuqtaae.

³¹ mi táoqa kótámaki-kanaaraq máqte-qtataaqa mamá óqtaa í-yúpáárápóata Ítiráaeo anó-monoq-wayukama “aráaq-yuma íma kaapaq-yátáq wáikaae” téta tirááe. aabáyaama Taabati-yúpáábóata anón-aawaqa naí-yúpáárápóata “yúma kaapaq-yátáráq íma wáikaae” téta tirááe. miráipoata min-Ítirááéo-wáyúkámá Pááíratimma ko ítama aónaraae: “yítauqa ko akáma yúma mamé mó yúwáaro téaq timáyikaa.” téta tirááe. ³² Pááíratí ááiq-i-wayukama timáyíkáitata iréta Ítute yíkamo-nakoratati yítauqa ya akátaae. ³³ áaqibo Ítukaq iréta aónaamma wemá pukuráitataboata wenaítauqa íma akátaae. ³⁴ aanibo ááiq-i-wayukabike móra-nakoma wení waqtáánápó Ítun arautapí atáqtúwáitana mikáqá nokáráq naegáráq aumé kukáiyē. ³⁵ minnáma kemmá timónai-nakoma watáa tiráimma min-áímmô timá minná áraimma tiráiyē. kemmá timónai-nakoma wenamáárîq aónaraimma minná áraine. miráinaq mikáq keráwáqá tirummá amínoe. ³⁶ Áánûqtuni agamatá-kánnáábí tiráiyē:

“Íma móra wenayááqtáma akatínoe.”

Áánûqtuni agamatá-kánnáábí tiráimma minnâ áraimma kényipoana mi-qtátááqá pááq uráiyee. ³⁷ káqomma Áánûqtuni agamatá-kátáágómá kétéyee:

“waayúkama agaibamaráa-naqa aónainoe.”

min-áikómá mirá téna tiráiyee.

³⁸ anaaékaq Yótêbi Aarimatéabake-nakoma wenamáárîq Pááíratikaq Îtun aúma mamé mó uqtamákeinayaba ítama aónaraiyee. Yótêbi Îtun anaaé wárái-naqanibo wemá Ítiráaeo anó-monoq-wayukati yáaqa kéikatenaboana aúpáq mirá-uraiyee. Pááíratima kanaaráq mayániyee téna titana Yótêbi Îtun-auma mamé kóurayee. ³⁹ Níkótímaatigaraq Îtumma ko aónainena nokáamma urái-nakoma wemá káwekaa-qtataakaraqa óq-yarake kugáqmatakaraqa mákama íráqôn-akuq-yataaqa ko maména uráiyee. taíganipoana miráuma óqtakoraan-ummaa (34 kg) yaráiyee. ⁴⁰ miráitata máqtemma Ítiráaeo-wayukati yáaimma pukáa-kayukama kéuqtaani umá Îtumma uqtamákaiyeta urááye. yenákámá Îtun-auma matétarata paru-baru-wáqtóraké máqte-qtataaqa mamé i-qtátááqnápógáráq múqmûma útúyuweta ákûq-matawekaraq umá uqtamákaiyaqtaba mamá óqtaa urááye. ⁴¹ Îtuma pukái-marukaqa mipímmá yómmá wáqe-uraiyee. mi-qtópímmá móra aúgen-oqtapi muríámmá waayúkama uqtamáyikaima wáqe-uraiyee. min-óqtá-múríápímmá naayóbáqá móra-naqa íma uqtaráápíne. ⁴² Ítiráaeo-wayukati máqte-qtataaqa óqtaa í-yúpáá pááq iné kéitataboata Îtumma min-óqtá-múríápímmá mó uqtamákarayee.

20

Îtumma uqtamákaraa-muriakare.

¹ áqnaábaq-yupaama Tótaaraqa maí-nókáápáqá paá íma aaqá iráqma tágaraitana Máriaa Máátarini Ítumma uqtamákaraa-muriamma waípaq iráíye. ya aónaimma murían ótaken-oqtama paábaq matukááe. ² miráitana wemá uyaaténa yauwéqma Táiímoni Pítaayaa min-íyápó-ánnábíké Ítuma ôriq éna ákái-nakonopaq uréna timá yímikaiye: “yeráwáqá uyátárai-nakomma uqtamákaraa-murianobake mamá náakarabi ketáá íaonaunabaqtaa wemmá ákaraae.” téna timá yímikaiye.

³ Pítaayaa káqon-iyapo-annabike Ítuma ôriq éna ákái-nakote mikáq yuwéta uqtamákaraa-muriamma waípaq uráíye. ⁴ yenákámá mórai-q-moraiq umá uyaatéyamanibo káqon-iyapo-annabike Yóáane wemá Pítaamma kótamaqtuwena uqtamákaraa-muriakaq wenókáá iráíye. ⁵ awaútena kúreq umá aónaimma Ítumma útúyakaa-qtataaqa paá mibáq wáqe-uraitana aónaimanibo íma kumábékuraiye. ⁶ anaaékaq Pítaa iréna uqtamákaraa-murianobaq íma ko awé uráibo páátákáá kumábékuraiye. wemá útúyakaa-qtataaqa aónaimma mibáq wáqe-uraitana ⁷ aqnókáqô útúyakaa-qtataakoma íma tébakaqa útúyakaa-qtataakote wáqe-uraiibo aokaq wenamáárîq útúma wáqe-uraiye. ⁸ Pítaan anaaépaq keqnaámmá wenókáámô yin-íyápó-ánnábíké-nákómá mi-muríanóbáqá kumábékena “Ítuma pukáipike itó-uma kóuraiye” téna wemá arummá ámikaiye. ⁹ taákaq máráaro. yeráwáqá mi táoqa íma ítama arútaraae. Áánûqtuni agamatá-kánnáágó téna “wemá pukáinabike itó-iniye” tiráine. ¹⁰ miráitata yenákámá yauwéqma naaópaq kóuraaye.

¹¹ páaqya-kanaabi anaaékaq Máriaa muríanôtaq itó-uma máena ibiqá yakáíye. paá ibiqá keyarena wemá awaútena uqtamákaraa-murianobaq kúreq umá

aónaimma ¹² kaayaqá Áánûqtunopake kaqtó-nakoratama wayánúná káqtô mamarétarata Îtuni aúma wáqe-uraikaq máqe-uraaye. aqnómmá wáqe-uraikaq móra-naqa maraq máiten káqo-nakoma átuqo wáqe-uraikaq maraq maéta urááye. ¹³ Áánûqtunopake-nakabike móra-nako tiráiyē: “aaragô, nôraq itaawáq ibiqá kéyaraano?” téna ítama aónaitana min-íníkmá yauwéqma tiráiyē: “yeráwáqá ketí uyátárai-nakomma maméta náabarabi wemmá mó-yukaawaq íkáonaune.” téna timá ámikaiye.

¹⁴ mirá-timatuwena Máriaa waéqma aónaimma Îtuma mikáq itó-uma máqe-uraiye. miráimanibo wemá íma Îtue téna aónaraiye. ¹⁵ Îtuma wemmá ítama aónaraiye: “aaragô, nôraq itaawáq emá ibiqá kéyaraano? náawaqtabawaq emá abáá kéono?” téna Îtuma ítama aónaitana Máriaa yó-káwáá-nákó kētiyaa téna aúyánámmá ítátuwena wemá Îtumma yauwéqma timá ámikaiye: “anóko, emá wenaúmo mamé mó-yukema náakarabiyaa tiráátinaq wemmá ko máyáano.” téna min-íníko timá ámikaiye. ¹⁶ Îtuma wemmá timá ámikaiye: “Máriaao!” titana waéqma Îtumma káonena timá ámikaiye: “Aráábuni!” wenáaimma “tirááti-naqa tíkáinare” téna timá ámikaiye. ¹⁷ Îtuma Máriaamma timá ámikaiye: “kemá ketibonôpaq paá íutaupo kemmá íyaqtoraa! áaqibo ketíbâqawaanopaq uréaq mó-timayimiyo. ‘kemá ketibogaráq keráwáqá keqtbogaráq ketí Áánûqtuma keráwáqtí Áánûqtuma máipaq kéuyune.’” téna Îtuma timá ámikaiye. ¹⁸ Máriaa Máátarinima Îtuni iyápó-annama mó-timayimikaiye: “kemá uyátárai-nakomma aónaraune!” téna timátuwena wemá Îtuma timámin-aimma timá yímikaiye.

Îtumma wení iyápó-annama aónaraae.

¹⁹ mimórá-Tótáágóní áqnáabaq-yupaaraq aabaúamá kupékinobaqa Îtuni iyápó-annama anó-monoq-wayukayaba yáaqa ikatétaboata máqeo-marukoni oqtamá umá aúyaqma akoqnáá umákaae. akoqnáá umákaamanibo Îtuma yúbáq ya itó-urena miráóo téna tiráiyé; “kaayoné-yátááqá keráwáqtê waíno.” téna ²⁰ timátuwena wenayáákaraq arautakáráq yirááténa itata wení iyápó-annama yeqtí uyátárai-nakoma aónéta ôriq umá yimuqá makááe. ²¹ keqnáámmá Îtuma timá yímikaiye: “kaayoné-yátááqá keráwáqtê waíno. ketibomá kemmá maa-márábímô timátíkárainiq umá keráwáqá móraiq umá maa-márábí kétimakaune.” téna ²²⁻²³ mirá-timatuwena yetôpaq aáma káyimena tiráiyé: “Aokaq-Áámá máyáaro. keráwáqô waayúkati kúmiq-yataaqa iyaabótuweqa ókaraq taákaq ímaraiyanama miráinata yeráwáqtí kúmiq-yataaqa áraimma íma wániye. ááqibo yeqtí kúmiq-yataaqa keráwáqá yáqtoqtoraiyatama yeráwáqtí kúmiq-yataaqa áraimma paá wániye.” téna Îtuma tiráiyé.

²⁴ Îtuni iyápó-annabike móra-naqa Tómááti wenáwíkón áaimma “ábárawaaoma” tébakaqtema íma máitana Îtuma mikáq iráiyé. ²⁵ miráitata tébakaq-noiyapo-annama ókaraq-okaraq timá ámikaae: “uyátárai-nakoma aónatukaunatae.” téta tewana Tómááti maará téna yawwéqma timá yímikaiye: “ayáápimma níri-abuma íaoneq níri-apimma tiyáánaubiqá íguyeq tiyáámma wataán-ápímmá íguyeq éqa íma tirummá aménúne.” téna Tómááti timá yímikaiye. ²⁶ ááqibo abapaké kaumo-yúpáámá ánatagitana Îtuni iyápó-annama keqnáámmá naaúpaqa mááwana Tómááti mikáq yetê máqe-uraiye. máqten-oqtama umá akoqnáá-umareta mááwana Îtuma yetúbáq

ya itó-urena tiráiyē: “kaayoné-yátááqá keráwátē waíno.” téna timátuwēna ²⁷ Tó máátimma timá ámikaiye: “ayáánaubiqa arúqma yúwénana ínaa tiyáámma aónaao. ayáámma arúqma yúwénana ínaa tirautapí kuyuwo. íbêkakemma arummá íámî-nakaan íyé arummá timiyo.” téna Ítuma Tó máátimma timá ámikaiye. ²⁸ Tó mááti yauwéqma tiráiyē: “ketí uyátáraana-nakoma ketí Áánûqtumone!” téna Tó mááti titana ²⁹ Ítuma timá ámikaiye: “kemmá kétimoneboaa arummá kétimene. kemmá ítimonaa-kayukama yirummá kétimeta yimuq-yatáápí mánoe.” téna Ítuma tiráiyē.

Yóáane agatái-kannaagon-aaimma

³⁰ Ítuma netuqyaa anón-awaameq-yataaqa wení iyápó-annati yúraqa imánibo máqtemma maa-kánnaábímmá íagataune. ³¹ ááqibo Ítuma minnâ “Metáiyae. Áánûqtun Áanikoe.” téq keráwáqá tirummá kámeqa wenáwíkake matúq-matuq umá mái-auwaraimma kanaaraq mayánoe. miráipoaq maamin-áímmá agataúne.

21

Ítuma pukáipike itó-uma kéitata wení iyápó-annama Táábíriati-nokayukaq aónaraae.

¹ anaaékaq Táábíriati-nokayukaq Ítuma wenamaarîq keqnáammá ókaraq yiráátiraiye. maaminnâ náabarabi uráine. ² Tááímoni Pítáa Tó mááti wenáwíkon áaimma “ábárawaao” Natáánio Kéinabaq Kááririri-marupakene Yéberí áanikoratagaraq káqomma kaayaqá Ítuni iyápó-annabike-karatagaraq máqtemma komáé-yamae umá máqe-uraae. ³ Tááímoni Pítáa tébakaqa timá yímikaiye: “kemá noyááq-amaataq kégoune.” téna titata tébakaqa tirááe: “ketáágáráqtáá eté ónúnatae.” téta timámiqtuweta yeráwáqá máqtemma

kóureta nopí-káárébí ko uyáqtama máeta uráámanibo yeráwáqá mi-nókáámmá íma móra-noyaaqa yáqtokaae. ⁴ aabáyaanapimma aabaú utáné kéitana Ítuma mikáq non áwábaq itó-uma máqe-uraimanibo wení iyápó-annama “Ítue” téta íaonaraae. ⁵ Ítuma yááyama timá yímikaiye: “iyáqô, yaímma-noyaaqa nanúna-yataaqtaa keráwáqá íyaq yáqtokaa?” téna titata yeráwáqá tirááe: “ímiye.” téta yauwéqma tewana ⁶ Ítuma timá yímikaiye: “keráwáqtí kúqômma nopí-káárégómá tiyáánuran-aukapaq yukéraq aónaaro. keráwáqá yaímma-noyaaqa yabitínoe.” téna titata yeráwáqá mi-kúqómmá yukéta yabitemmá noyáákoma ógikaitataboata íma kanaaráq yabítirááe. ⁷ Pítaa aneq-wáqtómá itokéna émáipoana Ítuni iyápó-annabike móra-naqtaba ákái-nakoma karámarena Pítaamma timá ámikaiye: “uyátárai-nakoe!” téna titana Pítaa ítátuwena wení óq-waqtoma mamá yatánáátá umá kéiyaipe nokaayúpí yáumeq-tagurena nokótaaqa yumáena Ítuma máípaq uráíye. ⁸ miráitata tébakaq-iyapo-annama nopí-káárébí iréta noyááqa ôriq éna ógikai-kuqomma yabítirááe. yeráwáqá non áwábakemma nékaqa ímiye (91 míta). paá waaqókápóana Ítuma non áwábake kanaaráq yááyama timá yímikaiye.

⁹ yeráwáqá paábaq ya aqtaréta aónaamma ira ámûraaqa noyáákaraq yakaráq wáqe-uraaye. ¹⁰ áaqibo Ítuma timá yímikaiye: “yaímma-noyaaqa yáqtoraiyama mamé yero.” téna titana ¹¹ Tááímoni Pítaa nopí-káárébí uréna taíbaq (153) anó-noyaaqnatomma mi-kúqópmá ógikaimma yabítimá áwábaq móte yukáimanibo mi-kúqómmá íyarakuraiye.

¹² Ítuma timá yímikaiye: “aabáyaanapin-aawaqa yama nátuwero!” téna titata yeráwáqá aónaraae. wemá uyátárai-nare. tétaboata yúyánánóbáqá móra wení

iyápó-annabike-nakoma íma “emá náawabono?” téna ítama íaonaraiye. ¹³ Ítuma iréna yammá mámá yímikaiye. miráuma keqnáámmá noyáákaraq yímikaiye.

¹⁴ maaminnáma kaumobáq Ítuma pukáipike itó-urena wení iyápó-annama wenamáárîq yiráátiraiye.

Îtuyaa Pítaama

¹⁵ aabáyaanapin-aawaqa nátuwetama Ítuma Tááímoni Pítaamma timá ámikaiye: “Tááímonio, Yóáanen áaniko, áqnaabaq maami-qtátááqtábámá mú mikákáán umá ke-qtábá kákaiyo?” téna ítama aónaitana Pítaa yauwéqma timá ámikaiye: “uyátáraana-nako, emá káonaane. kemá ení aanábóbóana ôriq éna kêtikaiye.” téna titana Ítuma timá ámikaiye: “miráínaa ketí máqte-tipi-tipi-araaqa aáwaqa yimiyo.” téna Ítuma tiráiyé.

¹⁶ keqnáámmá kaayapáq Ítuma Pítaamma timá ámikaiye: “Tááímonio, Yóáanen áaniko, kemmá emá ákáinaraq máuno?” téna ítama aónaitana Pítaa yauwéqma timá ámikaiye: “owé. uyátáraana-nako, emá káonaane. kemá ení aanábóbóana ôriq éna kêtikaiye.” téna titana Ítuma timá ámikaiye: “miráínaa ketí tipi-típiraq yabíqma arutaa.” téna Ítuma tiráiyé.

¹⁷ kaumobáq Ítuma Pítaamma ítama aónaraiye: “Tááímonio, Yóáanen áaniko, ketí aanábó máano? téna Ítuma kaumobáq ítama aónaitanaboana Pítaamma arummá ôriq kéiyé. miráitana Pítaa timá ámikaiye: “uyátáraana-nako, máqte-qtataaqtaba káonaane. emá áraimma káonaane. kemá ení aanábóbóana ôriq éna kêtikaiye.” Pítaa téna timá ámitana Ítuma yauwéqma tiráiyé: “miráínaama ketí tipi-típima aáwaqa yimiyo. ¹⁸ kemá áraimma kétima-amune. emá maabumô máema ení ámûrannama umááe. náakarabi ónááe ténabaq paá urááne. ááqibo

anónuqma kéma kaapaq ayáámma áruqtuwe máre-nata yeráwáqá miráuma-katuweta ámûrannama umá ká-tuweta emá ‘íonaae’ tinnamánibo yeráwáqá náakarabi emmá awíqmeta wínoe.” téna Ítuma Pítaamma timá ámikaiye. ¹⁹ Ítuma min-áipí Pítaama náarabi umá puíniqtaba tiráiyé. miráinana Áánûqtuni tágama-yataaqa múte yawwíniye. maamin-áímmá timátuwena Ítuma Pítaamma timá ámikaiye: “tinaae waraao.” téna Ítuma tiráiyé.

²⁰ Pítaama waéqma káqomma móra iyápó-annabike Ítuma ôriq éna ákái-naqa náawabi kaawéqá naapí Ítumma áiqtaabi agebaréna tiráiyé: “uyátáraana-nako, náawawaq emmá namuro-wáyúkátí iyáápi maraí-náqá máiyó?” téna Ítuma aónarai-naqa yinaae waqmé kéiyé. ²¹ Pítaama aónatuwenama Ítumma timá ámikaiye: “uyátáraana-nako, wemmá nôraq inábiyo?” téna Pítaa Ítumma Ítuma aónaitana ²² Ítuma yawwéqma tiráiyé: “áaqibo paá márainaq mi-kánááráq kemá yenúnama minná ení mayaíyábiyo? ení mayaímá paá ketinaae waraao.” téna Ítuma timá ámikaiye. ²³ miráipoata timá uréire máqtemma yirummá ámê-kayukabi urááe. maamin-iyápó-ánnábíké-náqá “íma puíniye” téta timá uréire urááe. áaqibo Ítuma íma weqtábá puíniye téna timá ámikaibo wemá tiráiyé: “paá márainaq mi-kánááráq kemá yenúnama minná ení mayaíyábiyo?” téna tiráiyé.

aqtoraré.

²⁴ iyápó-annabike-naqa mimórá maami-qtátááqtábá aónaraipoana agatáiyé. wemô tiráimma árain-aainaimma Ítaraunatae.

²⁵ paá taígani-qtataaqa Ítuma uráimanibo móramoramo agamaráiyana mûtûq maa-márábímmá

Yóáane 21:25

96

Yóáane 21:25

min-áúbágómá titipáá ínata yeráwáqá íma kanaaráq
íraqôniq umá maránoe.

aúgen-anona-anon-aimma
Genesis 12-22 and The New Testament in the Usarufa Language of
Papua New Guinea

Nupela Testamen na sampela hap Buk Stat long tokples Usarufa
copyright © 1980 Wycliffe Bible Translators, Inc.

Language: Usarufa

Translation by: Wycliffe Bible Translators

This translation is made available to you under the terms of the Creative Commons
Attribution-Noncommercial-No Derivatives license 4.0.

You may share and redistribute this Bible translation or extracts from it in any format,
provided that:

You include the above copyright and source information.

You do not sell this work for a profit.

You do not change any of the words or punctuation of the Scriptures.

Pictures included with Scriptures and other documents on this site are licensed just for
use with those Scriptures and documents. For other uses, please contact the respective
copyright owners.

2012-10-23

PDF generated using Haiola and XeLaTeX on 20 Jul 2019 from source files dated 19 Jul
2019

0cfecb85-a1ae-5e2f-a3f0-4c221d1d6c84